

ΑΝΑΤΟΛΗ

ΣΥΓΓΡΑΜΜΑ ΠΕΡΙΟΔΙΚΟΝ

ΕΤΟΣ Δ'. 1880 ΝΟΕΜΒΡΙΟΥ 5—20

ΑΡΙΘ. 9—10.

ΠΕΡΙ ΤΙΝΟΣ

ΕΠΙΛΗΣΜΟΝΗΘΕΝΤΟΣ ΚΡΑΤΟΥΣ ΕΝ ΜΙΚΡΑΙ ΑΣΙΑΙ

ὑπὸ

A. H. SAYCE. *)

Κατὰ τινα θερμὴν πρωΐαν περὶ τὸ τέλος τοῦ Σεπτεμβρίου (1879) ἐγκατέλειψα τὴν κωμόπολιν Νυμφαίων συνοδευόμενος ὑπὸ φρουρᾶς στρατιωτῶν. Κεῖται δὲ ἡ κωμόπολις αὕτη περὶ τὰ εἴκοσι μίλια μεσογείως τῆς Σμύρνης, εἰς τοὺς πρόποδας ὑψηλοῦ καὶ ἀποκρήμου βράχου. Ἰδεύομεν κατηφορικῶς τὸν στενὸν δρόμον τῆς κωμοπόλεως, ἀφίσαντες δὲ ὀπίσθεν ἡμῶν τὴν μεγαλοπρεπῆ θέσιν ῥωμαϊκοῦ τινὸς παλατίου, ἐστρέψαμεν πρὸς ἀνατολὰς, πρὸς τὴν πεδιάδα τοῦ Ἐβρου.

Πρὸς ἀριστερὰν ἡμῶν ὑπῆρχεν ὁ ὑπερμεγέθης ὄγκος τοῦ ὄρους Σαύλου,

*) Ἐδημοσιεύθη ἐν Fraser's Magazine, London, 1880, φυλλάδιον Ἀυγούστου, σελ. 223—233.

οὐ τὸ κυκλωτέρες σχῆμα τῶν ἀνατολικῶν ὤμων φέρεται πρὸς τὴν πεδιάδα αἰφνιδίως, πρὸς δεξιὰν δὲ ὑψοῦτο τραχεῖα σειρὰ βουνῶν, τῶν ἀπωτάτων κέντρων τοῦ Τρωῶλου, διακεκομμένη ὑπὸ χαράδρων καὶ ζοφερὰ ἐκ δασῶν. Ἡ στενωπὸς ἡμῶν ἀγομένη πλησίον τῆς κατωφερείας αὐτῶν, διήρχετο θάμνους, ὧν ἕκαστος ἤρευνατο πρότερον πρὸς ἐπιθεδαίωσιν ὅτι οὐδεὶς ληστὴς ἐκρύπτετο ὀπισθεν αὐτῶν, μέχρις οὐ, μετὰ ἰππασίαν δύο ἢ τριῶν ὥρῶν, διαβάντες τὸ Καρᾶ-Σοῦ, ἤτοι τὸ Μέλαν Ἰδωρ, ἀνήλθομεν εἰς τὴν ὄχθην τῆς ἄλλης πλευρᾶς· σπεύδοντες δὲ διὰ μέσου πυκνῶν θάμνων, εὗρομεν τὸν λαιμὸν τοῦ Καρᾶ-Μπέλ, ἐνθα ὑπῆρχε τὸ ἀντικείμενον τῆς πρῶτης ταύτης ἐκδρομῆς. Ὁ λαιμὸς οὗτος εἶναι στενός, ἀνοίγων μὲν κατὰ τὸ βόρειον ἀντίπερας τὴν ἀνατολικὴν κατωφέρειαν τοῦ Σιπύλου, ἄγων δὲ πρὸς νότον, διὰ τραχέως καὶ ὀλίγον εἰθισμένου δρόμου, εἰς τὴν πεδιάδα τοῦ Καύστρου καὶ τὸ μόνον εὐφρορον μέρος τῆς Ἑφέσου. Ἐκατέρωθεν ὑψοῦνται κρημνώδεις καὶ ἀπότομοι βράχοι κεκαλυμμένοι μὲν ὑπὸ δένδρων καὶ θάμνων κατεχόμενοι δὲ μόνον ὑπὸ ληστῶν ὅμοιος δὲ βράχος ἐμποδίζει κατὰ μέτωπον τὸ πέρασμα τοῦ λαιμοῦ, οὕτως ὥστε δικαιολογεῖται τὸ τουρκικὸν ὄνομα τῆς θέσεως, Καρᾶ-Μπέλ ἤτοι Μέλας Δρυμῶν.

Ἄλλ' οὗτος ὁ Μέλας Δρυμὸς κρύπτει τινὰ τῶν περιεργότερων καὶ μάλλον ἐνδιαφερόντων μνημείων τοῦ κόσμου, ἀναγομένων εἰς ἐπιλησμονηθεῖσάν τινα περίοδον, καθ' ἣν οἱ Ἕλληνες ἦσαν εἰσέτι ἐστερημένοι τῆς γεωργίας καὶ τῶν τεχνῶν καὶ καθ' ἣν οὐκ εἶχεν ἔτι ἰδρύσει ὁ Γύγης τὴν σκληρὰν αὐτοῦ δυναστείαν παρὰ τὰς Σάρδεις ἢ ὁ Κροῖσος ἄρξει τοῦ Λυδικοῦ Κράτους. Ἀνέστησαν δὲ ἐκ τοῦ θανάτου, ὑφ' ὃν εὕρισκοντο, κατὰ τὰ τελευταῖα δύο ἔτη ἵνα διηγηθῶσιν ἡμῖν περὶ τίνος δυνάμεως ἦτις ἔφερε μὲν τὰ ὄπλα αὐτῆς μέχρις αὐτῶν τῶν παραλίων τοῦ Αἰγαίου Πελάγους, ἐβοήθει δὲ τοὺς Φοίνικας εἰσάγοντας εἰς τοὺς λαοὺς τῆς Δύσεως τὸν πολιτισμὸν τῆς τε Ἀσσυρίας καὶ Βαβυλωνίας.

Τῷ 1839 ἔπει οὗτος ὁ Αἰδ. J. C. Renouard ἀνεκάλυψεν ἐφ' ὑψηλοῦ ὑπερθεῖν τῆς ὁδοῦ, ἐπὶ τῆς ἀνατολικῆς πλευρᾶς, γεγλυμμένον τι ἐν τῷ βράχῳ. Ὁ λίθος ἦν κοίλος ὡς νύμφη, ἐν ἣ ἴστατο μορφή ἀνδρὸς, εἰς ποδῶν ὕψους, φέρουσα φρύγιον πῖλον ἐπὶ τῆς κεφαλῆς, ὑποδήματα μὲ ἀνασηκωμένα ἄκρα εἰς τοὺς πόδας, φαρέτραν σφενδονῶν εἰς τὰ ὀπίσω καὶ λόγχην ἐν τῇ δεξιᾷ χειρὶ. Τὸ σύνολον δὲ τοῦ ἀναγλύφου εἶναι ἀξιοσημειώτου καὶ ἰδιάζοντος χαρακτήρος, ἢ δὲ τέχνην ἣν μαρτυρεῖ ὄψει λαθεῖν πολυχρόνον καὶ ἀνεξάρτητον ἀνάπτυξιν.

Ἄλλ' ὡς ἤδη γινώσκομεν, τὸ ἀνάγλυφον τοῦτο οὐκ ἐστὶ μοναδικόν. Βῆμα πρὸς βῆμα, καὶ ἀπὸ χώραν εἰς χώραν δυνάμεθα νὰ ἐρευνῶμεν κατὰ

μῆκος τὰς δύο μεγάλας ὁδοὺς, ὧν ἡ μὲν διερχομένη τὴν Μικρὰν Ἀσίαν ἄγει εἰς τὴν λυδιακὴν πρωτεύουσάν, ἢ δὲ διαβαίνει τῶν Κιλικίων Πυλῶν καὶ τῶν τραχέων ὄρεων τῆς Λυκαονίας. Εἰς τινὰ θέσιν καλουμένην Γκλαοῦρ-Καλεσσὶ «Φρούριον τῶν Ἀπίστων», εὕρισκομένην πλησίον τῶν χωρίων Καγιατζῆ καὶ Καραομερλοῦ, περὶ τὰς ἑννέα μὲν ὥρας ΝΔ τῆς Ἀγκύρας καὶ ἐκεῖθεν τῆς παλαιᾶς γραμμῆς τῆς ἀγούσης εἰς Ἀρμενίας εἰς Λυδίαν, ὁ κ. Perrot ἀνεκάλυψεν ἀρχαῖον φρούριον, ὅπερ ἔχει παρ' αὐτῷ βράχον μετ' ἀναγλύφων εἰκόνων αἰτινες πριστώσιν δύο ἀνθρώπους ἑννέα ποδῶν ὕψους καὶ αἰτινες μέχρι τῶν ἐλαχίστων λεπτομερειῶν δεικνύουσι τὴν αὐτὴν τέχνην καὶ τὰς ιδιότητας τοῦ ἀναγλύφου τοῦ Καρᾶ-Μπέλ. Καὶ ἐνταῦθα, ἐκάστη μορφή φέρει λόγχην καὶ φαρέτραν, φορεῖ τὸν αὐτὸν κοντὸν χιτῶνα, φρύγιον πῖλον, καὶ τὸ περίεργον εἶδος τῶν μυτηρῶν (tip-tilted) ὑποδημάτων, τὰ δὲ μέλη τῶν σωμάτων εἰσὶ παχέα καὶ μικρά. Τὰ τεῖχη τοῦ φρουρίου, ἅτινα ἴστανται ἐγγυτάτω, ἔχουσι ἀρχιτεκτονικὸν ρυθμὸν συγγενῆ τῇ τέχνῃ τῶν ἀναγλύφων. Οἱ λίθοι ὑφ' ὧν σύγκεινται εἰσὶ πολύγωνοι, αἱ δὲ πλάγια ἀρθρώσεις καὶ αἱ ἐξωτερικαὶ αὐτῶν ὄψεις κατεργασμένοι. Ἡ ἀρχιτεκτονικὴ δὲ αὕτη εἶναι πράγματι ὁμοία τῇ καλουμένην τρίτη πολυγώνιος. Τὸν αὐτὸν δὲ ρυθμὸν ὑπεμφαίνουσι καὶ τὰ τεῖχη ἐτέρου προϊστορικοῦ φρουρίου εἰς Βογάζ-Κιότι, ὅπερ ἐκλαμβάνεται ὡς ἡ ἀρχαία Πτερία, κειμένου περὶ τὰ πενήτηκοντα μίλια πρὸς ἀνατολὰς τοῦ κάτω Ἄλως. Εἰς Βογάζ-Κιότι ὑπάρχουσι προσέτι καὶ ἀνάγλυφα, ἅτινα ἐκ πρώτης ὄψεως δεικνύουσι ἡμῖν ὅτι ἀνήκουσιν εἰς τὸν αὐτὸν ἰδιάζοντα τεχνικὸν ρυθμὸν, καὶ ἅτινα ἦσαν ἴσως ἔργα τοῦ λαοῦ ἐκεῖνου εἰς ὃν ἀνάγονται καὶ τὰ ἀνάγλυφα τοῦ τε Καρᾶ-Μπέλ καὶ Γκλαοῦρ-Καλεσσὶ. Εἰσὶ δὲ πολυάριθμα, καὶ σκοπὸς αὐτῶν εἶναι νὰ παριστώσιν θεότηας μᾶλλον ἢ ἀνθρώπους. Ὅλη δὲ ἡ ἐπιφάνεια τοῦ ἀμφιθεατρικοῦ βράχου ἦτο κεκαλυμμένη διὰ παρομοίων ἀξιοσημειώτων μορφῶν, ἴστανμένων ἢ μὲν κατόπιν ἄλλης, ὡς εἰ παρίστανον θριαμβευτικὴν πομπήν· καὶ αἱ μὲν θεαὶ εἰσὶν ἐστεφανωμέναι, εἶναι δὲ ἴστανται ἐπὶ λεοπαράδελων καὶ λεόντων, ἀπαραλλάκτως ὡς τινες θεότητες ἐπὶ τῶν γεγλυμμένων πολυτίμων λίθων τῆς ἀρχαίας Βαβυλωνίας· οἱ δὲ θεοὶ παριστῶνται μὲ ὑψηλὰς τιάρας ἤτοι Φρυγίους πῖλους· πᾶσαι δὲ αἱ θεότητες κρατῶσιν ἐν ταῖς χερσὶν αὐτῶν τὰ σύμβολα τῶν ιδιοτήτων καὶ τῆς θειότητος αὐτῶν. Ἐντὶνι δὲ θέσει παρατηροῦμεν καὶ τὸν δικέφαλον ἄστρον, ὅστις κατὰ τοὺς νεωτέρους χρόνους ἐγένετο τὸ οἰκόσημαν τῶν Σελτζουκιδῶν, πρὸ πολλοῦ δὲ ἐγένετο καὶ παρ' ἡμῖν συνήθης διὰ τῶν δύο κρατῶν τῆς Εὐρώπης. Εἰς ἐτέραν θέσιν ἀναγέγλυπται ὁ πτερόεις ἡλιακὸς δίσκος, εἰσαχθεὶς κατ' ἀρχὰς εἰς Ἀσσυρίαν ἀλλὰ λαθῶν σχῆμα νέον καὶ χαρακτηριστικόν.

Ἐν τούτοις οἱ βράχοι τοῦ Βογάζ-Κιότι φέρουσιν ἐπὶ αὐτῶν καὶ πολυτιμώτερα τῶν ἀναγεγλυμμένων τούτων θεοτήτων μετὰ τῶν παραδόξων αὐτῶν συμβόλων. Ἐν τινὶ θέσει γέγλυπται ἐπὶ τοῦ βράχου ἐν ἀναγλύφῳ ἐπιγραφὴ ἐκ δέκα ἢ ἑνδεκά γραμμῶν, ἕτεροι δὲ ἐπιγραφὰι γεγλυμμένοι κατὰ τὸν αὐτὸν τρόπον ὑπάρχουσι πλησίον τῶν θεοτήτων, παρέχουσαι τὰ ὀνόματα τῶν θεῶν εἰς οὓς ἀναφέρονται. Συνίστανται δὲ αἱ ἐπιγραφὰι αὗται ἐκ πολυαριθμῶν περιέργων ἱερογλυφικῶν, ἐνίων μὲν ὁμοιάζοντων τοῖς αἰγυπτιακοῖς, ἑτέρων ὅλως ἰδιαζόντων (οἷον μικρὰ πέδιλα, τιμοφόροι ἀνθρώπινοι κεφαλαί, ἢ κεφαλαὶ ζώων κατὰ κρόταφον) καὶ ἄλλων ἐχόντων παντελῆ ὁμοιότητα τοῖς ἀντικειμένοις μεθ' ὧν ἔχουσι σχέσιν αἱ εἰκόνες.

Τὰ ἱερογλυφικὰ ταῦτα, εἰ καὶ εἰσέτι δυσανάγνωστα, μᾶς εἰσάγουσι ὅμως εἰς τὰ μυστήρια τῶν ἀναγλύφων αὐτῶν συνοδεύουσιν. Ἡ εἰς Καραμπέλ εἰκὼν ἔχει ἀκριβῶς τὰ αὐτὰ ἱερογλυφικὰ ἐν ἀναγλύφῳ, ἅτινα πρῶτος ὁ Texier ἀνεκάλυψεν, ἀλλ' ἡ ἱερογραφία αὐτοῦ εἶναι ἐσφαλμένη· κύριος δὲ σκοπὸς τῆς κατὰ τὸ παρελθὸν ἔτος ἐπισκέψεώς μου ἦτο νὰ λάβω πανομοιότυπον αὐτῶν. Ἦδη δὲ ὅτε ἐλήφθη τὸ πανομοιότυπον ἀποδεικνύεται πλέον θετικῶς ὅτι ἡ φυλὴ ἧτις παρήγαγε τὰς γλυφὰς τοῦ Καραμπέλ, Γαλαοὺρ-Καλεσσί, καὶ Βογάζ-Κιότι, μεταχειρίζετο πανταχοῦ τὸ αὐτὸ γραφικὸν σύστημα.

Γνωστὸν δὲ εἶναι τίς ἦν ἡ φυλὴ αὕτη. Ἦτο δηλονότι ἡ ἐν τῇ Παλαιᾷ Διαθήκῃ ἀναφερομένη φυλὴ τῶν Χετταίων καὶ ἡ ἐπὶ τῶν μνημείων τῆς τε Αἰγύπτου καὶ Ἀσσυρίας ἀναφερομένη φυλὴ Κέττα ἢ Χάτι, ἣν ταυτίζει ὁ κ. Gladstone μετὰ τῶν Κητείων τῆς Ὀδυσσεΐας. Οἱ μετὰ τῆς Αἰγύπτου πόλεμοι αὐτῶν εἰσὶν εἰκονογραφημένοι ἐπὶ τῶν τοίχων τῶν ἐν Θήβαις καὶ Ahâ Simbel μεγάλων ναῶν ἐν Καρνάκ δὲ δυνάμεθα ν' ἀναγινώσκωμεν τὸ κείμενον συνθήκης τοῦ αἰγυπτίου μονάρχου Ραμσή Β', ἢ Σεσώτριος τοῦ Ἡροδότου, μετὰ τοῦ βασιλέως τῶν Χετταίων, γινομένην μετὰ πολυχρόνιον ἄδοξον ἀγῶνα, καὶ δι' ἧς οἱ μὲν Χετταῖοι ποιοῦσιν ὁμόνοιαν μετὰ τῆς Αἰγύπτου ἐπί τοις ὄροις, ἀμφοτέρω δ' οἱ μόνάρχαι συγκατανεύουσιν ὅπως μὴ τιμωρήσῃσι τοὺς πολιτικοὺς ἐκείνους ἐνόχους οἵτινες ἐλειποτάκτησαν ἀπὸ τῆς μίας εἰς τὴν ἄλλην χώραν κατὰ τὸ διάστημα τῆς ἀμοιβαίας πάλης· τὸ χεττικὸν κείμενον τῆς ἐν λόγῳ συνθήκης ἦτο ἐγκεχαραγμένον ἐπ' ἀργυροῦ πινακίου, ὅπερ, εἰ καὶ ἐχαράχθη ἐπέκεινα τῶν 3000 ἐτῶν, εἶναι ὅμως πιθανὸν ὅτι δύναται ποτε νὰ εὑρεθῇ.

Ἡ δὲ βόρειος πρωτεύουσα τοῦ Χετταίου ἡγεμόνος ἀνεκαλύφθη, ἀνακαφεῖσα δαπάνῃ τοῦ Βρεττανικοῦ Μουσείου· ἐκαλεῖτο δὲ ὑπὸ τῶν Χετ-

ταίων Carchemich, πόλις ἐξουσιάζουσα τὰς διαβάσεις τοῦ Εὐφράτου καὶ κειμένη ἐπὶ τε τῆς ὁδοῦ ἢ ἦγε πρὸς δυσμὰς ἐξ Ἀσσυρίας, καὶ ἐπὶ τῆς θέσεως ἐνθα ἠττήθη ὁ Φαραὼ Νεχῶ ὑπὸ Ναβουχαδναζάρ κατὰ τὴν ἀπόπειραν τῆς εἰς Αἴγυπτον προσαρτήσεως τῆς δυτικῆς Ἀσίας. Τὰ ἱερεῖα τῆς πόλεως καλοῦνται σήμερον Jeravis ἢ Jerablus, παραφθορὰ ἀραβικῆ τῆς ἑλληνικῆς Ἰερσπόλεως. Κεῖται περὶ τὰ ἐξήκοντα μίλια πρὸς νότον τοῦ σημερινοῦ Berejik· ἦν δὲ ἡ κυρίως θέσις τοῦ πλοῦτου καὶ τῆς δυνάμεως τῶν Χετταίων μέχρις οὗ ὁ τελευταῖος αὐτῶν βασιλεὺς Πάσιρις ἠττήθη ὑπὸ τῶν στρατιῶν τοῦ Σαργῶνος, ὅστις μετέβαλεν αὐτὴν εἰς πρωτεύουσαν ἀσσυριακῆς διοικήσεως.

Αἱ πρῶται ἐν Carchemich ἀνασκαφαὶ παρήγαγον δύο λίθινα τεμάχια πυκνῶς κεκαλυμμένα μετ' ἐπιγραφῶν ἐν ἀναγλύφῳ· τὸ ἐν τούτων διασώζει προσέτι μέρη βασιλικῆς μορφῆς, ἧς ὁ ἱματισμὸς ὡς καὶ ὁ τρόπος τῆς τέχνης εἰς ἣν ἀνήκει εἰσὶ παρόμοια τοῖς ἀναγλύφοις τοῦ Καραβέλ καὶ Βογάζ-κιότι, τὸ δὲ πλεῖστον τῶν ἱερογλυφικῶν μεθ' ὧν συνοδεύεται ἢ ἐν λόγῳ μορφή εἶναι παρόμοιον τοῖς ἀντιγραφείοις παρ' ἐμοῦ ἐκ τοῦ λυδιακοῦ μνημείου. Ἦστε ἡ χεττικὴ καταγωγὴ τῶν μνημείων τῆς Ἐλάσσονος Ἀσίας εἶναι προφανέστατα ἀποδεδειγμένη.

Ὁ κ. Γεώργιος Smith, ᾧ τινὶ ἀρεῖλεται μετὰ τοῦ κ. Skene ἡ πιστοποίησις τῆς ταυτότητος τῆς θέσεως τοῦ Carchemich, εὗρεν ἐπὶ τοῦ ἐδάφους τεμάχιον ἀγάλματος συνοδευομένου ἐπίσης μετ' ἐπιγραφῆς, ἐν ᾗ δυνάμεθα νὰ διακρίνωμεν χαρακτῆρας χεττικούς. Ἰδιάζουσα δὲ ὁδηγία πρὸς ἀναγνώρισιν τῶν ἐν λόγῳ χαρακτήρων εἶναι ὅτι, ὅπου δήποτε καὶ ἀν' ἀπηντήθησαν οὗτοι, φαίνονται πάντοτε ἐν ἀναγλύφῳ καὶ οὐδαμῶς ἐγκεχαραγμένοι.

Αἱ εἰς Carchemich ἀνακαλυφθεῖσαι ἐπιγραφὰι οὐκ εἰσὶν αἱ μόναι τοῦ διαμερίσματος τῶν Χετταίων. Ἔτεροι δηλονότι εὗρισκονται ἐν Χαλεπίῳ, καὶ πέντε ἄλλαι ἐν ἱσραηλικῶς χαρακτῆρσι γεγραμμέναι ἐγνωστοποιήθησαν πρὸ τοῦ 1812 ὑπὸ Burkhardt ὡς ἐκτισμένοι εἰς τοὺς τοίχους τῶν ἐν Χαμάτ οἰκιῶν, ἐνθα καὶ ἐλήφθησαν ἀντίγραφα ἀκριβῆ. Πήλινος δὲ τινες σφραγίδες, ἀνακαλυφθεῖσαι ὑπὸ τοῦ Sir A. H. Layard ἐν τῷ ἀρχεῖῳ τοῦ Σενναχεριβείου ἀνάκτορος ἔφερον ἐπίσης παραδόξου χαρακτῆρας οἱ ἅποιοι ἐπὶ πολὺν χρόνον ἦσαν ὡς μυστήριον. Ἀλλ' ὅτε ἐπὶ τέλος προσέσχον εἰς τὰ ἱερογλυφικὰ τοῦ Χαμάτ, τότε ἐνόηθη ὅτι αἱ παράδοξαι οὗτοι χαρακτῆρες ἦσαν τοῦ εἶδους τῶν χεττικῶν ἱερογλυφικῶν, καὶ ὅτι αἱ σφραγίδες ἐπ' ὧν ἦσαν γεγραμμένοι, ἐτίθεντο πιθανῶς εἰς τὰς ὑπὸ τῶν Χετταίων βασιλέων ὑπογραφομένας συνθήκας.

Καὶ ἐν Λυκαονίᾳ, ἐπὶ τῆς ὁδοῦ ἦν διέβη ὁ Ξενοφῶν μετὰ τῶν μυρίων,

εὐρέθησαν ἀνάγλυφα ἐπὶ τῶν βράχων μετὰ ἱερογλυφικῶν. Πλησίον τοῦ ἀργυροῦχου μεταλλείου τοῦ Βουλγάρ-Δάγ, ὁ κ. Davis παρατήρησεν αὐτά, ἄλλα μὲν εἰς Ἱβρίτζ ἢ Ἱβρίς, ὀλίγον ἀπέχον νοτιῶς τοῦ Ἑρεγλε, τῶν ἀρχαίων Κυδίστρων, ἄλλα δὲ εἰς Βουλγάρ-Μαδὲν (πλησίον τοῦ Γαιφτὲ-Χάν. Ὁ δὲ κ. E. Calvert ἀνεκοίνωσέ μοι ἕτερον εὐρισκόμενον εἰς τὴν αὐτὴν γειτονίαν, οὗ οἱ χαρακτῆρες συνοδεύονται μετὰ μορφῆς θεοῦ φέροντος τιάραν χεττικὴν καὶ δύο μικροτέρων μορφῶν παριστανουσῶν τοὺς λατρευτὰς αὐτοῦ.

Τὸ δὲ Πασχάλιον χρονικὸν διασώζει περίεργον χωρίον εἰλημμένον πιθανῶς ἔκ τινος συγγραφέως μικρασιάτου διηγουμένου ὅτι ἀνάγλυφόν τι τοῦ Περσέως γεγλυμμένον ἐν βράχῳ ὑπάρχει ἀκριβῶς ἔξωθεν τοῦ ἐν Λυκαονίᾳ Ἰκονίου, ὅπερ ἐκαλεῖτο ἄλλοτε Ἄμανδρα. Ἐν αὐτῷ δὲ τῷ Ἰκονίῳ διετηρήθη παράδοσις περὶ παλαιοῦ τινὸς ἥρωος καλουμένου, Ναννάκου ἢ Ἀννάκου, ὅστις ὁμοιάζει τῷ βαβυλωνίῳ Ἐνῶχ, ζῶντι πρὸ τῆς ἐποχῆς τοῦ κατακλισμοῦ. Ἐντυχθὰ δὲ ὁ Texier εἶδε κεχρωματισμένον ἀνάγλυφον πολεμιστοῦ, κατὰ τὸ ἡμισυ μὲν χεττικοῦ κατὰ δὲ τὸ ἄλλο ἡμισυ ἑλληνικοῦ, ἐφ' οὗ ὑπάρχουσι λείψανα ἐπιγραφῆς ἐκ κυπριακῶν χαρακτῆρων.

Ἄλλ' ἴσως τὰ μᾶλλον ἀξιοσημεῖωτα πάντων τούτων τῶν χεττικῶν μνημείων εἰσὶ τὰ ἀνάγλυφα Ἐγοῦκ, πλησίον τοῦ Βογάζ-Κιόι, ἅτινα τὸ πρῶτον ἀνεκαλύφθησαν ὑπὸ Hamilton καὶ εἶτα ἐφωτογραφήθησαν ὑπὸ τοῦ Perrot. Αὐτόθι, ἐπὶ τῆς κατωφερείας χαμηλοῦ βουνοῦ ὑπάρχουσι λείψανα ἀνάκτορος ὀκδομημένου οὐχὶ ἐκ τετανολίθων ὡς τὰ λοιπὰ μνημεῖα τῆς Ἑλλάσσονος Ἀσίας, ἀλλ' ἐξ ἰσχυροῦ γρανίτου. Καίτοι δὲ εἰρηπώμενον, ἐπιτρέπει ἡμῖν νὰ παρατηρήσωμεν ὅτι ἰδρῦθη κατὰ τὸ σχέδιον τῶν ἀσσυριακῶν ἀνακτόρων. Εἰς τὴν εἴσοδον αὐτοῦ ὑπάρχουσι δύο πελώριοι μονόλιθοι μὲ πλευράς γεγλυμμένας ὁμοιάζοντες σφιγξίν. Ἄλλ' αἱ σφιγγες εἰ καὶ ἐνεπνεύσθησαν ἐκ τῆς αἰγυπτιακῆς τέχνης εἰσὶ κατὰ βάθος διάφοροι τῶν σφιγγῶν τῆς κοιλάδος τοῦ Νεῖλου, μόνον δὲ οἱ πόδες αὐτῶν καὶ τὰ πρόσωπα εἰσὶ γεγλυμμένα ἐκ τοῦ λίθου. Εἰς τῶν μονολίθων φέρει ἐπ' αὐτοῦ τὸν αὐτὸν δικέφαλον ἀετὸν, ὅς εἰκονίζεται καὶ ἐπὶ τῶν βράχων τῆς Πτερίας. Ἄλλ' ὁ δικέφαλος οὗτος ἀετὸς ὑπεστήριξέ ποτε τὴν εἰκόνα θεοῦ. Οἱ μονόλιθοι ἦσαν ὠχυρωμένοι διὰ τοίχων, εἰς τῶν ὁποίων ἵσταται καλῶς διατετηρημένος. Κατὰ μῆκος αὐτοῦ ὑπάρχει σειρὰ γλυφῶν φέρουσα ἐκάστη τὸν τύπον τῆς χεττικῆς τέχνης. Ποῦ μὲν δυνάμεθα νὰ ἴδωμεν τὸν χετταῖον πολεμιστὴν μὲ τὴν ἰδίαν αὐτοῦ στολήν, τοῦ δὲ τὸν χετταῖον ἱερέα ὡς εἰς τὰ ἀνάγλυφα τοῦ Βογάζ-Κιόι. Ἄλλαχού εἰκονίζεται ἡ οἰκοδομὴ αὐτοῦ τοῦ παλατίου, οἱ δὲ τεχνίται παριστῶνται αἱ μὲν κατερχόμενοι ἀναβάθραν οἱ δὲ βοηθοῦντες εἰς τὴν ἐκτέλεσιν τοῦ ἔργου. Ἄλλαχού, πάλιν ὑπάρχει ταῦρος ἱστάμενος ἐπὶ εἶδους τινὸς βάρου

ἐλκυομένου μὲ τὴν ἐπιτηδειότητα, ἣν χαρακτηρίζει τὸ σχέδιον τῶν σχημάτων τῶν ζώων ἀναπαριστώντων τοὺς χεττικοὺς χαρακτῆρας. Ἄλλαχού δὲ πάλιν ὑπάρχει μουσικὸς ἢ γοητευτὴς ὄφρων. Πλησίον δὲ εἶναι ἄνθρωπος ὀδηγῶν πῖθηκον, εἰκὼν, ἣν μόλις ἤδυνάμεθα νὰ ἐλπίζωμεν εἰς χώραν τόσον ψυχρὰν καὶ βόρειον. Ἀρκούντως δὲ περίεργον εἶναι ὅτι καὶ τὰ ἀσσυριακὰ μνημεῖα συνδέουσι μετὰ πῖθηκων τοὺς συγγενεῖς τοῖς Χετταίοις οἵτινες κατόκησαν τὰς ἰδίας χώρας. Ἐπὶ τῶν τοίχων τοῦ ἐν Νιμρούδ ἢ Καλαῖ ἀνάκτορος τοῦ Ἀσσοῦρ-νασιρ-πάλ εἰκονίζεται ὑπὸ κρητῆς μετὰ μίτηρῶν πεδύλων ἄγων πῖθηκον καὶ ἀκολουθῶν τὸν κύριον αὐτοῦ, ὅστις φορεῖ τὸν χαρακτηριστικὸν πῖλον καθὼς καὶ τὰ πέδιλα τῆς Χετταίας φυλῆς.

(ἔπεται συνέχεια).

(Ἐκ τοῦ ἀγγλικοῦ.)

A. P. K.

ἤμεραι παρήλθον ἀφότου ἐγκατελείψαμεν τὴν Sugar Shar, ἀνευ ζημίας καὶ ἀσθενούς οὐδενός. Ὅποταν ἡ ἀγκυρα τοῦ πλοίου μὲ μέγαν κρότον ἐξετύλισσε τὴν ἄλυσσον τὴν ἐντὸς τοῦ μονήρου, κολπίσκου, σύγχρονος πυροβολισμὸς ὄλων ὁμοῦ, ἀντήχησεν εἰς τὰ πέριξ. Μεγάλη ἦτο ἡ χαρὰ τοῦ πληρώματος, διότι τόσον εὐτυχῶς εἶχε φθάσει τὸν πρῶτον καὶ τὸν δυσκολώτατον σταθμὸν. Τὴν ἐπαύριον ἐν τῇ ἀπωτάτῃ ἄκρῃ τοῦ ἀκρωτηρίου, ἐπὶ ἀβαθοῦς γῆς ἐν τῷ μέσῳ μεγάλης ἐπισωρεύσεως λίθων, ἐστησαν ἰστόν καὶ ἐναπέθεσαν πυξίδα ἐκ λευκοσιδήρου, περικλείουσαν ἐκθεσιν τοῦ ταξειδίου, καὶ δεικνύουσαν τί ἐμελλον νὰ πράξωσιν οἱ ναυσιπόροι ἐν τῷ μέλλοντι. Ἄς εἰπῶμεν ἐν παρόδῳ, ὅτι τὸ ἀκρωτήριο τοῦτο πρὸ τῆς ἀρίξεως τοῦ Wega οὐδεὶς ἄλλος τὸ ἐπεσκέφθη, εἰμὴ ὁ Tcheliuskin, κατὰ τὸ 1742, ὅστις καὶ τὸ ἑαυτοῦ ὄνομα ἔδωκεν εἰς αὐτό.

Ἡ ἐν τῷ ἀσιατικῷ παγωμένῳ ὀκεανῷ

ἀνακαταγῆς τῆς βορειοανατολικῆς διοδοῦ

Ἐξηκολούθησαν νὰ προχωρήσιν, ἀλλὰ μετὰ μιᾶς ὥρας πλοῦν, ἔπρεπε νὰ προσδέσῃσι τὰ πλοῖα εἰς παγῶνα, ὅστις τοὺς ἐρυμούκει πρὸς Βορρᾶν. Τοιοῦτοτρόπως ἔπλεον ἐπὶ εἰκοσιτέσσαρας ὥρας μετὰ ταῦτα ὁμοῦ τὰ πλοῖα ἐλευθερωθέντα διηυθύνθησαν πρὸς τὸν πορθμὸν, ὅστις κεῖται μετὰ ξὺ τῆς ἡπείρου καὶ τῆς νήσου Τάιμουρ. Τὴν 14 Ἀυγούστου προσωρμίσθησαν εἰς μικρὸν κόλπον, εἰς ἃν οἱ σοφοὶ φυσιολόγοι τῆς ἐκδρομῆς ταύτης ἔδωσαν τὸ ὄνομα Ἀκτινίας, θαλασσίας τινὸς ἀνεμώνης εὐκόλως ἐν ταῖς ὑψηλαῖς ταύταις χώραις εὐρισκιομένης.

Ἡ ἀτμήλατος λέμβος ἤρχισε νὰ διαπλῆ τὸν πορθμὸν τῆς Ταῦμούρ ἦτο ἐλεύθερος παγῶνων, ἀλλὰ δὲν εἶχεν ἀρκετὸν ὕδωρ εἰς τινὰ μέρη, ἵνα δυνηθῆ νὰ διέλθῃ τὸ Wega. Ὁ πάγος ὁμοῦ εὐτυχῶς ἐθραύσθη πρὸς Βορρᾶν, καὶ τὰ πλοῖα ἐποφελούμενα τῆς περιστάσεως, τῇ 18 Ἀυγούστου, ἐξηκολούθησαν τὴν πορείαν των. Τὴν πρωίαν τῆς 19 ἐνθ' ἐπίστευον ὅτι ἡ θάλασσα θὰ καθίστατε ἀδιάβατος, εἶρον εὐτυχῶς κατὰ μῆκος τῆς ἀκτῆς, ἀληθὴ διώρυγα, ἐντελῶς πλώμιον, καὶ τὰ πλοῖα προσωρμίσθησαν εἰς τὸν ἐν τῷ μέσῳ ταύτης καὶ πρὸς Βορρᾶν κείμενον κολπίσκον, πολὺ πλησίον τοῦ τελευταίου ὄριου τοῦ ἡμετέρου κόσμου, τοῦ φρικαλέου δηλονότι ἀκρωτηρίου Tcheliuskin.

Ὅποταν τὸ Wega ἐγκατέλειπε τὴν Cothenbourg καὶ Tromsøe, πολυάριθμοι φίλοι ἀνέκραζαν πρὸς τοὺς ἡμετέρους θαλασσοπόρους· «Δὲν θὰ φθάσῃτε ποτε εἰς τὸ ἀκρωτήριο Tcheliuskin» καὶ μολαταῦτα εἰκοσιν

ὅτι ἐν κεντρικῷ ὀκεανῷ ὁ πλοῖος ἀποκρίσθη ὅτι εἰς τὸν ἀκρωτήριον τοῦτο ἔφθασεν ἡμεῖς τὸν 14 Ἀυγούστου καὶ ἔτι μακρύτερον κατὰ μῆκος τῆς ἀκτῆς διό-

ἡμεραι παρήλθον ἀφότου ἐγκατελείψαμεν τὴν Sugar Shar, ἀνευ ζημίας καὶ ἀσθενούς οὐδενός. Ὅποταν ἡ ἀγκυρα τοῦ πλοίου μὲ μέγαν κρότον ἐξετύλισσε τὴν ἄλυσσον τὴν ἐντὸς τοῦ μονήρου, κολπίσκου, σύγχρονος πυροβολισμὸς ὄλων ὁμοῦ, ἀντήχησεν εἰς τὰ πέριξ. Μεγάλη ἦτο ἡ χαρὰ τοῦ πληρώματος, διότι τόσον εὐτυχῶς εἶχε φθάσει τὸν πρῶτον καὶ τὸν δυσκολώτατον σταθμὸν. Τὴν ἐπαύριον ἐν τῇ ἀπωτάτῃ ἄκρῃ τοῦ ἀκρωτηρίου, ἐπὶ ἀβαθοῦς γῆς ἐν τῷ μέσῳ μεγάλης ἐπισωρεύσεως λίθων, ἐστησαν ἰστόν καὶ ἐναπέθεσαν πυξίδα ἐκ λευκοσιδήρου, περικλείουσαν ἐκθεσιν τοῦ ταξειδίου, καὶ δεικνύουσαν τί ἐμελλον νὰ πράξωσιν οἱ ναυσιπόροι ἐν τῷ μέλλοντι. Ἄς εἰπῶμεν ἐν παρόδῳ, ὅτι τὸ ἀκρωτήριο τοῦτο πρὸ τῆς ἀρίξεως τοῦ Wega οὐδεὶς ἄλλος τὸ ἐπεσκέφθη, εἰμὴ ὁ Tcheliuskin, κατὰ τὸ 1742, ὅστις καὶ τὸ ἑαυτοῦ ὄνομα ἔδωκεν εἰς αὐτό.

Ἀπὸ τὴν ἀκόλουθον 20 Ἀυγούστου τὸ Wega καὶ Lena ἐπανέλαβον τὴν πορείαν των, χωρὶς ὁμοῦ νὰ δυνηθῶσι κατ' εὐθείαν καὶ πρὸς Ἀνατολὰς νὰ διευθυνῶσι, καθὼς ὁ ἀρχηγὸς τῆς ἐκδρομῆς ἤλπιζε νὰ πράξῃ, ἀλλ' ἠκολούθησε φυσικὴν τινὰ διώρυγα ἐλευθέραν πάγων κατὰ μῆκος τῆς ἀκτῆς καὶ τῆς Χερσονήσου τῆς Ταῦμούρ. Τὴν δευτέραν ἡμέραν ἤρχισε νὰ χιονίζῃ, καὶ τὰ ἐξαρτήματα τοῦ πλοίου κεκαλυμμένα ὑπὸ τῆς πάχνης ὄντα δὲν τοὺς ἠμπόδιζον τοῦ νὰ ναυπλωῶσι βοηθεῖα τῶν ἰστίων καὶ τοῦ ἀτμοῦ. Τὴν 24 Ἀυγούστου ἐφθασαν εἰς τὸν κόλπον τῆς Khatanga, ἐν τῇ εισόδῳ τοῦ ὁποίου εὐρίσκεται τὸ νησίδιον Preobratchenie, ὅπερ παρέπλευσαν. Πρὸς Βορρᾶν ἡ μικρὰ αὕτη γῆ ὑψοῦται καθέτως, εἰς ὕψος 250 ποδῶν· κυνὴ γιόν πτερωτὸν εὐρίσκεται ἐνταῦθα ἐν ἀφθονίᾳ, καὶ τὰ πληρώματα ἐφοδιάσθησαν διὰ τινὰς ἡμέρας ἀφοῦ ἐξηκολούθησαν τὴν πορείαν των ἐν ἀνοικτῇ θαλάσσῃ, τὰ πλοῖα τῇ 27 Ἀυγούστου ἐφθασαν εἰς τὰς ἐκβολὰς τοῦ ποταμοῦ Λένα. Ἐνταῦθα τὰ δύο πλοῖα ἀπεχωρίσθησαν, συμφώνως πρὸς τὰς ὁδηγίας των, τὸ Λένα ἐστράφη πρὸς τὴν ἐν τῇ Εὐρώπῃ ἄγουσαν. Τὸ δὲ Wega ἔμεινε μόνη ἵνα καταπρονήσῃ τοὺς κινδύνους καὶ νὰ ἀναλάβῃ τὴν τῆς ἐκδρομῆς δόξαν.

Οἱ ἡμέτεροι θαλασσοπόροι ἐπεθύμουν νὰ φθάσωσιν εἰς τὰ δυτικὰ τῶν νήσων τῆς Νέας Σιβηρίας, ἢ κακοκαιρία ὁμοῦ ἢ μάλλον αἱ πυκναὶ δμίχλαι τοὺς ἠμπόδιζαν. Τὴν 30 ἔφθισαν ὅπισθεν των τὸ Sviatoi-Noss ἢ τὸ ἱερὸν ἀκρωτήριο. Τοῦτο εἶναι τὸ ὄνομα τοῦ ἐκ γρανίτου ἀκρωτηρίου, ὅπερ προχωρεῖ πρὸς τὴν θάλασσαν εἰς ὕψος 46 μέτρων, καὶ οὐτινος ἡ βᾶσις περιβάλλεται ἀπὸ ὀγκώδεις πάγους. Ἡ προσπέλασις ἦτο πάντοτε ἐκ τῶν δυσκολωτάτων καὶ οὔτε ὁ Λάσσενωσ εὔτε ὁ Λακτιέφ ἠδυνήθησαν νὰ τὸ φθάσωσιν. Εὐνοούμενον ὑπὸ τῆς τύχης πάντοτε τὸ Wega, εἶπεν ὑπὸ τοὺς πόδας τοῦ Sviatoi-Noss, καὶ ἔτι μακρύτερον κατὰ μῆκος τῆς ἀκτῆς διό-

ρυγα ἔλευθέραν, ἥτις τοὺς ἐπέτρεψε νὰ πλέωσιν ἐπὶ δύο ἡμέρας ἀκαταπαύστως. Τὴν 3 Σεπτεμβρίου ἐπλησίασαν τὰς νήσους τῶν ἄρκτων, ἀλλὰ πιεζόμενοι ὑπὸ οὐκ' εὐκαταφρονήτου παγῶνος, ὤφειλον νὰ κατέλθωσι πρὸς τὴν ἀκτὴν, πρὸς τὴν διεύθυνσιν τοῦ ὄρους Baranow καὶ πρὸς ἀνατολὰς τῶν ἐκβολῶν τοῦ Κόλυμα.

Αἱ ἀκταὶ τῆς Σιβηρίας, ἐκ τοῦ Βεριγγείου πορθμοῦ μέχρι τῶν ἐκβολῶν τοῦ Λένα εἰσὶν ἀβαθεῖς καὶ χθαμαλαί· ἀλλ' εἰς τινὰ μέρη, ὑψοῦντο βράχοι ἐκ γρανίτου· οἱ ἀξιοσημεσιότεροι τῶν βράχων τούτων εἰσὶν ἐκεῖνοι, οὗστινας δύναται τις νὰ ἴδῃ ἐν τῷ ἀκρωτηρίῳ Baranow. Ἐκεῖ ὑπάρχουσι δύο οἵτινες ὑψοῦντο σχεδὸν παραλλήλως, ὁ πρὸς τὰ δυτικὰ εἶναι ἐκ λευκοῦ γρανίτου, ὁ ἕτερος πρὸς ἀνατολὰς ἐκ βαθέος κυανοῦ σχιστολίθου. Οἱ ἡμέτεροι θαλασσοπόροι ἠδυνήθησαν νὰ παρατηρήσωσι τὸν τελευταῖον τοῦτον. Μετὰ τὴν διάβασιν τῶν ἐκβολῶν τοῦ Κόλυμαν καὶ τῶν βράχων τοῦ Baranow, ἀρχίζουσι αἱ σοβαρώτεραι δυσχέρειαι τοῦ ταξειδίου. Ὅσῳ ἐπροχώρουν πρὸς Βορρᾶν, τοσοῦτω ἐπαρουσιάζοντο πολυάριθμοι καὶ συμπεπυκνωμένοι πάγοι. Ἢδη, δὲν ὤφειλον νὰ πεισθῶσι ἐπὶ ἐνὸς μόνου τούτων τῶν ποταμῶν, ὅτι καθὼς Yenessei καὶ ὁ Kolgma διαλύουσι τοὺς πολικοὺς πάγους, ριπτόμενοι μετὰ δυνάμεως ἐν τῇ θαλάσῃ. Ἡ πάλη ἀπεκαθίστατο λοιπὸν ἀκατάπαυστος, ὅτε τὸ Wega καλυπτόμενον ὑπὸ πυκνῆς ομίχλης δὲν ἐτόλμα νὰ προχωρήσῃ, ὅτε περικλειόμενον ὑπ' ἀκινήτων παγῶνων, ὧν αἱ βάσεις ἦσαν ἐν τῷ βυθῷ τῆς θαλάσσης, ἦτο ἀναγκασμένον νὰ κρατῆται δι' ἀγκυρίδων ἵνα μὴ συντριβῇ ὑπὸ τῶν ἄλλων κινήτων παγῶνων, οἵτινες τὸ περιεκύκλουν. Ἴνα ἀποφύγῃ τὸν κίνδυνον τοῦτον ὁ κ. Nordenskjold συνεβούλευσε νὰ προμηθευθῶσι δυναμίτιδα ἐν ταῖς ἐπομέναις πολικαῖς αὐτῶν ἐκδρομαῖς. Φθάσαντες εἰς τὸ ἀκρωτήριο Jakan, τὸ Wega ἐπέτυχε διὰ τινὰς ὥρας ἔλευθέραν διόδον.

Οἱ θαλασσοπόροι ἐζήτησαν νὰ ἴδωσιν ἐντεῦθεν τὰς περιφήμους γαίας, ἀς καὶ αὐτὸς ὁ Wrangel δὲν ἠδυνήθη νὰ διακρίνῃ, οὐδὲ ὁ ἀκάματος Ρῶσσο, καὶ αἵτινες ὑπῆρχον ἀκόμη, ἀλλὰ δὲν ἠδυνήθησαν νὰ τὰς ἴδωσιν. Τὸ Wega ἔμεινε ἐν τῷ ἀκρωτηρίῳ Jakan ἀπὸ τὰς 8 μέχρι 14 Σεπτεμβρίου, ἔπειτα ὅμως κατόρθωσε νὰ φθάσῃ εἰς τὸ ἀκρωτήριο Nord de Cook, ἀλλὰ καὶ ἐνταῦθα μεταξὺ δύο ἀκρωτηρίων τοῦ Jrr-Kajrij καὶ Ammon, ἔπρεπεν ἐκ νέου νὰ σταματήσῃ. Τῇ 18 ἐπειδὴ ὁ πάγος ἐφαίνετο λεπτότερος προσεπάθησαν, προηγουμένης τῆς λέμβου ἐν πλήρει ἀτμῷ, νὰ θραύσωσι τὸ ἐμπόδιον· τὸ κατόρθωσαν, ἀλλ' οὐχὶ χωρὶς νὰ διατρέξῃ μεγάλους κινδύνους· ἡ λέμβος καὶ τὸ Wega αὐτό. Τέλος ἀπὸ τὰς 20—23 Σεπτεμβρίου τὸ πλοῖον εὐρίσκειτο πρὸς δυσμὰς τοῦ ἀκρωτηρίου

Wankarema. Τὴν πρωτὰν τῆς 27 διέσχισε τὸν κόλπον τῆς Kolioutchin, καὶ τὸ ἑσπέρας ἠγκυροβόλησε πλησίον τοῦ ἀκρωτηρίου, ὅπερ σχηματίζει τὴν ἀνατολικὴν ἄκραν τοῦ κόλπου. Τὴν νύκτα ὀρηκτικὸν βεῦμα ὠδήγησεν ἐκεῖ μεγάλην ποσότητα πάγων, καθὼς καὶ ἐν τῇ βορείᾳ ἄκρᾳ τῆς χερσονήσου Tchonktehiste· ἦτο ὁ πρόδρομος τῶν προσκομμάτων ἅτινα ἔμελλον νὰ κρατήσωσιν αὐτοὺς ἐγγλείστους εἰς τούτους τοὺς ὄρους διακοσίας ἐνενήκοντα τέσσαρας ἡμέρας.

Τὴν 28 Σεπτεμβρίου ἠγκυροβόλησεν ὀριστικῶς ἔμπροσθεν τῆς κωμπόλεως Pittekaï τρία ἢ τέσσαρα μίλια πρὸς Βορρᾶν τοῦ ἀκρωτηρίου, καὶ 120 μόνον τοῦ Βεριγγείου πορθμοῦ! Σταθερὸς βόρειος ἄνεμος καὶ ζώνη κρυστάλλων, ἦν οὐδεμία ἀνθρωπίνῃ δυνάμει ἠδύνατο νὰ θραύσῃ, ὤθησαν τοὺς δυττυχεῖς εἰς τὴν μικρὰν ταύτην διαχείμασιν. Δὲν μεμψιμοιρῶμεν, διότι χάρις εἰς τὴν περίστασιν ταύτην ἐξῆλθε τοῦ καλάμου τοῦ καθληγοῦ Nordenskjod μελέτη, ἥς τινὸς τὸ ἐνδιαφέρον δὲν δύναται νὰ διαμφισβητηθῇ, περὶ τῆς Χερσονήσου Tchonktchisse καὶ τῶν κατοίκων αὐτῆς.

Γ'.

Δύο ὑψηλὰ ἀκρωτήρια, τὸ Irr-kaipij, τὸ Nord de Cook καὶ τὸ Ammon περιέκλειον τὸν κόλπον ἔνθα τὸ Wega ἠύρισκετο αἰχμάλωτον. Ὁ κόλπος οὗτος ἀνοικτὸς πρὸς βορρᾶν, ἦτο πλήρης κρυστάλλων τοσοῦτων τὸ μέγεθος, ὥστε τὸ πλοῖον στηριζόμενον ἐπὶ τῶν ἐκ κρυστάλλου τούτων τοίχων, ἐπροφυλάττετο ὡς ἐν τῷ ἀσφαλεστάτῳ λιμένι. Τὸ ἀκρωτήριο Jrr-Kajrij ἔχει ὕψος 300 ποδῶν, κατέρχεται καθέτως πρὸς τὰ δυτικὰ ἐν τῇ θαλάσῃ· πρὸς νότον καὶ νοτιοδυτικῶς ἐνοῦται μετὰ τῆς ἠπείρου διὰ στενῆς καὶ χθαμαλῆς γλώσσης γῆς. Τὸ ἕτερον ἀκρωτήριο, Ammon κεῖται πρὸς βορρᾶν, καὶ ἔχον διακοσίων ποδῶν ὕψος κατέρχεται πολὺ ἐν τῇ θαλάσῃ. Ἐν τῷ μυχῷ τοῦ κόλπου ἐπὶ ἀμμώδους θέσεως ὑψοῦται ἡ Pittekaï κωμόπολις Τσουκτσική, συγκειμένη ἐκ 18 σκηπῶν, εἰς τοὺς πρόποδας τοῦ ὄρους Hamnong-Ammon, ὕψους 500 ποδῶν. Οἱ θαλασσοπόροι εὐρέθησαν παρικεκλεισμένοι καὶ ἔσπευσαν νὰ γνωρισθῶσι μετὰ τῶν ἰθαγενῶν, ὧν τὰ ἔθιμα καὶ ὁ τρόπος τοῦ ζῆν ἦνοιγον εὐρὸν στάδιον εἰς τὰς παρατηρήσεις των. Ἄλλως τε τὸ Jrr-Kajrij εἶχεν ἱστορικὴν σπουδαιότητα, ἦν ὤφειλε τοῖς ἴχνεσιν αὐτῆς ἐγκατέλιπον

τοῖς Tchouktchis οἱ τοῦ ἐσωτερικοῦ κάτοικοι Onkilons, ναυτικοὶ λαοὶ ὅστις κατέχευε ποτε ἄπασαν τὴν ἀπὸ τοῦ ἀκρωτηρίου Schelagskoi μέχρι τοῦ Anadyr ἀκτὴν δὲν ἀπατῶνται σήμερον παρὰ σπάνια κωμοπόλεις ἐκ τοῦ Anadyr μέχρι τοῦ ἀνατολικοῦ ἀκρωτηρίου. Ἴδου ὅτι διηγείται ὁ Wrangel περὶ τῆς ἐξώσεως τῶν λαῶν τούτων ἐκ τῆς γῆς, ἥτις καθ' ἅπαντα τὸν χρόνον ὄφειλε νὰ τοῖς ἀνήκῃ. Περὶ τὰς ἀρχὰς τοῦ 16 αἰῶνος ὁ Kroechoj, ἀρχηγὸς τῶν Onkilons, φονεύσας ἐγγίη τινὰ ἀρχηγὸν τῶν Tchouktchis δηλονότι, κατεδιώχθη ὑπὸ τοῦ υἱοῦ τοῦ φονευθέντος. Ὁ Kroechoj, ἀφοῦ περιπλανήθη ἐπὶ τινὰς ἡμέρας εἰς τὸ παραθαλάσσιον, κατέσυγε εἰς τὸ Jrr-Kajrij, ὅπερ καὶ ὠχυρώσε. Δύναται τις ἐκεῖ νὰ παρατηρήσῃ πρὸς τὸ νότιον μέρος στεγασματα ὑπόγεια καὶ ὀχυρώματα, ἅπερ δὲν ἔχουσιν ἄλλην ἀρχὴν παρὰ ταύτην· ὁ υἱὸς τοῦ φονευθέντος ἀρχηγοῦ ἤθελε τὸν τρόπον νὰ φθάσῃ ἐπὶ τῆς κορυφῆς τοῦ Jrr-Kajrij καὶ ἐφόνευσε τὸν υἱὸν τοῦ ἐχθροῦ τοῦ πατρὸς του. Κατὰ τὴν συνήθειαν ὁ θάνατος οὗτος ὄφειλε νὰ θέσῃ τέρμα ἐν τῇ διαμάχῃ· ἀλλ' ὁ Kroechoj, φοβούμενος μὴ πάθῃ τὰ αὐτὰ κατέβη μέχρι τῆς βράσεως τοῦ Jrr-Kajrij, ὀλισθήσας τῇ βοήθειᾳ λαοίων. Ἐδῶ εὔρε πλοῖον, ὅπερ τὸν ἔφερε μέχρι τῆς νήσου Schalanrow, ὅπου ὠχυρώθη ἐν τινι καλύβῃ, ἥτις ἐσώζετο μέχρι τῆς ἐποχῆς τοῦ Wrangel.

Οἱ σύντροφοι τοῦ Kroechoj, οἵτινες ἦσαν τῆς αὐτῆς φυλῆς, ἐπεβίβασθησαν μετ' αὐτοῦ εἰς 15 πλοῖα, καὶ ὅλοι ὁμοῦ διηυθύνθησαν πρὸς βορρᾶν, εἰς τὰς χώρας, αἱ παρατήρησαν ἡλίου ὑπάρχοντος ἐκ τοῦ ἀκρωτηρίου Jakan. Τὸν ἀκόλουθον χειμῶνα ἐτέρα φυλὴ ἐνωθεῖσα μετὰ τῆς τοῦ Kroechoj, ἐχάθη μετὰ τῶν ταρανῶν της. Καὶ ἄλλαι φυλαὶ ἔλαβον τὴν ἰδίαν διεύθυνσιν, ἢν τινὰ ἠκολούθησαν οἱ Onkilons.

Οἱ Yakontes, οἵτινες ζῶσιν ἐπὶ τῶν ἀποτόμων ὄχθων τοῦ Κολύμα, δὲν εἶναι ἰθαγενεῖς, ἐπίσης καὶ οἱ Tchouktchis διότι φαίνεται βέβαιον ὅτι τέσσαρες λαοὶ διενεμήθησαν ἄλλοτε τὸν τόπον, οἱ Ὀμοκαί, οἱ Σχελάγαι, οἱ Τουνοῦσαι καὶ οἱ Ίτουκαίβαι. Οἱ δύο πρῶτοι κατεστράφησαν φονευθέντες παρὰ τῶν μεταναστῶν καὶ τῶν ἀσθενειῶν, εἰ δὲ ἄλλοι ζῶσι νομαδικῶς καὶ καθ' ἐκάστην ἑ ἀριθμὸς τῶν ἐλαττοῦται.

Τῶν ἰθαγενῶν τις φίλος τοῦ καθηγητοῦ Nordenskjöld παρουσίασεν αὐτῷ γέροντα ἀρχηγόν, ὅστις διεμαρτύρησε ὅτι κατήγετο ἐκ τῶν Ὀμοκῶν· ὁ ἄνθρωπος οὗτος ὑπερηφανεύετο πολὺ διότι εἶχε διατηρήσει ἐν τῇ οἰκογενεῖᾳ του τὴν διαλέκτον ταύτης τῆς φυλῆς, ἢν μετεχειρίζετο ἵνα διηγῆται τὰς ἀνδραγαθίας τῶν προγόνων του. Κατ' αὐτὸν πρὸ πολλῶν ἐ-

τῶν κατὰ μῆκος τῶν ὄχθων τοῦ Κολύμα, πρὸς βορρᾶν τοῦ Ὀμοκῶν, ἔζων οἱ Ὀμοκαί, λαὸς εἰρηνικὸς καὶ τῶσον πολυάριθμος, ὥστε κατήντησε παρομιῶδες τὸ «περισσότεροι εἰσὶν αἱ τῶν Ὀμοκῶν ἐττίαι ἢ οἱ ἐν τῷ οὐρανῷ ἀστέρες. Τρέφονται ἀπὸ θήραν καὶ ἀλίειαν· ἐγνώριζον πρὸς τούτους καὶ τὴν χρῆσιν τοῦ σιδήρου πρὶν τῆς ἐν ταῖς χώραις αὐτῶν ἐμφανίσεως τῶν Ῥώσων· ἀλλ' ἡ ἀφίξις τούτων προξένησε τὸν ἀφανισμόν των· διότι προσεβλήθησαν ὑπὸ ἀγνώστων τέως αὐτοῖς ἀσθενειῶν. Τότε οἱ μικροὶ οὗτοι λαοὶ ἀπεφάσισαν νὰ μεταναστεύωσι, καὶ σχηματίσαντες δύο στρατόπεδα ἀνεχώρησαν μετὰ τῶν παιμνίων των, καὶ ἐκτοτε οὐδαὶς ἐμαθε τί ἀπέγειναν. Εἰς τὰς ἐκβολὰς τοῦ Indigirka εὐρίσκονται ἀνάμνησιν γῆν κατοικῶν ἄστιας οἱ πλέον προβεβηκότες γέροντες δὲν τὰς εἶδον νὰ κατοικῶνται, ἂν καί, κατὰ τὸν Wrangel ὁ τόπος ὅπου ὑφύονται αὐταὶ διετήρησε τὸ ἀρχικὸν ὄνομα τῆς πόλεως τῶν Ὀμοκῶν. Σήμερον ὑποθέτουσιν ὅτι οὗτοι οἱ μετανάσται θὰ ἐφθασαν εἰς τὴν Γροελανδίαν διὰ τῶν νέων Σιθηρικῶν νήσων, διαβάσαντες τὴν ἐν τῇ Ἀμερικῇ χώραν τοῦ Wrangel καὶ τὰς ἐν τῷ ἀρκτικῷ ἀρχιπελάγει νήσους.

Οἱ νῦν κάτοικοι τῆς Γροελανθίας οἱ Ἑσκιμῶσι θὰ εἶναι λοιπὸν ἀπόγονοι τῶν Ὀμοκῶν καὶ τῶν ἄλλων μικρῶν λαῶν τοῦ μέρους τούτου τῆς Ἀσίας, οἵτινες ἐφυγον ἅμα τῇ προσελεύσει τῶν Ῥώσων.

Ἰπολείπεται νὰ σημειώσωμεν ὅτι ἡ ὁμοιότης τῶν οἰκιακῶν ἐθίμων παρὰ τοῖς Tchouktchis καὶ Γροελανδοῖς διαρωτίζει λεπτομερέστατα τὴν ὑπόθεσιν μας.

Δύναται τις εὐκόλως νὰ ἐννοήσῃ μετὰ τινος ἰδιαίτερου ἐνδιαφέροντος, οἱ θαλασσοπόροι ἐπεσεκέρθησαν τὸ ἐπὶ τοῦ λόφου τοῦ Jrr-Kajrij φρούριον τοῦ Kroechoj. Ἐνταῦθα εἶδον τὰ ἐρείπια δέκα Ὀνκιλονικῶν οἰκιῶν, κατὰ μέγα μέρος οὕσας ὑπὸ τὴν γῆν καὶ κεκαλυμμένας ὑπὸ τινος ὀρυκτῆς ὕλης, ἐναποτιθεμένης ἐπὶ τῶν πλευρῶν φαλαίνης. Ἐκάστη οἰκία συνίστατο ἐκ τριῶν ἢ τεσσάρων δωματίων ἐστραμμένων πρὸς βορρᾶν. Πρὸς νότον εὐρίσκετο στενὸς καὶ χαμηλὸς διάδρομος, οὗτινος οἱ τοῖχοι καθὼς καὶ οἱ τῶν δωματίων συνίσταντο ἐξ ὀστέων φαλαίνης ταποθετημένων καθέτως καὶ ὑποβασταζόντων τὰς δοκοὺς τῆς ὀροφῆς. Παρὰ τὰς κατοικίας ταύτας ἔγειναν ἀνασκαφαί, καὶ εὔρον ἐπὶ τινος ὑψώματος σιαγῶνα φαλαίνης 20 ποδῶν μήκους πλήρη ὀστέων διαφόρων ζῶων καὶ κεράρων ταρανῶν· οἱ ἡμέτεροι διερευνηταὶ ἐπεσεκέρθησαν ἐπίσης καὶ τινὰς ἀρχαίας κατοικίας πρὸς νότον τοῦ ὄρους, εἰς τὸ μέρος ὅπου ὁ Kroechoj ὑπερασπίθη ἑαυτὸν κατὰ τοῦ θέλοντος νὰ ἐκδικηθῇ ἐγγίη. Αφοῦ παρετήρησαν ὅσα ἀναμνηστικά μετὰ κρανία ἄρκτων καὶ μόρσων, ἠθέλησαν νὰ πλησιάζωσιν ἀλλ' ἐμποδίσθησαν ὅμως ὑπὸ τῶν Tchouktchis· διότι εἰς

τὸν τόπον τοῦτον, ὃν ἐθεώρουν ἱερὸν ἐναπέθετον τοὺς νεκροὺς τῶν, οὓς ἐπειδὴ δὲν ἔθαπτον στίφη λύκων τοὺς κατεβίβρωσκον· οὐχ ἤττον ὅμως οἱ ἐπιζῶντες ἔθετον παρὰ τὰ πτώματα, ἵνα τιμήσωσι τὴν μνήμην τῶν, κέρατα ταρανδῶν καὶ κρᾶνία ἄρκτων καὶ μόρσων.

Ἐπειδὴ ἐκ τῶν ἀρχῶν τοῦ Ὀκτωβρίου ὁ πάγος ἀνθίστατο, αἱ τῶν ἐπιβατῶν τοῦ Wega μετὰ τῶν ἰθαγενῶν συναναστροφαὶ κατεστάθησαν σχεδὸν καθημεριναί. Οἱ μὲν ἐπεθύμουν νὰ μάθωσιν ὅ,τι συνέβαινεν ἐν ταῖς σκηναῖς τῶν Tchouktchis, οἱ δὲ ἦσαν περιεργότεροι νὰ γνωρίσωσι τὰ εὐρωπαϊκὰ ἔθιμα, καὶ προσήρχοντο πάντοτε εἰς τὸ πλοῖον ζητοῦντες ἄρτον καὶ καπνόν. Δι' σκηναὶ τῶν μικρῶν τούτων λαῶν ἔχουσι τὸ σχῆμα χαλκίνης λύτρας κεκλιμένης ἥς τιнос ἡ εἰσόδος ἦτο πρὸς Ἀνατολὰς· αὗται κατεσκευάζοντο ἀπὸ δέρματα καὶ ἰδίως τῶν ταρανδῶν· εἰσὶ δὲ διπλαῖ· ἡ ἐξωτερικὴ σκηνὴ περικλείει ἑτέραν μικροτέραν κυβικοῦ σχήματος, ἥτις κατὰ τὸ δριμύ ψυχὸς χρησιμεύει ὡς κατοικία. Ὅταν αἱ δύο σκηναὶ εἰσὶν καλῶς διευθετημέναι, ἀπολαύουσιν ἐν τῇ μικροτέρᾳ θερμοκρασίαν ὑψηλοτέραν, ἐνῶ ἐν τῇ μεγαλειτέρᾳ κάμνει ἐνίοτε ψυχὸς 40 βαθμῶν ἑκατοστομέτρου.

Οἱ Tchouktchis κοιμῶνται γενικῶς γυμνοὶ ἐν τῇ ἐσωτερικῇ σκηνῇ· οἱ κύνες μετὰ τῶν προμηθειῶν εἰσὶν ἐν τῇ ἐτέρᾳ. Ἄν καὶ ἀφ' ἧς στιγμῆς τὸ Wega ἤρξατο τῆς διαχειμάσεως τὸ πολικὸν ψυχὸς διήρκει πάντοτε, οἱ Tchouktchis ὅμως δὲν κατεκλείοντο ἀκόμῃ ἐν τῷ χειμερινῷ καταφυγίῳ τῶν. Ἐν τῇ ἐξωτερικῇ σκηνῇ σπινθηροβολαὶ ἀκμαῖον πῦρ, μαγειρεύουσι δὲ ἐντὸς παμμεγέθους σιδηρᾶς χύτρας· ὅλη ἡ οἰκογένεια κοιμᾶται περίξ τῆς ἀνθρακίης. Ὁ καπνὸς περικλύων τὸ κατώτερον μέρος τῆς σκηνῆς καὶ ἐξερχόμενος βραδέως ἐκ τῆς εἰσόδου, ἐκτείνεται ἐπὶ τοῦ ἐδάφους καὶ εἰσὶν ἀναγκασμένοι νὰ τὸν εἰσπνέωσι. Πέριξ τῶν σκηνῶν, ἐπὶ παραπηγμάτων εἰσὶν ἐναποτιθεμένα πλοῖα παραμφερῆ τοῖς καγιακ, τοῖς ἐλαφροῖς δηλονότι σκάφεσι τῶν Γροιλανδῶν.

Ἐρρέθη ὅτι ἅμα τῇ ἀφίξει τοῦ Wega οἱ Ἀσιαταὶ ἤλθον πρὸς ἐπίσκεψίν του· οἱ θαλασσοπόροι ἐπέστησαν τὴν προσοχὴν τῶν ἐπὶ ἀτόμου, ὅπερ οἱ σύντροφοὶ τοῦ ἀπεκάλου Teheporin, καὶ ὅστις τοῖς ἐφάνη ὅτι ἦτο ὁ πλουσιώτερος καὶ τὴν μεγαλειτέραν ἐπ' αὐτῶν ἐπιρροὴν ἔχων· τὸν ἐνόμισαν ὡς ἀρχηγόν· δὲν ἦτο ὅμως τίποτε· διότι οἱ κατὰ μῆκος τῶν ἀκτῶν ζῶντες Pchouktchis δὲν ἔχουσι τοιούτους· δὲν συμβαίνει ὅμως τὸ αὐτὸ καὶ τοῖς πέραν τῆς θαλάσσης ζῶσιν, οἵτινες ἔχουσι ποιμνία ταρανδῶν· διότι ἐκάστη φυλὴ ἔχει τὸν ἀρχηγόν της (errin). Ἄλλως τε ἔχουσι δύο μεγάλους ἀρχηγούς ἀποκαλουμένους παρὰ τῶν Ῥώσων, οἵτινες διανέμονται τὸν τόπον ἐξ ἀνατολῶν πρὸς δυσμᾶς. Ἐν ταῖς ἐμπορικαῖς αὐτῆς

τῶν πανηγύρεσι, οἱ ἀρχηγοὶ οὗτοι, ὧν τὸν τύπον ἀργότερον τοῖς ἀνεγνώσταις ἡμῶν θὰ ὑποδείξωμεν, συνάζουσι τοὺς φόρους οἵτινες πρέπει νὰ περιέλθωσιν εἰς τὰς χεῖράς τῶν πρὸ τῆς ἐνάρξεως τῶν μετὰ τῶν ἐμπόρων συμβιβασμῶν, οἱ ἔχοντες ταρανδούς Tchouktchis διάγουσι νομαδικὸν βίον· μετὰ τὰς πανηγύρεις πλανῶνται μετὰ τῶν μεγάλων ποιμνίων πρὸς ἀνατολὰς ἐλπίζοντες νὰ ἐμπορευθῶσιν ἐπὶ τῶν ἀκτῶν τοῦ Βεριγγείου πορθμοῦ· τὸ δὲ φθινόπωρον ἀποσύρονται ἐν τῷ ἐσωτερικῷ. Ἡ χώρα ἐκτείνεται ἀπὸ τὰ νότια τοῦ Andyr μέχρι τῶν δυτικῶν τοῦ Κολύμα· ἀλλ' οἱ Ῥώσοι τοῖς συνεχώρησαν νὰ διατρέχωσι τὰς πρὸς ἀνατολὰς καὶ δυσμᾶς τῶν ποταμῶν τούτων χώρας τῶν. Καὶ πάλιν περὶ τοῦ Tcheporin. Ὁργάνον ὅπερ ὑρίσκειτο ἐπὶ τοῦ πλοίου τὸν κατέθελεγ· συνεκινήθη τόσον ὥστε ἤρχισε νὰ χορεύῃ καὶ ὀλίγου δεῖν ἐπιπτεν εἰς τὴν θάλασσαν ἐὰν δὲν προῦφυλάττετο ἀπὸ τοῦ ἐκ δέρματος ταρανδοῦ φορέματός του· ἐρράντισαν τὴν ἀτμοσφαιρᾶν μὲ ὕδωρ Κολώνιας ἵνα τὸν καθησυχάσωσιν· ἀλλ' ἡ χαρὰ του δὲν εἶχεν ὄρια, ὁπότεν ἤκουσε τοὺς τόνους μουσικοῦ ὄργάνου ὅπερ ἔπαιζε χωρὶς νὰ τὸ ἐγγίξῃ τις! Ἐκτοτε ὁ Tcheporin ἀφοσιώθη τοῖς θαλασσοπόροις, καὶ τοὺς ἐδέχθη ἐν τῇ κατοικίᾳ του μετὰ μεγάλης φιλοφρονήσεως καὶ ἐγκαρδίου ἀγάπης. Πυχαριστήθη ἐπίσης πολὺ ὅταν τῷ ἔδωσαν τὴν ἄδειαν νὰ φέρῃ ἐπὶ τοῦ πλοίου τὴν περιλημμένην του σύζυγον. Ἄν καὶ οἱ Tchouktchis εἰσὶν χριστιανοί, δὲν παραιτοῦνται ὅμως ἀπὸ τὴν πολυγαμία, καὶ ἕκαστος ἰθαγενὴς ἔχει δύο γυναῖκας. Δι' αὐτὸν τὸ βάπτισμα εἶναι ἀπλῆ τελετὴ, ἥτις τῷ προμηθεύει ποσότητα καπνοῦ καὶ οἶνοπνεύματος· τὸ αὐτὸ ἔχουν καὶ οἱ Σινες, οἵτινες τότε ὑπακούουσιν εἰς τὰς διατάξεις τοῦ χριστιανισμοῦ, ὁπότεν δὲν ἀντιβαίνουν εἰς τὰς ἐπιθυμίας τῶν, τὰ ἔθιμα καὶ εἰς τὰς πατροπαραδότους δεισιδαιμονίας.

(Ἐκ τοῦ Γαλλικοῦ).

(Ἔπεται συνέχεια).

ΘΕΟΔΟΣΙΟΣ ΖΕΝΙΩΔΗΣ.

Ο ΓΟΥΣΛΟΣ

ΚΑΙ

Η ΔΗΜΩΔΗΣ ΠΟΙΗΣΙΣ ΤΩΝ ΕΛΑΒΩΝ. *)

Τὸ ἀποτρόπαιον χᾶσμα, ὅπερ ἀφήκεν ὁ λατινισμὸς τοῦ Κατζιτζ εὐρέως συνεπληρώθη ὑπὸ τοῦ περιφήμου Μοικ Στεφάνοβιτς Καρατζιτζ, ὁ ἑκτακτὸς οὗτος ἀνὴρ, ὃν δύνανται τις νὰ καλέσῃ «Πρίγκηπα τῶν γοῦσλων» δὲν ἐπαυσεν ἀπὸ τοῦ 1845 καταγιγνώμενος εἰς τὴν δημώδη ποίησιν τῆς πατρίδος του. Αἱ συλλογαὶ του ἐν τε Ἀγγλίᾳ καὶ Γερμανίᾳ εὗρον τὴν συμπαθεστέραν ὑποδοχὴν, ἐν ἀπάσαις δὲ σχεδὸν ταῖς εὐρωπαϊκαῖς γλώσσις μεταφράσθησαν, ἂν ὄχι ὅλα, τοῦλάχιστον σύντομά τινα ἀποσπάσματα τῶν ἔργων του. Καὶ ὄντως ἂν καὶ ἀρχαιότερος, ὁ Κατζιτζ εἶναι ὀλιγώτερον γνωστὸς εἰς τὸ δημόσιον τῆς Εὐρώπης ἢ ὁ Βοῦκ, οὗ τινος ὁ τελευταῖος τόμος ἐφάνη μόνον περὶ τὸ 1846. Μέχρι τῆς ἐποχῆς ἐν τούτοις ταύτης οἱ καθολικοὶ τῆς Δαλματίας χωρικοὶ ἔχουν τὴν μανίαν νὰ ἀποστρέφονται τὸν Βοῦκ, ἔχοντα ἐν ταῖς καλύβαις των τὸν Κατζιτζ, ὡς τὸ μόνον ἐθνικὸν βιβλίον. Δυνάμεθα νὰ εἰπώμεν ὅτι ὁ Κατζιτζ καὶ ὁ Βοῦκ συμπληροῦσιν ἀλλήλους, παρ' αὐτοῖς δὲ τοῖς δύο εὗρηται ὁ γοῦσλος ἐν τῇ πλήρει αὐτοῦ ἀθθεντικότητι. Ὁ μὲν Κατζιτζ εἶναι ἀληθῆς ἀοιδὸς τῆς Clan (*) ποιητῆς ἀριστοκράτης· αὐτὸς, οὕτως εἶπειν

*) Βλ. Συναίχια ἐν σελ. 234.

*) Ἰπὸ τὸ ὄνομα τοῦτο ἄλλοτε ἐνενοῦν (νῦν δὲ παροιμιώδη ἀναφέρουν τὸ ὄνομα τοῦτο) τὰς ὄρειάς τῆς Σκωτίας πατρίδας κίτινος ἕξω ὑπὸ τὴν

εἶναι ποιητῆς κοινωνίας εὐγενῶν πολεμιστῶν· ὁ Βοῦκ ἐξεναντίας εἶναι ὁ κατ' ἐξοχὴν δονιστῆς τοῦ βαρβίτου ἐν ταῖς τάξεσι τῶν ἀγροτῶν· ὁ ποιητῆς λαοῦ ὅλως δημοκρατικοῦ. Παρὰ τούτῳ μὲν δὲν ὑπάρχει οὔτε τζι-νουνικ, οὔτε εὐγενοκρατία, οὔτε οἰκογενειακὰ σύμβολα· καὶ αὐτὸ τὸ ἱερὸν παρ' αὐτῷ δὲν ἔχει χώραν τινά· παρ' αὐτῷ οὔτε ἀποκάλυψις ὑπάρχει, οὐδόλως ἔχνας θεολογίας, οὐδόλως ἄλλος νόμος οὐδὲ ἄλλη ἠθικὴ, εἰμὴ ὁ ἠθικὸς καὶ φυσικὸς, πράττοντι ὅμως τὸ σφάλμα νὰ θεωρῆ ὅτι ἡ ἠθικὴ αὕτη καὶ ἀρεστὴ πρέπει νὰ εἶναι· ἐπὶ τούτῳ δὲ καὶ ὑπὸ τὸν κάλαμὸν του βρῖθουσι τὰ ἀσελγῆ ἀνέκδοτα· ἐν παρόδῳ, λέγομεν ὅτι, ἀφοῦ δι' αὐτοῦ τούτου τοῦ ἐλαττώματός του ὁ γοῦσλος ἐξεγενικεύθη ὑπὸ τοῦ λατινικοῦ κλήρου, οὐχὶ πρὸ πολλοῦ ἔτι ἐπατάσθη καὶ διὰ νέων ἀναθεμάτων ὑπὸ τῆς Μ. Ἐκκλησίας· δυστυχῶς δὲ δὲν δυνάμεθα νὰ ἀποφανθῶμεν ὑπὲρ αὐτοῦ. Παρὰ τῷ Κατζιτζ δὲ ἀπεναντίας ὁ γοῦσλος δεικνύεται λίαν αὐστηρὸς· ἐὰν δὲν δύναται νὰ φθάσῃ εἰς τὸν μυστικισμὸν δὲν προσβάλλει ποτὲ ὅμως τὴν ἠθικὴν, ὡς ὁ Βοῦκ τόσο συχνάκις πράττει. Ὁ μὲν Κατζιτζ ἀπεικονίζει λατῖνον μοναχὸν, καλὸν συμπότην, εὐθυμὸν τινα τῆς Σερβίας οἰνοπότην. Φυσικὰ ὁ πρῶτος ἐκπληροῖ τὸ ἔργον τοῦ βραψωδοῦ, ὡς δεύτερον μυστήριον· τὰ ἄσματά του πολλάκις ἐξαίρονται μέχρι φανατισμοῦ· τὸ κατὰ τοῦ Ἰσλαμισμού μῖσός του εἶναι ἀπερίοριστον, ἀλλὰ συνάμα καὶ τὸ μόνον. Διότι πάντες παρ' αὐτῷ οἱ χριστιανικοὶ λαοὶ εἶναι ἴσοι, καὶ ἀπορρίπτει τούτων τὴν ἐθνικὴν ἀντιπολίτευσιν· ἐν ταῖς βραψωδαῖς αὐτοῦ ἐξυμνεῖ μετὰ τοῦ αὐτοῦ ἐνθουσιασμοῦ τοὺς κόμητας μαγυά-ρους καὶ τοὺς μεγιστάνους Σέρβους, ἐπὶ μόνῳ τῷ λόγῳ, ὅτι ἔκοψαν μουσουλμανικὰς κεφαλὰς· διὰ τὸν αὐτὸν ἐπίσης λόγον οἰδαμοῦ μνημονεῖ περὶ τῶν Ραζουσαίων, ὡς σχόντων, κατ' αὐτὸν, τὴν ἀνανδρίαν νὰ διατηρῶσι φιλικὰς πρὸς τὴν Πύλην σχέσεις· δι' αὐτὸν τὸ κατὰ τοῦ ἀπίστου μάχεσθαι, ἰδοὺ μέγας εὐγενείας τίτλος. Ἐν τούτοις καίτοι ἀφοσιωμένος εἰς τὴν ζωὴν τῆς Clan μόλις γιωρίζει τὸ ὄνομα Σέρβος τοὺς ἥρωάς του θεωρῶν Σλάβους καὶ Χριστιανούς, λέξεις τὰς ὁποίας οὐδέποτε χωρίζει. Ὁ Βοῦκ ἀπεναντίας εἰς τὰς πιέσνας του, πολλὰ ὀλίγα περὶ τοῦ σλαβισμοῦ φροντίζων, ἤμιστα περὶ τοῦ χριστιανισμοῦ σκέπτεται· ἀλλὰ

ἀρχηγίαν ἐνὸς ἀρχηγοῦ αἵρετοῦ laives ἢ chieftaim καλουμένου. Πάντα τὰ μέλη μιᾶς καὶ τῆς αὐτῆς Clan ἔφερον τὸ αὐτὸ ὄνομα, προηγουμένως τῆς λέξεως mac· αἱ κοινωναὶ αὗται, διὰ τοῦ παρὰ τοῖς Ἰλανδοῖς καὶ ὀρεινοῖς Σκωτοῖς εἰσδύσαντος πολιτισμοῦ, μόλις κατὰ τὸν πᾶρόντα αἰῶνα ἤρχισαν νὰ ἐξαφανίζωνται· καθ' ὅτι καὶ μετὰ τὰς ἐπαναστάσεις τοῦ 1715 καὶ 1745 πᾶν μεταχειρίσθη μέσον, ὅπως τὰς καταστρέψῃ. Σ. Μ.

πάν ὅτι εἶναι Σερβικόν, γίνεται δι' αὐτὸν ἀντικείμενον ἔρωτος· ἀκόμη δὲ καὶ αὐτοὶ οἱ ἀρνησθησκόι βόσνοι δύνανται νὰ καυχηθῶσι διὰ τὰ πρὸς αὐτοὺς ἄσματά του.

Ἐὰν θελήσωμεν νῦν νὰ συγκρίνωμεν τὸν Βόρειον μὲ τὸν μεσημβρινὸν γ ο ὕ σ λ ο ν, νὰ θέσωμεν τὸν Κοζάκον Κίρχαν ἀπέναντι τοῦ Βοῦκ καὶ τοῦ Κατζιτζ, θέλομεν ἴδει ὅτι ὁ Κίρχας, διὰ τὸ πρὸς τὴν ἠθικὴν εἰς α α ὕ τ ῆ ν χ α ἶ ρ ε ἰ ν του λίαν τῷ Βοῦκ ὁμοιάζει· ποιῶν μάλιστα κατὰ τῆς φαινομένης τῶν ἐξευγενισμένων τάξεων σεμνότητος παραβάσεις, λίαν σκανδαλιζούσας τὸν συνεχιστὴν τοῦ Καλαϊδοβιτζ· δι' ὃ καὶ ὁ τελευταῖος οὗτος βαρέως τὸν φέγει διὰ τοὺς λίαν ἐλευθέρους χαριεντισμούς του, διὰ τὴν ὑπερβολικὴν πρὸς τὸν Βάκχον λατρείαν του καὶ διὰ τὰς ἀσχημίας του αἰ, ὡς λέγει, ἠναγκάσθη νὰ διαγράψῃ ἐν τῇ ἐκδόσει του *expurgata* τὸ ρωσσικὸν ἄλλας δὲν λείπει ὅθεν ἀπὸ τοῦ Κίρχα, οὐχ ἥμιστά δὲ τὸ ἐπικόν· ὁ Κηπίεζ του, ὁ Βλαδίμηρος τοῦ Κιέβου μετὰ τῶν περισοιχούντων αὐτὸν βοζαψη (ἡρώων) εἶναι ἀξιοθαύμαστοι ρωσσικοὶ τύποι, ἀπαράλλακτοι ὡς παρὰ τῷ Βοῦκ ὁ τζάρος Δουχάν καὶ ὁ Κηπέζ Λάζαρος εἶναι ἀξιοθαύμαστοι σερβικοὶ τύποι· ἀλλ' ὅποια παρὰ τοῖς τελευταίοις τούτοις σοβαρὰ φυσιογνωμία, ὅποια παθητικότης, ὅποια ἡρωικότης, παραβαλλόμενα πρὸς τοὺς πάντοτε ὀλίγον χονδροειδεῖς ἡρώας τοῦ Βορυσθένου! Προσέτι ὁ Κίρχας, ἐκτός τοῦ ὅτι παρ' αὐτῷ ὁ μῦθος, τὸ ἀπίστευτον, τὸ ἀδύνατον μιγνύονται πάντοτε μετὰ τῆς ἱστορίας, ἐνῶ ὅλων τὸ ἐναντίον παρὰ τῷ Βοῦκ συμβαίνει, ἔχει τὸ ἐλάττωμα νὰ ἀποφεύγῃ τὸ δραματικόν, διακόπτων πάντοτε ἀποτόμως τὴν συνέθειαν ὅταν μέλλῃ νὰ φθάσῃ εἰς τὸ δραματικὸν ὕψος, διότι φαίνεται ὡς ἀληθὴς ρώσσο· ἔχων ἀνάγκην πάντοτε νὰ γελᾷ, ἐξάπτεται ἀπέναντι τοῦ τραγικοῦ. Διὰ τούτου δὲν θέλομεν ἐντούτοις νὰ εἰπώμεν ὅτι αἱ ραψωδίαὶ ἀπέχουσι τῆς ἀληθείας καὶ δὲν συμφωνοῦσι πρὸς τὰ ἐθνικὰ χρονικά· ἀπεναντίας αὐτὸ εἶναι ἀπόδειξις τῆς αὐθεντικότητός του. Οὕτως λ. χ. λίαν συμφώνως πρὸς αὐτὸν ὁ σεβάσμιος χρονικὸς Νέστωρ μᾶς ζωγραφεῖ τὸν Βλαδίμηρον προσκαλοῦντα εἰς τὰς ἐστιάσεις του ὀλόκληρον τὸν λαόν καὶ στήνοντα εἰς τὰς εὐρείας αὐλὰς τῶν ἀνακτόρων του μακρὰς σειρὰς τραπεζῶν, πλήρεις οἴνων, θηράματος καὶ παντοειδῶν ψητῶν, παρακαθήμενον δὲ μεταξὺ μυριάδων προσκεκλημένων, ο ὕ ς φ ι λ ε ὕ ε ἰ ὁ λ ὁ κ λ η ρ ο ν ε β ὁ ὁ μ ᾶ δ α, καὶ διατάττοντα ἀκολούθως εἰς τοὺς κοσμηματοποιούς του ἐπειδὴ τὰ κακομαθημένα ταῦτα παῖδιά του εἶχον εἰπεῖ ὅτι ἐβαρύνθησαν τρώγοντα διὰ ξυλίων σκευῶν, καὶ ὅτι ἐπιθυμοῦσιν ἀργυρᾶ, πλουσίας ἐπιτραπέζιους σκευὰς ἐκ τῶν πολυτιμοτέρων μετ' ἄλλων.

«Τὸ πίνειν εἶναι ἡ μεγαλητέρα εὐχαρίστησις τῶν ρώσσω· ἀπορρίπτωμεν δὲ πᾶσαν θρησκείαν κωλύουσάν ἡμῖν τὴν εὐχαρίστησιν ταύτην,» ἀνέκραζεν

ὁ Βλαδίμηρος παραπέμπων καὶ ἀποπέμπων εἰς τὰς ἐν Ἀσίᾳ στέππας των τοὺς ἀποστόλους τοῦ Ἰσλαμισμού· ὁ ἀξιοκρατῆρτος καὶ περίφημος οὗτος λόγος πολυειδῶς διαγράφεται ἐν τοῖς ἄσμασι τοῦ Κίρχα, τοῦ ὁποίου οἱ ἡρώες πίνουσι τὸ μέδ, τὸ γλυκὸ μέλι, ἐντὸς κεράτων ἀγρίων ταύρων, τριῶν ἢ τεσσάρων ποδῶν μήκους, ἐνῶ πίνουσι τὸν οἶνον διὰ μεγάλων κυπέλων ἡμίτεως βέδρου (μέτρον δεκαεξ' λαγῆνων),—*tchar zelena vina, mieroj poltora vedra*. Αὐτοὶ οἱ ἡρώες του εἶναι ἀξιοὶ ἀνταγωνισταὶ τοῦ Μάρκου τοῦ Κραλεβιτζ (βασιλόπαιδος) καὶ ἄλλων σέρβων· ἐπίσης καὶ τοῦ Βοῦκ οἱ θρασυὶ λχσταὶ εἶναι ἀντάξιοι τῶν σ τ α ν ι χ ν ι κ, ἡ διοργανωτῶν ἐνεδρῶν ὑμνουμένων ὑπὸ τοῦ Κίρχα. Ὁ Δανιλόβ ἔχει πᾶσαν τὴν ἔκτασιν ἀλλὰ συνάμα πάντα τὰ ἐλαττώματα ἐνὸς ἐφευρέτου (*reveleateur*). Αὐτὸς πρῶτος ἐν Ρωσίᾳ συγγράψας περὶ τοῦ γ ο ὕ σ λ ο υ, συγγέει πάντα τὰ μέρη, καὶ πάντα τοὺς κλάδους εἰς ἓνα ἄσχημον κορμὸν. Τὸ ἔργον του λοιπὸν ὅσῳ περὶ ἔργον καὶ ἂν εἶναι δανεῖναι ἢ ἐπικύνδιος Ζοφερά μυθολογία τῶν τιθηνῶν, συναζάριον τῶν ἀγρολόγων καὶ τῶν μάγων, καὶ συνάμα ἐπικαὶ ραψωδίαί, πάντα δὲ ταῦτα σχηματίζουσι ἐν ψ η φ ι δ ω τ ὁ ν τῶν βυζαντινῶν, ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον δέει ὕψος ὀλίγον εὐκατάληπτον. Ὁ Κοζάκος λοιπὸν ποιητὴς εἶναι κατὰ μέγιστον λόγον ὑποδεέστερος τοῦ Βοῦκ, ἔχων ἐκτός τῶν προειρημένων τὴν μανίαν νὰ μετατρέπῃ κατὰ τὸ δοκοῦν αὐτοῦ τὰ ἄσματα, τὰ ὅποια ὁ λαὸς τῷ παραδίδει, καὶ τὰ ὅποια πρέπει νὰ θεωρῶνται ἱερά, ὡς ὁ Κατζιτζ. Ὡς ὁ τελευταῖος ὁ Κίρχας εἶναι αἰοιδὸς τῆς φυλῆς, τῆς φυλῆς τοῦ Δεμιδώφ. ταύτην ὅμως ἔχει τὴν χάριν, ὅτι δὲν συνειθίζει τὰς γενεαλογίας, αἵτινες παρὰ τοῖς μεσημβρινοῖς γουσλάροις ἀναμιμνήσκουσι τὴν βίβλον καὶ τὰς ἀραβικὰς παραδόσεις. Ποῦ δυνάμεθα λοιπὸν νὰ ἀνεύρωμεν τὰς μοσχοβιτικὰς ἀπογονίας; αἱ Τάταροι καὶ Μογγόλοι οὔτε κἂν εἰς τὴν μνήμην των δὲν διετήρησαν αὐτάς; Ὁ ρωσσικὸς ὅθεν γ ο ὕ σ λ ο ς στερεῖται τῶν ἀρχικῶν ἐκείνων χρωμάτων, τῆς εὐωδίας, οὕτως εἶπειν, ἐκείνης, ἥτις δίδει τοσοῦτον θέλητρον εἰς τὸν μεσημβρινὸν γ ο ὕ σ λ ο ν. Συνοψίζοντες τὰ ἀνωτέρω λέγομεν ὅτι οἱ Κίρχας, Κατζιτζ καὶ Βοῦκ μᾶς ἔδωκαν τρεῖς κύκλους ποιήσεως, οἵτινες ἐπὶ μᾶλλον μᾶς ἐνδιαφέρουσιν ὅπως τοὺς διέλωμεν, ἔτι δὲ τοὺς ἐπισημοτέρους ὑπὸ τὴν γενικὴν ἐποψὴν τῆς εὐρωπαϊκῆς φιλολογίας. Μερικὰ δὲ ἐκ τῶν ἰσμάτων τοῦ Βοῦκ ἂν ἀφαιρέσωμεν, οὐδὲν περὶ τῶν λοιπῶν γ ο ὕ σ λ ᾶ ρ ω ν ἐγνώριζον ἐν τούτοις. Αὐτῆς ταύτης λοιπὸν ἕνεκα τῆς ἀγνοίας ἀναγκαζόμεθα νῦν νὰ ἐνασχοληθῶμεν πεποῖθαμεν δ' ὅτι θέλομεν ἐκτελέσει ἐπωφελεῖ ἀγῶνα ἐὰν κατορθώσωμεν ν' ἀποδείξωμεν διὰ τινων ἀποσπασμάτων, ὅπως συμφέρουσα εἶναι ἡμῖν ἢ σπουδῆ ποιήσεως τόσον ὀλίγον γνωστῆς.*)

*) Εἶναι ἀληθὲς ὅτι ὁ ἀξιοτίμος συγγραφεὺς ἐκφραζόμενος οὕτω περὶ τῆς

II

Τὰ δύο εἶδη τῆς ποιήσεως, τὰ ἐν τῷ γ ο υ σ λ ω ὑπὸ τὰ δνόματα ἀνδρική ποίησις ἢ ἡρωϊκὴ καὶ γυναικεῖα ποίησις ἢ ἡ τ ο ὕ ἔ ρ ω τ ο ς διακρινόμενα, συχνάκις παρὰ τοῖς Ρώσοις συγχέονται ἐν δὲ καὶ τὸ αὐτὸ ἄσμα τὰ περικλείει καὶ ὡς παράδειγμα αὐτὰ τὰ ἄσματα τοῦ Κίρχα παρὰ τοῖς μεσημβρινοῖς ὁμοῦς Σλάβοις τὸ πρᾶγμα διαφέρει. Παρ' αὐτοῖς οἱ γ ο υ σ λ ᾶ ρ ο ι διακρίνουσι πάντοτε τὴν οἰκιακὴν ποίησιν, ἐκείνην δὴλα δὴ ἦτις ἄδει τὸν ἔρωτα καὶ τὰς πολυειδεῖς φιλοστοργίας τῆς ἰδιωτικῆς ζωῆς, τῆς ἡρωϊκῆς καὶ τῆς ἐθνικῆς. Ταύτην ἡμεῖς τὴν διαίρεσιν θ' ἀκολουθήσωμεν δίδοντες τὰ πρωτεῖα ἐν ταῖς ἡμετέραις περὶ αὐτῶν γενομέναις κρίσεσιν εἰς τὰ γυναικεῖα (jenske piesne).

Ὅπερ, εὐθύς ἐξ ἀρχῆς σὲ ἀφαρπάζει ἐν τοῖς γυναικεῖοις ἄσμασιν, εἶναι ἡ δύναμις τῆς ἀμιμητοῦ ἀρμονίας, συνενούσης μέγαν πλοῦτον προσωδίας, καὶ ἐχούσης ἅπασαν τὴν μουσικὴν ἀφθονίαν τοῦ ἀρχαίου ἡμετέρου ρυθμοῦ ὡς πρὸς τοῦτο ταῦτα λίαν ὑπερέχουσι τὰ ἡρωϊκὰ ἄσματα τὸ ἑκτακτον τοῦτο δύναται νὰ ἐξηγηθῆ καὶ ὑπ' αὐτῆς τῆς περὶ τὸ ὄργανον ἐπιλογῆς, ὅπερ συνοδεύει τὰς jenske piesne. Εἰς τὰς ἐπισήμους αὐτῶν συναθροίσεις αἱ γυναῖκες ἀναμιγνύουσιν ἐν τοῖς ἐρωτικοῖς αὐτῶν ἄσμασι καὶ τοὺς ἤχους τοῦ τα μ π ο υ ρ ᾶ ἢ τοῦ ἀνατολικοῦ μανδολίνου, ὄργανου πολὺ ἐντελεστερέου τοῦ γ ο υ σ λ ῆ, καὶ πλουσιωτέρου εἰς πλήρεις φωνὰς καὶ αὐτῆς τῆς κιθάρας τοῦ ταμπούρα δὲ τούτου κάμνουσι χρῆσιν εἰς τὰς ζωηροτέρας ἐκφράσεις καὶ τὰς πλέον διαφερούσας, ἐπιπροσθέτει μάλιστα εἰς τὰ ἐρωτικὰ τρίστροφα (ballades) ἐξαιρετὸν θέλημα, ἀποστρεφόμενος ὑπὸ τοῦ ἄρρενος γουσλάρου, ὅστις τὴν θεωρεῖ λίαν ἀνακριθῆ πρὸς συνοδίαν τοῦ ἄσματος του. Παρατρητέον ἐν τῷ μεταξὺ ὅτι, καθόλου ξένα ἐν τῷ Κατζιτζ, παρ' ᾧ τὸ πᾶν φέρεται ἡρωϊκὸν χαρακτῆρα, λίαν σπάνια δὲ παρὰ τῷ Κοζάκω Κίρχα, τὰ τρίστροφα ταῦτα βρίθουσιν ἐν τῇ τοῦ Βούκ συλλογῇ, ὅστις τοῖς ἀφιέρωσεν ὀγκώδη τόμον ἐξακοσίων τεσσαράκοντα σελίδων, ἐν καὶ τὰ πλεῖστα, ὧν ἐδημοσίευσεν, δὲν εἶναι ἄξια τῆς τιμῆς ταύτης διότι ὅσα κατ' ἐπιφάνειαν εἶναι θελκτικὰ τοσοῦτω αἰσθημάτων καὶ αἰσθητικῶς ἁμαστεροῦνται. Νομίζει τις ὅτι ἡ ἐπίρροια τοῦ ἡρωϊκοῦ πνεύματος ἐπὶ τοῦ δημοσίου καὶ ἐθνικοῦ βίου δεῖ παρὰ τοῖς Σέρβοις τὴν ὑψώσιν τῆς οἰκιακῆς ποιήσεως παρ' αὐτοῖς πᾶν τὸ καλὸν καὶ ὠραῖον τοῦ βίου ὑπὸ τῶν ἀνδρῶν μόνον ἀντιπροσωπεύεται, ἐὰν δὲ κατὰ τύχην εὗρεθῆ που τὸ ὑψηλὸν παρὰ τοῖς γυναικεῖοις σερβικοῖς ἄσ-

σπουδαιότητος τῆς μελέτης τῆς ποιήσεως ταύτης, πιστεύει ὅτι ἔχει ἐνώπιόν του ἀναγνώστας καλῶς τὴν εὐρωπαϊκὴν φιλολογίαν εἰδόμενος. Σ. Μ.

μασιν ἀμέσως ὀλισθαίνον εἰς τινὰς μόλις στίχους, σπεύδει νὰ εξαφανισθῆ ἐκ φόβου μήπως καὶ τρομάξῃ τὰ ἀσθενῆ, διὰ τὰ ὁποῖα δὲν εἶναι προωρισμένον, ὄντα. ἀπεναντίας ὁμοῦς τὰ ἄσματα ταῦτα παρουσιάζουσιν ἀφελείας εὐτελεῖς τύπους, ζωηρότητος καὶ παιδικῆς χάριτος ἐν ᾗ προστίθεται τὸ λίαν τρυφερὸν διὰ τῶν συνήθη συνεχῶν διακοπῶν τὰς ὁποίας μεταχειρίζονται. Διὰ τὴν ἀξιοθαύμαστον ἀκριβείαν τῆς ἐκφράσεως διὰ τὸ ζωγραφικὸν καὶ τὸν συνόλου πλαστικὸν χαρακτῆρά των δὲν δυνάμεθα ἢ μὲ τοὺς ἀρχαίους ἑλληνικοὺς τύπους νὰ τὰ παρομοιάσωμεν. Τί παράδειγματος χάριν ἀξίωτερον τοῦ Ἀνακρέοντος ἢ τῆς Σαπφύος παρὰ αἱ δύο αὐταὶ τόσῳ ἀφελεῖς στροφαί.

« Ἐραστὴς θαμβωθεὶς ἐκ τῆς ὠραιότητος τῆς μνηστῆς του, τῇ λέγει θεωρῶν αὐτὴν Ἐὐφροσύνη μου ῥόδον, ὅταν ἀνεπτύσσῃς πρὸς ποῖον εἶχες προσηλωμένους τοὺς ὀφθαλμούς; ἀνεπτύχῃς παρατηροῦσα τὸν λάρικα, ἢ παρατηροῦσα τὴν εὐλύγιστον καὶ ὑψηλὴν ἐλάτην, ἢ τέλος σκεπτομένη πρὸς τὸν μικρότερόν μου ἀδελφόν; — ὦ ἐκλαμπρό μου ἦλιε! καθόλου δὲν ἐμεγάλωσα παρατηροῦσα τὸν λάρικα οὔτε θεωμένη τὴν ὑψηλὴν καὶ εὐλύγιστον ἐλάτην, οὔτε σκεπτομένη πρὸς τὸν νεώτερόν σου ἀδελφόν· ἀλλ' ἐμεγάλωσα ὦ μνηστὴ μου, τοὺς ὀφθαλμούς προσηλωμένους πρὸς σέ.» Ἐν τοῖς ἄσμασι τούτοις δυνάμεθα νὰ κατακρίνωμεν τὴν παντελῆ ἑλλειψιν θρησκευτικοῦ αἰσθηματος. Ὁ χριστιανισμὸς, λεκτὸν, μόλις ἀκροθιγῶς τὴν ποίησιν ταύτην ἐθίξεν, ἐν τῇ ὁποίᾳ μόλις παρὰ τῷ Βούκ εὐρίσκονται τρία ἢ τέσσαρα ἄσματα, ἅτινα παρουσιάζουσιν ἀληθῆ χριστιανικὴν ἐπίδρασιν. Τοιοῦτον εἶναι λόγου χάριν τὸ τοῦ θεοῦ τοῦ Χριστοῦ βαπτίσματος (Krehtenie Kristovo).

« Τὸ πρασινίζον ἅγιον ὄρος λαμπρὰ ἐκτυλίσσεται· ἀλλ' αὐτὸ δὲν εἶναι πράσινον καὶ ἅγιον ὄρος, ἀλλὰ εἶναι αὐτὴ ἡ μητρόπολις τῆς θείας Σοφίας. Ἰπὸ τὸν θόλον τῆς ψάλλουσι τὰ ἐξαπτέρυγα Χερουβεῖμ, μεταξὺ τῶν ὁποίων κατέρχεται ἡ ἀειπαρθένος Μαρία, κρατοῦσα διὰ τῆς χειρὸς τὸν Χριστὸν, τὸν ἀληθῆ θεὸν μας. Τὰ ἐξαπτέρυγα χερουβεῖμ τῇ λέγουσι τότε Ἄσπιλε παρθένε, διατί δὲν πορεύεσαι πρὸς τὰ καταπράσινα ἄλση μας, ὅπως δρέψῃς ἄνθη καὶ ἐκλεκτὸν φοῖνικα, καὶ ἀκολουθῶς νὰ ὑπάγῃς νὰ εὕρῃς Ἰωάννην τὸν βαπτιστὴν, ὅπως βαπτίσῃ τὸν υἱόν σου, τὸν ἀληθῆ θεὸν μας.»

« Ἡ καθαρωτάτη παρθένος λαμβάνει ἐκ τῆς χειρὸς τὸν υἱόν τῆς περιπατεῖ ἐπὶ τῆς γῆς καὶ ὑπάγει νὰ εὕρῃ τὸν Ἰωάννην βαπτιστὴν. — Ἄγωμεν μαζὺ, ἀνάδοχε Ἰωάννη, τῷ λέγει, πρὸς τὸν Ἰορδάνην ποταμὸν, ὅπως ἐν αὐτῷ βαπτίσῃς τὸν υἱόν μου, τὸν ἀληθῆ θεὸν μας — μετὰ ταῦτα ἀρχήσαντες νὰ βαδίζωσι φθάνουσι πρὸς τὸν Ἰορδάνην.»

« Ὁ Ἰωάννης ἐτοιμάζεται ὅπως βαπτίσῃ τὸν Πλάστην τοῦ Ἄλλ' ἰδοὺ ἱστάμενα ἀκίνητα τὰ ὕδατα τοῦ ποταμοῦ, καὶ τὰ πέριξ ἕρρη πρὸς τὴν κοίτην τοῦ ποταμοῦ κλίνοντα, ὁ οὐρανὸς ἐν τῷ μέσῳ διασχιζόμενος, ὅπως διέλθῃ τὸ Ἅγιον Πνεῦμα. Καὶ αὐτὸς δὲ ὁ αἰώνιος πατὴρ παρατηρεῖ ἀνωθεν ἐκ τοῦ στερεώματος τὴν βάπτισιν τοῦ υἱοῦ σου. Ὁ βαπτιστὴς Ἰωάννης τρέμει, μόλις δύναται νὰ κρατήσῃ τὴν σύνοψίν του, καὶ ἡ γῆ ἅπασα σείεται ἐκ σεβασμοῦ ἐνῷ βαπτίζεται ὁ ἀληθὴς θεός.

Πολὺ σπάνιον εἶναι νὰ ἀπαντήσῃ τις ἐν τοῖς ἄσμοσι τούτοις ἕχνη ἠθικοῦ σκοποῦ καὶ ἐὰν τι διακρίνηται φαίνεται ὡς σκιὰ ἐπαχθῆς καὶ δραπέτης. Ἐν τῷ μέσῳ τῆς χρυσοῦφοῦς ταύτης ὀθόνης τῶν ἀνθέων καὶ τῶν μειδιωμάτων ἡ ἠθικὴ δὲν διακρίνεται ἢ ὡς ἄχαρες σημεῖον ἐπὶ τοῦ ἐρυτιδωμένου μετώπου, ὅπερ προειδοποίησε τὴν νεότητά διὰ τὰς ἀδύσους, αἰτινεὶ τὴν περικυκλοῦσιν.

« Οὐαὶ εἰς τὸν ἀγρὸν, δι' οὗ διέρχεται στρατὸς, οὐαὶ εἰς τὴν νέαν κόρην ἥτις ὑπάγει μόνη νὰ περιδιαβάσῃ! Ἰδοὺ τί περὶ αὐτῆς λέγουσι. Ἐάν ἦτο τιμία κόρη θὰ ἔμενε πλησίον τῶν γονέων της. — Θέλεις δὲ, σὺ νέε, νὰ βεβαιωθῆς ἂν μία κόρη εἶναι τιμία, μὴ ἀκούῃς τοὺς λόγους της; ἀλλὰ σπουδάσον τὸ βλέμμα της, καὶ παρατήρησον τὸ βᾶδισμά της. — Ἀπόφυγε, κόρη, τὸ εὐγλωττον μεϊράκιον, ὅπερ ἔως μὲν νὰ εἴσῃ διαφθέρῃ σὸ ὑπόσχεται γάμον, ἅμα ὅμως τῷ χαρισθῆς, πρόσμενε, λέγει διὰ τοῦ γάμου μας μέχρι τοῦ φθινοπώρου! τὸ φθινοπώρον φθάνει, ὁ χειμὼν παρέρχεται, καὶ εἰς τὴν ἀνοιξὴν ἰδοὺ ζητεῖ ἄλλο θῦμα.»

Δυναμέθα ὅμως ν' ἀναφέρωμεν πῶς εἰς τινὰς ἀξιοθαυμάστου ἠθικότητος καὶ ὁλως ἀξίας, ἂν οὐχὶ τοῦ χριστιανισμοῦ, τοῦλάχιστον τῆς κλασικῆς ἀρχαιότητος. Τοιοῦτον εἶναι τὸ ἄσμα τῶν ἀγνωμῶνων υἱῶν.

« Μήτηρ ἔδωκε τὸ φῶς εἰς ἑννέα τέκνα ἐκ μιᾶς κλίνης, μείνασα μετ' ὀλίγον χῆρα. Χῆρα ἀναθρέψασα καὶ τὰ ἑννέα διὰ μόνης τῆς ἐργασίας της καὶ τῆς ἡλακᾶτης της, ἐνούμφευσεν ἀκολούθως τὰ ὀκτώ. Ὅτε δὲ ἠτοιμάζετο νὰ νυμφεῖσθαι καὶ τὸ ἑννατον, αὐτὸς τὴν ἀποδιώκει εἰς τὸ ὄρος, λέγων αὐτῇ, γραῖδιον θέλεις, γαίνοις ὄνειδος εἰς ἐμὲ κατὰ τὴν ἡμέραν τῶν γάμων μου ἐν ὧν οἱ προσκεκλημένοι μου σὲ ἴδωσιν ἐνταῦθα! κατακρημνίσθητι εἰς τὸ δάσος, ὅπως σὺ χρησιμεύσῃς βορὰ εἰς τὰ θηρία. — Ἡ δυστυχὴς μήτηρ ἀπέρχεται στηριζομένη ἐπὶ τῆς βακτηρίας της καὶ πικρὰ κλαίουσα.

« Δύο ἐκ τῶν ἐκγόνων της ἠθέλησαν νὰ τὴν ἐμποδίσωσιν, ἀλλὰ τί ἠδύναντο τὰ δυστυχῆ παιδιά μόνα ἀπέναντι τῆς οἰκογενείας; Καθ' ὅδον ἀπαντᾷ ἡ γραῖα νέον τινὰ καὶ θεῖον ὄδοιπόρον, τὸν ἅγιον Δημήτριον, ὅστις τῇ λέγει· Γραῖα μήτηρ, τί ἔχεις, καὶ τόσῳ κλαίεις; Ἡ γραῖα μὲ λυγμοὺς δακρῶν τῷ ἀποκρίνεται· ἑννέα ἔφερα εἰς τὸν κόσμον τέκνα ἐκ μιᾶς κλίνης· τὰ ἔφερα εἰς τὸν κόσμον καὶ ἔμεινα χῆρα· χῆρα τὰ ἔθρεψα καὶ τὰ

ἑννέα διὰ τῆς ἡλακᾶτης μου· ὀκτὼ ἐνούμφευσα, καὶ ὁ ἑννατος μὲ διώκει εἰς τὸ δάσος ὅπως γίνω βορὰ τῶν θηρίων.

« Ὁ θεῖος ὄδοιπόρος ἀποκρίνεται· ἐπίστρεψον εἰς τὸ οἶκμά σου, ἀθλίη μήτηρ, ἐνθα θὰ εὕρῃς συνηθροισμένους καὶ τοὺς ἑννέα υἱούς σου. Ἡ δυστυχὴς γραῖα ἐπιστρέφει εἰς τὴν οἰκίαν της, ἐνθα εἰσερχομένη παρατηρεῖ τὰς δύο ψυχὰς τῶν ἐκγόνων της, αἰτινες μεταμορφωθείσαι εἰς βοῶσας περιστερὰς περὶ πάντων ἀπὸ τοῦ ἑνὸς εἰς τὸ ἕτερον μέρος. Τὰ ἑννέα δὲ τέκνα της, εἶχον γαίνοις ἑννέα χάλικες, καὶ αἱ ἑννέα σύζυγοί των ἑννέα ὄφεις, αἵτινες περιελίσσοντο συρίζοντες πέριξ τῶν ἑννέα χαλίκων.»

Τοῦτα, ὡς αὕτη, σπουδαῖα τεμάχια εἶναι λίαν σπάνια ἐν ταῖς συλλογαῖς τῶν σλαβικῶν ἄσμάτων. Τὰ ποιήματα τῶν γ ο υ σ λ ἄ ρ ω ν ἐκφράζουσι μᾶλλον εὐθυμίαν καὶ μοναδικὴν πόδιν τὸ σκώπτειν τάσιν, σχεδὸν εἰς τὸ βάρβαρον καταντῶσαν· συχνάκις δὲ οἱ ἄνθρωποι παρίστανται παρὰ τούτοις ὡς κτήνη, πρὸς τὰ ὁποῖα πολλὰκις ὁμοιάζουσι διὰ τῶν σφαλμάτων· τὰ γελοιογραφήματα ὅμως ταῦτα διαγραφόμενα μετὰ ταχύτητος, σπανίως τὸ ὅλον τεμάχιον ἀποτελοῦσιν. Ἐκτὸς τούτου μόνον ὁ ῥῶσσοι εἶναι σαρκαστικὸς ἐνῷ ἡ σερβικὴ εἰρωνία σπανίως δάνειε μέχρι τοῦ ἐπιπολαίου, ὡς δεικνύει τὸ σύντομον τοῦτο ἄσμα.

« Ὁ Παῦλος γαρίεις ἀναχωρήσας διὰ τὴν γενικὴν συνέλευσιν ἐπανέρχεται σκεπτικὸς καὶ ἀπότομος. Ἡ ἀδελφή του ἡ ὄραϊα Ἐλένη, ἤλθε καὶ τοῦ ἔλαβε τὰς ἡνίας τοῦ ἵππου, καὶ τὸν ἐρωτᾷ μειδιῶσα· Παῦλε ἀδελφέ μου, εἶπέ μοι δὲ εἰς τί συνεσκέφθησαν οἱ εὐγενεῖς ἐν τῇ συνέλευσει; — Σὺ μόνη ἦσο τὸ ἀντικείμενον τῆς συσκέψεώς μας, μικρὰ μου Ἐλένη, ἡ ὄραϊότης καὶ ἡ σωφροσύνη σου· ὁ τιμαριώτης ὅστις καίεται ἀπὸ ἐπιθυμίαν τοῦ νὰ σὲ ἐναγκαλισθῇ, δισχυρίζετο ὅτι δὲν τολμᾷ νὰ ὑπάγῃς μόνη ὕψηλὰ εἰς τὸ ὄρος τοῦ Μιχλιάνδιανὰ φέρῃς ὕδωρ ἐκ τῆς πηγῆς πρὸς τοῦτο δὲ ἐστοιχημάτισε μετ' ἐμοῦ ἑπτὰ πύργους καὶ τριακόσια χρυσὰ δοκάτια ὅτι δὲν θὰ τολμήσῃς ποτὲ νὰ τὸ πράξῃς.

« — Καθόλου μὴ φοβοῦ, Παῦλε, μικρὲ μου ἀδελφέ! δός μοι μόνον μίαν πολεμικὴν ἐνδυμασίαν καὶ ἓνα πυρρότριχα ἵππον ὅπως μεταμορφώθῃ εἰς βοεβόδα. — Ὁ Παῦλος παραδέχεται τὴν ἀπόφασιν τῆς Ἐλένης ἥτις καὶ καλυπτομένη μὲ μανδύαν ἀρχηγού, περιζωννύεται τὸ πατρικὸν της ζιφὸς καὶ θέτει ἐπὶ τῆς κεφαλῆς της τὸ καλπάκιον τὸ μακρὸν φέρων πτερὸν, καὶ μετ' ὀλίγον ἰδοὺ ἀνέρχεται ἵππεύσασα τὸ ὄρος τοῦ Μιχλιάν. Βλέπων αὐτὴν μακρόθεν ὁ νέος τιμαριώτης τὴν ὑπολαμβάνει ὡς αὐτὸν τὸν βασιλόπαιδα, καὶ ἐξερχόμενος τοῦ πύργου τοῦ παρουσιάζεται ἐνώπιόν της καὶ καταφιλῶν τὸ κράσπεδόν της, λέγει· Ἡ τοῦ Κυρίου χεὶρ ἐπὶ σοῦ, Τζαρεβίτς!

« Ἡ Ἑλένη τῷ ἀποκρίνεται μετὰ σοβαρότητος· χαῖρε, νέα τιμαριώτα! μήπως ὑπάρχει εἰς τὰ περίξ σου νέα τις τῆς γνωριμίας σου, ἥτις δύναται νὰ μούρχεται; — Βέβαια τζαρεβίτζ μου, ἐκφωνεῖ ὁ τιμαριώτης ὄχι μακρὰν ἐντεῦθεν ὑπάρχει μία σπάνια κλλονή, ἡ ἀδελφὴ τοῦ ἱππότου Παύλου, ἥτις πιστεύω ὅτι πολὺ θὰ τοῦ ἀρέσῃ. — Ἦθελες δυνηθῆ νὰ μὲ ὀδηγήσῃς εἰς τὸν λευκὸν τῆς πύργου; πέραυτα ὁ νέος τιμαριώτης προσπορευόμενος τῆς νέας κόρης, ὀδηγεῖ αὐτὴν εἰς τὸν κούλαν τοῦ Παύλου, ἐνθα αὐτὸς ὁ ἴδιος εἰσάγει τὴν Ἑλένην.

« Ἀφοῦ εἰσηλθεν αὕτη, στρεφομένη καὶ ἀποχαιρετώσα τὸν νέον τιμαριώτην, τῷ ἀπαγγέλλει μετὰ σαρδωνικοῦ γέλωτος τὴν ἀπώλειαν τῶν ἐπτά πύργων καὶ τῶν τριακοσίων χρυσῶν δουκάτων. — Δὲν εἶναι τοῦτο, ὄχι, ὅπερ μὲ λυπεῖ ἀπεκρίθη μετὰ πικρᾶς δυσαρσεκείας ὁ τιμαριώτης· ἐκεῖνο ὅπερ μοι φαίνεται σκληρὸν εἶναι ὅτι μὴ ἀπατηθεῖς ὑπ' οὐδενὸς μέχρι τοῦδε πολιτικοῦ ἀνδρὸς, ἀφέτην νὰ γίνω παίγιον μιᾶς νεαρᾶς κόρης.»

Δι' περισσότεραι ἀπὸ τὰς ὠραίας ταύτας πι ε σ ν α ς τῶν γυναικῶν ἀποκλειστικῶς ἀπεικονίζουσι, τοῦθ' ὅπερ αἱ νεάνιδες ἀποκαλοῦσι τὸ κ ρ ἄ τ ο ς τ ῆ ς π α ρ θ εν ἰ α ς (dievonania tsarstvo) μετὰ τῆς ἀνεξαρτησίας τῆς καὶ τῶν μαγικῶν τῆς εἰκονογραφημάτων. Ἐν τῷ κύκλῳ τούτῳ τῶν σεμνῶν καὶ ἀξιοπρεπῶν ποιήσεων περιστρέφονται τινες τῶν μᾶλλον ἀξιοπαρατηρήτων ἐμπνεύσεων τῆς σερβικῆς μούσης, τοιαῦται ὅποιοι ὁ μονόλογος οὗτος τῆς ἐ π ἰ τ ῆ ς ἄ κ ρ ο γ λ α λ ι ᾶ ς κ ὀ ρ η ς (Dievoika siedl Krai mora).

« Καθημένη πανέρημος ἐπὶ τῆς ἀκτῆς νέα κόρη ἐμονολόγει οὕτως· θεέ μου τί ὑπάρχει μεγαλύτερον τῆς θαλάσσης, ἀχανέστερον τῆς πεδιάδος, ταχύτερον τοῦ δρομέως· τί ὑπάρχει γλυκύτερον τοῦ μέλιτος; τί ὑπάρχει προσφιλέστερον ἐνὸς ἀδελφοῦ; — Γλυκὰ, γλυκὰ ἐκ τοῦ βυθοῦ τῶν ὑδάτων μικρὸς τις ἰχθύς τῇ ἀποκρίνεται· Ἀφελῆς κόρη, ὁ οὐρανὸς εἶναι πολὺ μεγαλύτερος τῆς θαλάσσης, ἡ θάλασσα εἶναι πολὺ ἀχονεστέρα τῆς πεδιάδος καὶ τὸ βλέμμα ταχύτερον τοῦ δρομέως· ἡ ζάγκυρις εἶναι γλυκύτερα τοῦ μέλιτος, καὶ ὁ ἐραστής γλυκύτερος τοῦ ἀδελφοῦ.»

Ἄδυνατῶ νὰ πιστεύσω, ἂν ἡ ἀρχαιότης δύναται νὰ μᾶς προσφέρῃ μικρὸν τι ἀπόσπασμα, ὅπερ τοσαύτης γλυκειᾶς ἀθωότητος ν' ἀποπνή. Ποῦ μὲν ποῦ δ' ἐπίσης ὁ ἔρωις μιγνύει εἰς τὰς ἀφελεῖς διαχύσεις του σωνὰς τρυφερωτέρας.

« Ὠραία παῖς τκάπτει ἐν τῷ κήπῳ τῆς αὐλακα δι' οὐ θέλει νὰ ὀδηγήσῃ τὸ ὕδωρ τῆς πηγῆς πρὸς τὰ ἄνθη τὰ ὅποια ὑπεραγαπᾷ, ἐντὸς τοῦ διαχωρίσματος τῶν ἰων καὶ τῶν βασιλικῶν τῆς. Κεκμηκυῖα ἐκ τοῦ ἔργου τῆς ἡ ὠραία παῖς ἀποκοιμίζεται μετ' ὀλίγον ἐπὶ τοῦ αὐλακος τὸν

ὅποιον ἠνέφριε, τὴν κεφαλὴν ἔχουσα μετὶ τῶν βασιλικῶν, τὴν χεῖρα μεταξὺ τῶν ἰων καὶ τοὺς μικροὺς τῆς πόδας ἐντὸς τοῦ βυακίου. Ἡ δρόσος τῆς ἐσπέρας μετ' ὀλίγον δροσίζει τὸ σῶμά τῆς, κεκαλυμμένη ἐξ ἐλαφροῦ πέπλου, πίπτουσα ἐπ' αὐτῆς, ὡς ἐπὶ τοῦ ῥόδου κατὰ τὸ θέρος. Ἡ ἐπὶ τοῦ πέπλου ἐν καιρῷ φθινοπώρου. Ἀλλ' ἰδοὺ μικρὸν τι ἐλαφροῦλον, ἀπειρον στηριζόμενον ἐπὶ τοῦ φράκτου πηδᾶ ἐντὸς τοῦ κήπου. — Τὸ μικρὸν ἐλαφροῦλον ἦτο μικρὸς τις νέος. — Ἀφοῦ ἐπήδησεν ἐντὸς τοῦ κήπου λέγει καθ' ἑαυτὸν σκεπτόμενος, τί εἶναι κάλλιον νὰ πράξω, νὰ δρέψω ἀνθοδέσμη, ἢ νὰ ἀποσπάσω φίλημα ἐκ τῆς κόρης ταύτης· ἐὰν μὲν συλλέξω ἄνθη, ταῦτα αὔριον μαραίνονται· ἀλλ' ἐὰν δώσω φίλημα εἰς τὴν νέαν, ὦ τότε! τότε δυνατόν νὰ κερδήσω τὴν καρδίαν τῆς διὰ παντός.»

Ἐπανευρίσκωμεν τὸν χαρακτήρα τοῦτον τῆς πλεοναζούσης χάριτος καὶ εἰς τὸ ἐπόμενον ἄσμα, ὅπερ νομίζομεν ὅτι πρέπει ὀλοκλήρον νὰ ἀναφέρωμεν.

« Ὠραία τις θερίστρια ἀπεκοιμήθη ποτὲ στηρίζουσα τὴν κεφαλὴν τῆς ἐπὶ τοῦ ὀζώδους στελέχους κρανείας. Ἐνῶ ἐκοιμάτο ποιμνιον ὀδηγούμενον ὑπὸ δύο ποιμένων διήλθε πλησίον τῆς· τούτων ὁ μὲν πρῶτος θεωρήσας αὐτὴν χωρὶς οὐδὲ λέξιν νὰ προσφέρῃ διήλθεν· ὁ δεῦτερος ὅμως δὲν δύναται νὰ σιωπήσῃ. Ὠραία κόρη, ἐγείρου, ὅπως ὑπάγωμεν κάτω· κεῖθεν καὶ οἱ δύο καὶ σταχυολογήσωμεν ὠραίους στάχεις, ἀνθαμιλλώμενοι· καὶ ἂν μὲν κατορθώσῃς νὰ προχωρήσῃς αὐλακάς τινας περαιτέρω, θὰ σοῦ δώσω τὸ ποιμνιόν μου, ἐὰν δὲ ἐγὼ σὲ ὑπερβῶ τότε ἐκουσίως θὰ γείνης ἡ μνηστὴ μου.

— Ἐγείρεται ἡ κόρη, ρίπτει ἐπὶ τῶν ὤμων τῆς τὸ δρέπανον, καὶ μετ' ὀλίγον φθάνουσι καὶ οἱ δύο εἰς τὸν ἀγρὸν, τὸν ὑπὸ κίτριναν στάχσαν κεκαλυμμένον. Ἐθέρισαν τέλος καὶ οἱ δύο ἀπὸ πρῶτας μέχρις ἐσπέρας, ἐννεὰ μὲν ἕτεροι νέοι συνέλεγον τὸν σίτον εἰς δέματα τὸν ὑπὸ τοῦ νέου ριφθέντα, ἐννεὰ δὲ ἕτεροι κόραι τὸν ὑπὸ τῆς κόρης· τὸ ἐσπέρας οἱ μὲν εἰς τὸ μέρος τῆς νέας εἶχον συλλέξει τριακόσια τρία δέματα, ἐνῶ οἱ μάρτυρες τοῦ νέου μόλις εἶχον δυνηθῆ νὰ δέσωσι διακόσια δύο.

« Προχωρεῖ ἡ κόρη τότε πρὸς αὐτὸν καὶ μεθ' ὕψους θριαμβεύοντος τῷ λέγει· Ἦδη ὅτε σὲ ἐνίκησα ποιμῆν, περιμένω νὰ μοῦ ὀδηγήσῃς τὸ ποιμνιόν μου· ὁ ποιμῆν ἐξαιτεῖται χάριν, παρακαλεῖ καὶ παρεμβάλλει ἐμπόδια· τί θὰ τὸ κάμῃς τὸ ποιμνιόν μου, καὶ τὰς ἀναριθμήτους προβατίνας μου; οὔτε πεδιάδας πρὸς βοσκὴν ἔχεις, οὔτε πηγὰς ὕπου νὰ ὀδηγήσῃς τὸ ποιμνιον γνωρίζεις, οὔτε σκιάς ὅπως τὸ προφυλάξῃς ἀπὸ τοῦ καύσανος τῆς μεσημβρίας. — Ἀπατάσαι ποιμῆν, ὑπέλαβεν ἡ νέα, κέκτημαι παχεῖαν πόαν πλοκάμων ὅπου τὰ πρόβατα δύναται νὰ ποάσωσι, τὴν ἐξ ἀνθοστολιστῶν κόρη μου. γνωρίζω πηγὴν, ὅπου τὰ πρόβατα δύναται νὰ δροσιθῶσι, τοὺς δύο ὄφθαλμούς μου, βαθεῖς καὶ διαυγεῖς ὡς δύο πηγαί· καὶ τέλος, ὅπως προφυ-

λάξω τὰ πρόβατά μου ἀπὸ τοῦ καύσωνος τῆς ἡμέρας ἀρκεῖ νὰ βρίζω ἐπ' αὐτῶν τὴν παχείαν σκιάν τῶν μελανῶν δαματοκλάδων μου.»

Καὶ μὴν τὸ κ ρ α τ ο ς τ ῆ ς π α ρ θ ε ν ί α ς δὲν εἶναι χώρα ἐνθα αἱ ὠραῖαι σλαβῶναι δύνανται ἐπὶ πολὺ ἄ διακείνῃσι· διότι ἡ σταθεροτέρα αὐτῶν ἐπιμονὴ εἶναι μέχρι τῆς ὀριμότητός των. Τὸ ἄνευ ἐραστοῦ ζῆν παρ' αὐτοῖς εἶναι τὸ ἀδόξως διάγειν· οἴμοι εἰς τὸν χῶρον τὸν ἄνευ δρόσου, λέγουσιν οἱ Σέρβοι, καὶ εἰς τὴν ἄνευ dika (δόξης ἢ ἐραστοῦ) Σέρβαν!

Διὰ τοῦτο δὴ, ὅσαι ἔτι παρθένοι ἄδωσι κατὰ τὸ φθινόπωρον ἐν τοῖς κατὰ τὴν ἑορτὴν τοῦ Ἀγ. Γεωργίου χοροῖς αὐτῶν. «Μεγαλομάρτυρα ἄγιε Γεώργιε, ὅταν θὰ ἐπανέλθῃ ἡ ἑορτὴ σου, βοήθησόν μοι ὥστε νὰ μὴ εὐρίσκωμαι πλησίον τῆς μητρός μου, δός μοι ἢ σίζυγον ἢ μαῦρον τάφον (ialudata jali ukopata).» Τὸ ἐσπέρας πρὸς τούτους ἐν τοῖς χωρίοις τῆς βοεβοδείας ἀκούονασι αἱ κόραι ἐν χορῶ ἄδουσαι.

« Ἄν αὐτὰ τᾶσπρα ἤμεθα τοῦ λάμπουν ἔς τὸν αἰθέρα

Ὅλοι οἱ νέοι μας αὐτοὶ, τοῦ κάτω κόσμου τούτου

Τὸν τράχηλόν των θαῦγαζαν θωροῦντες ὅλ' ἡμέρα.»

Εἰς ταύτας ἀνταποκρίνονται οἱ νέοι οὕτω πῶς·

« Ἄν ὡς τὰ ἄνηθ ἤμεθα τοῦ κήπου ποτ', αἱ νέαι

Κόραι τὸτ' ἄψασαι θὰ γίνοντο περβολαριαὶ δίκαι του

Καὶ τὴν ζωὴν των θὰ διήρχοντο γιὰ νὰ μᾶς ψαύουν γρίαι.»

Καὶ ἀληθῶς περισσότερο ἤθελον ὑποφέρει ἀγογγύστως πᾶσανδυπτυχίαν αἱ σλάβαι νεάνιδες συζευγμέναι ἢ ζῶσαι ἐλεύθεραι· αἱ δυστυχεῖς πόσω ζητοῦσι τὸν ζυγὸν τοῦ ἀνδρός! Ἴδου πῶς κόρη τις λαλεῖ ἐν τῇ συλλογῇ τοῦ Βοῦκ· «Ἀπέκαμα πλέον βλέπουσα οὕτω πῶς νὰ παρέρχηται ἡ νεότης μου, μόνη ἐν τῷ μελαγχολικῷ μου δωματίῳ, ἔρημος ἐν τῇ ἐρημικῇ μου κλίνῃ, ὅπου ἀνήσυχος περιστρεφομένη ἐνθεν κακεῖθεν ζητῶ ἀνακούφισιν εἰς πάλλουσαν τινα καρδίαν· δεξιόθεν, — οὐδεὶς ἀριστερόθεν, — οὐδεμία πνοή. Τὰ μαλακὰ ταῦτα σκεπάσματα δὲν μοι εἶναι ἢ πικρὰ καὶ ἀπεχθῆ ὑφάσματα. Δι' ὄνομα τοῦ θεοῦ, δὲν θὰ μείνω εἰς ταύτην τὴν θέσιν· ὑπάγω νὰ ἀγοράσω ἵππον καὶ ἓνα ἱέρακα, μετὰ τῶν ὀποίων ἰδοῦ με φεΐγουσαν ἐπὶ τῆς αὐτοκρατορικῆς δδοῦ τῆς Κων)πόλεως, ὅπως ζητήσω τύχην.»

(Ἐκ τοῦ γαλλικοῦ).

(Ἡ συνέχεια εἰς τὸ ἐπόμενον).

Α. Δ. ΚΑΛΓΑΚΗΣ.

ΤΟ ΟΝΕΙΡΟΝ ΤΟΥ ΑΥΓΟΥΣΤΟΥ *

ΣΚΗΝΗ ΤΡΙΤΗ.

(Αὐγουστος μόνος· εἶτα Μεκίνας.)

Αὐγουστος (καθήμενος)

Ἰσχύς ὑψίστη! μεγαλεῖον ὑψιστον!
τῆς Μοίρας εἶσθ' ἢ χάρις, ἢ τὸ μισὸς τῆς;
Ἀνοίγουσιν ἐκεῖ, — ἐδῶ τίς ἔρχεται;
Ἄ! σὺ εἶσαι Μεκίνα προσφιλέστατε;
καὶ πόθεν; μετὰ κόπου μόλις φαίνεσαι.
Νὰ λημονῇ κανεῖς τὸν αὐτοκράτορα,
τὸν κόσμον, καὶ τὸν χρόνον... ἐπιτρέπεται
πλὴν ὄχι καὶ τοὺς φίλους.

Μεκίνας

Καίσαρ, οἱ θεοὶ

εἴθε σοὶ εἶναι αἰωνίως εὐμενεῖς·
εἴθε τὸ σύμπαν, ὑποχείριον εἰς σὲ
ὑποχωρεῖ πρὸ τῶν βουλῶν σου πάντοτε·
καὶ εἴθε, εἴθ' ἐκάστοτε ἡ τύχη σου
καὶ πανταχοῦ...

* (Βλ. Συνέχισιν ἐν σ. 26.)

Αὐγουστος.

Μεκίνα, ἔλθε, κάθησον.

Πρέπει νὰ ἦμαι, τὸ γνωρίζω, εἰς θεός ...
Λέγουσιν ὅτι οἱ ὠραῖοι κηποί σου
δύνανται νὰ κληθῶσι μικροὶ Παρνασσός,
καὶ ὅτι ἡ Φαλέρνη σου ἐποίησε
τοὺς στίχους τοῦ ἐνδόξου Ὀρατίου μας.
Πλὴν ἀληθῶς, Μεκίνα, ἐλησμόνησα
τί λέγει οὗτος; τί ποιεῖ;

Μεκίνας

Ὡς πάντοτε

σκέψειν πλήρως καὶ εὐφυολογιῶν
ἀκολουθεῖ τὰς ἰδιοτροπίας του.

Αὐγουστος.

Ὁ δὲ Βιργίλιος;

Μεκίνας.

Ἐ! πάντοτ' ὁ αὐτός

τῆς γλώσσης του οἱ φθόγγοι οἱ ἀθάνατοι
γλυκεῖα ἁρμονία κατεστάθησαν
κι' ὁπότε θέλει δύο λέξεις νὰ εἰπῆ,
ἀδυνατεῖ ἀλλέως πῶς νὰ ἐκφρασθῆ,
εἰμὴ διὰ τῆς γλώσσης τῶν σεπτῶν θεῶν.

Αὐγουστος.

Τοὺς ἀγαπᾷς Μεκίνα;

Μεκίνας.

Ναί, τ' ὁμολογῶ!

Ὅτι μοι εἶν' ἡ Μοῦσα, ἄρχον προσφιλῆς,
καὶ ὅτι ὅλοι οἱ ἐχθροὶ τῆς δόξης τῶν

οὐδὲ τρεῖς στίχους κἂν ἀπλοῦς ἀξιζουσιν,
ὑπὸ τῶν φίλων μου γραφέντας τῶν πιστῶν.

Αὐγουστος.

Λοιπὸν σὰς εἶναι ἀρκετὴ ἡ ποίησις;
τὸν Ὀλυμπον οἰκεῖτε τὸν ὑψικρανον,
καὶ ζῆτ' εἰς ἀμβροσίας θείας πάντοτε.
Ἄ! Πόσον ὁ Μεκίνας εἶναι εὐτυχής!

Μεκίνας.

Καὶ μὴ δὲν εἶν' ὁ Καῖσαρ; Ποία ἔχιθνα
καταβληθεῖσα, αἶραι αὖθις κεφαλὴν
κι' ὑπὸ τὰ βήματά του ἀναφαίνεται;

Αὐγουστος.

Ὡ! οὐδεμία! Ἐχὼ χάρις τοῖς θεοῖς
ἀπομακρίνει πάντα κίνδυνον μακράν.
Σιγᾷ τὸ τέρας τὸ μυριοκέφαλον.
Πλὴν τὴν ἐσπέραν ταύτην θλίψις φοβερά,
κι' ἀλλόκοτος, Μεκίνα, με κατέλαβε.

Μεκίνας.

Πῶς δυνατὸν τοιοῦτον νὰ συμβῆ ποτὲ
ὁπότε εἰς τῆς δόξης τις εὐρίσκεται
καὶ τῆς εὐδαιμονίας του τὸ ἔπακρον;

Αὐγουστος.

Ὡ, ναί! κ' ἐν τούτοις τὸ πρακτέον ἀγνοῶ.

Μεκίνας.

Θὰ ἐπιτρέψ' ὁ Καῖσαρ γλώσσαν φιλικήν;

Αὐγουστος.

Ναί!

Μεκίνας.

Μὲ τὰς λέξεις τὰς χυδαίας τοῦ λαοῦ
φοβοῦμαι, Καίσαρ, πρὸ ὕμνων νὰ ἐκφρασθῶ.

Αὐγουστος.

Εἰσὶν καλαὶ ἐκφράσεις, λέξεις ἄρισται,
ἀς ὅμως δὲν ἀκούουσιν οὐδέποτε.

Μεκίνας.

Καίσαρ, δίκελαν λάβε καὶ ἐν ἄροτρον.
Φροντὶς δὲν εἶναι τοῦτο· μάλλον ἢ φροντὶς
σὲ θανατονεῖ, Καίσαρ. Ἄν ὅπως ἐγὼ,
εἰς τοῦ Ἡλίου τὴν φαιδρὰν ἀνατολὴν
ἐλθῶν τῶν ἀγρῶν ἰδῆς τὴν ἀφύπνισιν,
ἂν μόνος θρέψῃς, εἰς τὴν δρόσον τῆς αὐγῆς,
ἐν ἄνθος, ὅπερ οἱ θεοὶ ἐφαιδρυναν,
ἂν φέρῃς τοῦτο μόνος εἰς τὸν οἶκόν σου,
τῶν ἐλίψεών σου τούτων θέλεις στερηθῆ.

Αὐγουστος.

Λέγων τοιαῦτα, σχεδὸν ἔχει δίκαιον.

Μεκίνας.

Ναί, σεβαστέ μοι Καίσαρ, ἀς ἠδύνασο
καὶ σὺ νὰ ἴδῃς πόσον πόσον πανταχοῦ
ὑπάρχῃ ἡ ὠραιότης, ἡ ἀναψυχὴ·
νὰ ἴδῃς, πόσον τ' ἄνθος, ἡ δὲ κάλυξ του,
ὅστις ἀυξάνει τρυφερότητος μεστὸς,
πόσον ἐπεμελήθη, ἴν' ἀναφυῇ
καὶ ἵνα οὕτως ἀυξήθῃ τρεφόμενος!
Πιστεύουσιν οἱ ποιηταί, ἡ ποίησις
χωρὶς τι νὰ γνωρίζουν ἢ νὰ ἴδωσι,
ὅτι γεννᾶται ἐν τῇ φαντασίᾳ των.
Καὶ ἄλλοι ὅπως ταύτην ἐπιτύχωσιν,

ἐλόκληρον τὸν κόσμον διατρέχουσιν.
Εἰς τὸ κλονίον χόρτου τινὸς εὑρηται,
εἰς τ' ἄκρον ταύτης τῆς πετρώδους ἀτραποῦ,
εἰς τὰς ἀμυγδαλέας τὰς πρασινωπάς,
ἀς ἡ βροχὴ υγραίνει μὲ τὸ δάκρυ της,
καὶ εἰς τὸν θρόνον τοῦτον τὸν χρυσοῦν,
ἐφ' οὗ στηρίζετ' ὁ σεπτὸς βραχίων σου.
Ὅπου ὁ Φοῖβος ρίπτει τὰς ἀκτίνάς του
ἡ ὠραιότης κι εἰς τὴν χαρὰ ἐγκλείονται.

Αὐγουστος.

Γνωρίζω ὅτι παρὰ σοὶ οἱ ποιηταί
μεγάλως κ' ἐξαιρέτως ὑπολύπτονται.
Πλὴν ἓνα ἐξ αὐτῶν τίς θὰ ἠδύνατο
καὶ σὲ αὐτὸν νὰ ἀριθμήσῃ, φίλτατε.
Κ' ἐγὼ θὰ ἐπεθύμουν τὴν γλυκύτητα
τῆς θείας κ' εὐχαρίστου σου ἀνέσεως,
ἀνέσεως ἀνθρώπου ὄντως εὐτυχοῦς,
ἀλλ' ὄχι δυστυχοῦς καὶ αὐτοκράτορος.
Στιγμὴ δὲν μ' ὑπολείπεται νωθρότητος.
Ὅποτε ὁ Μεκίνας ὀνειροπολεῖ,
πρέπον ὁ Καίσαρ ὅπως τότε σκέπτεται.
Νὰ πράιτη πρέπον οὗτος καὶ νὰ ἐνεργῇ,
ὁπότε ὁ Μεκίνας μόλις σκέπτεται.
Γνωρίζεις τὴν ζωὴν μου καλῶς φίλε μου;

Μεκίνας.

Ναί, ἄρχον, καὶ γνωρίζω ἔτι κάλλιστα
ὅτι ἡ χεὶρ σου, αὐτ' ἡ ἰσχυρά σου χεὶρ,
κρατεῖ καὶ διευθύνει κράτους ἴακα,
γνωρίζ' ὅτι κρατεῖ ἐν βέλος, οὐτινὸς
ἡ ἀκωκὴ τὸν κόσμον διεπέρασε·
γνωρίζω ὅτι ἡ φαιδρὰ ἀνάμνησις
τοῦ παρελθόντος τοῦ τοσοῦτον εὐτυχοῦς,
σὰς ἀναγκάζει πρὸς τὸ μέλλον πάντοτε
ἐταστικῶς τὸ βλέμμα σας νὰ ρίπτῃτε.

Πλὴν διατι δ' αὐτοκράτωρ, εἶπατε,
καταδικάζωμε διὰ νωθρότητα
νομίζει οὕτω τὴν μονήρη στέγην μου
ἀργίας κ' ὀκνηρίας καταφύγιον ;
ὁπότε τὴν πρῶταν ὁ Ὀράτιος
μετὰ τοῦ Βιργιλίου ἐκεῖ ἔρχονται,
ὅπως ἐντὸς τοῦ κήπου ἀναπνεύσωμεν
τοῦ θύμου καὶ τῶν δένδρων τὰ ἀρώματα,
ἀκούω πλήρης προσοχῆς, παραφορᾶς,
τὰ ἐμπνευσμένα αὐτῶν χεῖλη, ἅτινα
ἀγίας ὀμιλίας τότε ἐκφέρουσιν.
Αἱ μέλισσαι πλησίον φαιδρῶς ἵπτανται,
ὁ οὐρανὸς ἀπλοῦται καθαρῶτερος,
καὶ ἵπτανται ὁ αἰθὴρ ἔτι γλυκύτερος.
ὦ! εἶπατέ μοι ἀπὸ ποίας ἐποχῆς
τὴν σκέψιν βλάπτ' ἢ πράξις, Καίσαρ;—εἶπατε.
Πρὸ δλοκλήρου ὁ Τυρταῖος στρατιᾶς
λαβὼν ποτὲ τὴν λύραν καὶ τὸ ξιφὸς του
ἔψαλλε, κ' εἰς τοὺς ἤχους τῆς φωνῆς
πάντοτ' ἐνίκα . . . οἱ ἐχθροὶ του ἔφευγον.
Ὁ νικητὴς καὶ ἔνδοξος Ἀλέξανδρος
ὅτε εἰς τοὺς πολέμους του ἀπήρχετο,
ἐκράτει αἰωνίως ὡς κειμήλιον
τοῦ πολιοῦ Ὀμήρου τὰ ποιήματα
κ' ἀκαταπαύστως, ὅπου ἂν εὐρίσκετο,
τοὺς στίχους του ἐκείνους ἀνεγίνωσκεν
οἱ ὑπὸ τῶν θεῶν ὑπηγορεύθησαν.
Καταφρονῶν ὁ ἔνδοξος Ἰούλιος
τοῦ ναυαγίου τοὺς κινδύνους τοὺς σκληροὺς,
ἐρρίφθη ἀτρομήτως εἰς τὴν θάλασσαν,
πλὴν τὸ χειρόγραφόν του ἀφοῦ ἔλαβε,
καὶ μετὰ θάρρους καὶ ἀνδρείας κολυμβῶν,
προσεῖχε μὴ τὰ νύματα τὸ θίξωσιν·
ἐγνώριζεν ὁ ἔνδοξος Ἰούλιος
ὅποσον σκῆπτρον εἶχεν εἰς τὰς χεῖράς του.
Καὶ νῦν, καὶ νῦν ὁ Καίσαρ δὲν ἐπιθυμεῖ . . .

Α Γ Γ Ο Υ Σ Τ Ο Σ .

Τὸ λέγω αὖθις, εἶσαι φίλε ποιητὴς.
Ὅποτε ὁ Μεκίνας ὑπὸ τὴν σκιάν
καθήμενος τῶν δένδρων τὴν εὐφρόσυτον
μετὰ τοῦ Ὀρατίου του συνομιλεῖ,
ὦ, τότε εἶναι γόνιμον τὸ πνεῦμα του,
εἶν' ἀθισμένον ὅπως καὶ ὁ κῆπος του.
Ἀληθὲς εἶναι ὅτι ὁ Ἀλέξανδρος
καὶ ὁ πατήρ μου—οἱ τοῦ κόσμου ἥρωες—
ἀμφότεροι τὸν Ὀμηρον ἠγάπησαν . . .
Πλὴν τότε μόνον ἢ γενναῖά των ψυχὴ
ἀπῆλαυσε στιγμῶν εὐχαριστήσεως,
ὁπότε ἤχει τοῦ πολέμου ἢ κλαγγὴ
καὶ ὅτε εἰς τὰς μάχας ἐμιγνύοντο.
Αὐτὸς εἰσέτι ὁ πατήρ μου ὁ κλεινὸς
ἐν μέσῳ τοῦ στρατοῦ του, μέσῳ τῶν μαχῶν
τοὺς παμπληθεῖς πολέμους του συνέθεσε
καὶ τ' ἀπομνημονεύματά του ἔγραψε.
Κι' αὐτὸς ὁ τῶν πολέμων ἀδείστερος
ὁπότε τοῦτον μελετᾷ αἰσθάνεται
ὅτι ἢ σάλπιγξ τῶν μαχῶν ἢ ἠχηρὰ
παντοῦ ἐκεῖ ἠχοῦσα ἀναφαίνεται.
Ἄλλὰ ἢ Μοῦσα, ἢς τινος τὰ θέλγητρα
τοσοῦτον σοὶ ἀρέσκουν καὶ σὲ θέλγυσιν,
εἶν' ὅλως πρᾶγμα, φίλτατε, διάφορον·
δὲν εἶναι ἢ ἐν λέξεων παιγνίδιον
προωρισμένον μόνον διὰ τοὺς νωθροὺς,
δὲν εἶναι ἢ ἰδέα, πάθος, ὄνειρον
καὶ ἵνα εἶπω τ' ἀληθῆ—ἀνωφελές.

Μ Ε Κ Ι Ν Α Σ .

Καίσαρ, τί λέγεις ; Πῶς ἢ Μοῦσ' ἀνωφελές ;
Πῶς λοιπὸν εἶναι λέξεων παιγνίδιον
ὁπὸτ' ὡς κύκνος ψάλλει ὁ Βιργίλιος ;
ὅτ' ὑπὸ πάντων ἀγαπᾶται ὁ Τίβουλος,
καὶ ὅτε ὁ ἐπίδοξος Ὀράτιος

εἶναι τοσοῦτον τοῖς Ποτνίοις προσφιλές ;
 Πῶς ; Πῶς ἢ μοῦσα ὡς μηδὲν λογιζέται
 παρ' ὑμῶν, Καίσαρ, ὡς μηδὲν, ὡς ἔκπτωτος ;
 Ἄνωφελής ! τοῦς λόγους σὺς ἂν ἤκουον
 αἱ ἀδελφαί της οἴμοι τί θὰ ἔλεγον ;
 Τὰς κόρας φαντασθῆτε τὰς σεπτὰς αὐτὰς
 ἐν τῷ λαμπρῷ καὶ ἱερῷ λειμῶνι των,
 τὰς, ὡς γιῶν λευκάς, κρατούσας χεῖράς των,
 κί ὡς στέφανος, κυκλούσας τὸν Ἀπόλλωνα !
 Σκερθῆτε ὅτι ὅσοι τὰς ἐξύβρισαν
 ὑπὸ αὐτοῦ σκληρὰ ἐτιμωρήθησαν.
 Περὶ ὑμῶν βεβαίως νῦν δὲν πρόκειται
 δὲν βαίνει μέγρ' ὑμῶν. Πλὴν ὅπωςδῆποτε
 τὸ μίσος του καλὸν νὰ μὴ ἐγείρωμεν ;
 Αἱ Μοῦσαι ψυχὴν μίαν μόνον κέκτηνται
 καὶ ἔχουσι κοινὰ καὶ τὰ συμφέροντα.
 Ἐάν τῃ μίαν ἐξ αὐτῶν προσβάλῃτε
 ὡς ἔλαφος ταχεῖαι πᾶσαι φεύγουσιν.
 Κ' ἤδη τῶν ἀνακτόρων αὐτῶν φεύγουσαι
 οὐδέποτε ὀπίσω ἐπιστρέφουσιν.
 Σκερθῆτε, Καίσαρ, ὅτι εἶναι ἀδελφαί,
 καὶ ὅτι καὶ ταχεῖας φέρουν πτέρυγας.

Αὐγουστος

Χαῖρε.—διὰ τὰς θανάτους ἀδελφὰς
 θέλω φροντίσει. ὅμως σὺ προσπάθησε
 ὅπως προτοῦ ἔ Παρνασσὸς παροργισθῇ,
 φίλιγτε, μετὰ τοῦ Μελίνα ἔρχεται
 ὅπως μοὶ ἀμὴ κάποτε ἐπίσκεψιν.

ΣΚΗΝΗ ΤΕΤΑΡΤΗ.

Αὐγουστος μόνος.

ὦ τρομερά ! ἀλλόκοτος ἀντιθεσίς
 ἐν τῇ ἀβεβαιότητι τοῦ κόσμ' αὐτοῦ!

Τὸ πνεῦμα τοῦτο τὸ τοσοῦτον ἄκνηρδόν,
 ἀδύνατον τοσοῦτον ὅπως φαίνεται,
 ὅπερ μικρὰ τοῦ κράτους τις ὑπόθεσις
 νὰ ἐξεγείρῃ ἔρχεται, εὐρίσκειται
 τὸ μαλλοῦν ἀπαθὲς καὶ τὸ ψυχρότατον,
 ὁ μέγιστος καὶ κάλλιστος μου σύμβουλος.
 καθῆται ἐπὶ τῆς κλίμας.

Ἐπὶ μακρὰς ἡμέρας, καὶ νύκτας μακρὰς,
 τοῦ κόσμου ὅτ' ἢ τύχη ἐκυμαίνετο,
 τὸ εἶδον βλέπον πέραν τοῦ ὀρίζοντος,
 καὶ μόνον διὰ τῆς ἰδίας γνώμης του
 πάντοτε... αἰώνιος εἶχον δίκαιον
 ἰδοῦ πλὴν ὁ Ὁράτιος διέργεταί
 τὸ προσλαμβάνει, εἰς τὰ ὕψη τὸ ὕψος
 καὶ τότε ὁ ἀνὴρ οὗτος ὁ ἔξοχος
 δὲν εἶναι ἢ παιδίον ὄνειροπολοῦν.
 Ὅποιον ὅμως θέλητρον ἐξαίσιον,
 ὅποια κάλλη, ἢ ἰσχὺν ἀλλόκοτον
 δύναντ' αἱ ἡδοναὶ αὐταὶ τοῦ πνεύματος
 νὰ ἔχουν, ὥστε ψυχὴ τόσον ἰσχυρά,
 τοσοῦτον εὐγενὲς καρδία, δύναται
 νὰ παρακλίνῃ τῆς ὁδοῦ της πάραυτα ;
 ἦ! διατὶ ἐν ὄνειρον πανόμοιον
 ποτὲ δὲν μοὶ ἐπῆλθε ; μὴ ὑφίσταται
 ἴσμος τίς ἄλλος, ἄγνωστος τῷ Καίσαρι ;
 ἀποκοιμάται.

ΣΚΗΝΗ ΠΕΜΠΤΗ

Αὐγουστος—Αἱ Μοῦσαι.

Αἱ Μοῦσαι ἔδουσαι.

Καίσαρ, ὑπάρχ' εἰς κόσμος θεός,
 ὅν οὐδεὶς δύναται ν' ἐγγίση
 ὡς θεῶν τόπον καὶ μουσῶν
 οὐ τῶν ὀνητῶν ἢ πούς ὁμοίως.

τὴν κορυφὴν ἄπαξ ἰδὼν,
εἰς οὐδεμίαν τῶν ὁδῶν
τῶν ἀνθρωπίνων θὰ πατήσῃ,
ἀθάτων δι' αὐτὸν οὐσῶν.

Αὐγουστος ὑπνώτων.

Ἄ! Τίνες εἶσθε;

Αἱ Μοῦσαι ἄδουσαι

εἴμεθα κόραι τῆς Μνημοσύνης.

Κλειώ ἄδουσα

Πρόσεχε, Καίσαρ, πρὸ ἡμῶν ὀφείλεις σὺ νὰ κλίνῃς.
Πρόσεχε . . . εἶμαι ἡ Κλειώ, θεὰ τῆς ἱστορίας.
καὶ ἔγκειντ' εἰς τὰς χεῖρας μου τὰ πάντα... ἡ ζωὴ σου.

δεικνύουσα τὴν Καλλιόπην.

Τὴν ἀδελφὴν μου ἴδ' ἐκεῖ . . . τὴν Μοῦσαν τῆς ἀνδρείας.
πρόσεχε . . . Καίσαρ, ἔρχομαι εἰς τὴν ὁδὸν μαζύ σου.

Οὐρανία, ἄδουσα

Ἡ Μοῦσα, Καίσαρ, εἶμαι Οὐρανία.
κί' εἶναι κεκαλυμμέν' ἡ κεφαλὴ μου
διαταγῇ Ποτνίων παναγία.
Πλὴν ἡ ἀστρώδης καὶ λαμπρὰ ἐσθῆς μου
λαμπρύνει μὲ τοὺς φαινοὺς αὐτῆς φανοὺς
τὸ κράτος μου: τὴν νύκτα καὶ τοὺς οὐρανοὺς.

Πολύμηνα, ὁμοίως

Βλέπεις ἐκεῖ τὰ μέγαρα ἐκεῖνα νὰ ὑψοῦνται
καὶ τοὺς ναοὺς, γενόμενα μιᾶ μ' ἀπλῆ φωνῇ;
τὰς ταπεινάς βλέπεις ἐκεῖ καλύβας, αἱ ἀπλοῦνται,
κί' αἱ βασιλείων μέγαρα ποιοῦντ' ἐπιφανῆ;

Εὐτέρπη, ὁμοίως

Ὦχι! δὲν εἶμαι, Καίσαρ, Μοῦσα τῆς ἀνδρείας.
Χρυσοὺς δακτύλους εἰς τὴν λύραν ἐγὼ βάλλω.
ἀλλὰ ἡ γῆ, τὸ πᾶν, ὀπόσους θνητοὺς ψάλλω
θὰ ἐνθυμῆται μετὰ μνήμης αἰωνίας.

Ὁ Χορὸς τῶν Μουσῶν.

Καίσαρ ὑπάρχ' εἶ; κόσμος θεῖος,
ὅν οὐδεὶς δύναται ν' ἐγγίσῃ
ὡς θεῶν τόπον καὶ μουσῶν.
οὐ, τῶν θνητῶν ὁ ποῦς ὁμοίως,
τὴν κορυφὴν ἄπαξ ἰδὼν,
εἰς οὐδεμίαν τῶν ὁδῶν
τῶν ἀνθρωπίνων θὰ πατήσῃ,
ἀθάτων δι' αὐτὸν οὐσῶν.

Αὐγουστος, ἐγερόμενος

Στῆτε! . . .

Αἱ Μοῦσαι παύουσιν

Ἐὰν ἐκ τοῦ ὕψους τῶν θεῶν σφαιρῶν
ὁ Ζεὺς ὁ Κρονίδης, ὦ Μοῦσαι, σᾶς στέλλει,
ὦ θεῖαι παρθένοι, κ' ἐκ θεῶν χωρῶν,
ὁ Καίσαρ ἐνταῦθα νὰ ἦσθε σᾶς θέλει.

Τὸ πᾶν διπλὸν νικητῆς μετὰ στρατοῦ μαχίμου,
ὡς λέων, φεύγων τῶν δεσμῶν, λυσσῶν, παροργισμένος.
Ἐὰν προυχώρουν τάχιστα ποτὲ ἐν τῇ ὀργῇ μου,
νῦν ἐν τῇ δόξῃ μου ποθῶν' ἀναπαυθῶ ἀσμένως.

Τῇ Κλειῷ

Πρὸς σέ, τῶν νεκρῶν κληρονόμον σεπτὴν,
ἄφου μετ' ἐμοῦ βηματεῖ κ' ἡ πνοή σου,
ὦ, θέλω σ' ἀφήσει σελίδ' ἀγαστήν,

ὁποῖαν ποτὲ δὲν ἐγάραξ' ἡ χεῖρ σου.

τῆ Οὐρανίᾳ

Σὺ, ἧς τὸ μέτωπον φαιδρῶς τοσοῦτον λαμπυρίζει,
ὑψωσον, κόρη τῶν νυκτῶν, τὸ λαμπερὸν σου ὄμμα
κι' ἴδε ἐκεῖ τὸ ἄστρον μου ὅπως σελαγίζει,
ὦ, θέλω νὰ σταθῇ ἐκεῖ... εἰς τ' οὐρανοῦ τὸ δῶμα.

τῆ Πολυκνίᾳ.

Τῆς γῆς καὶ τῶν λήθων αὐτῶν τῶν σκληρῶν
ὡς ἐξέλθουν τὰ μέγαρ' αὐτὰ ὅπως θέλῃς
τὴν Ρώμην παρέλαβον πόλιν πετρῶν,
μετ' ἐμὲ ἐκ μαρμάρου ὡς εἶναι Πεντέλης.

Πρὸς τὰς λοιπὰς Μούσας

Σεῖς Μοῦσαι, κόραι προσφιλεῖς κι' ἀγναὶ τοῦ Παρθενόου,
αἱ μὲ γνωρίζετε, καὶ ὡς δὲν θ' ἀπελείψ' ὁ χρόνος,
ψάλλετε Μοῦσαι, ψάλλετε νέας λαμπρὰς ἡμέρας
ψάλλετε τῶν παρελθουσῶν εἰσέτ' ἐνδοξότερας.

Χ ο ρ ό ς.

Ναὶ ἀδελφαὶ! ὡς ψάλλωμεν λαμπρὰς ἡμέρας . . . νέας,
ἐνδοξότερας ἢ αἱ πρὶν . . . πανευτυχεῖς, ὠραίας.

ΜΙΧΑΗΛ Δ. ΑΡΓΥΡΟΠΟΥΛΟΣ.

Ο ΞΑΡΟΣ ΤΩΝ ΧΑΛΔΑΙΩΝ.

Εἴπομεν ὀλίγα τινὰ ἐν τῷ προηγουμένῳ φυλλαδίῳ *) περὶ τῆς περιόδου ταύτης τοσοῦτον σποδαίας διὰ τὴν ἱστορίαν τῆς ἀστρονομίας.

Αἱ ἐκλείψεις τῆς Σελήνης προέρχονται ἐν τῆς σκιάς τῆς Γῆς ἐρριμένης εἰς τὸ ἀχανὲς ἔνθα συναντᾷ τὸν δίσκον τῆς Πανσελήνου (ἡ Σελήνη ἐν ἀντιθέσει πρὸν τὸν ἥλιον), ὡσαύτως αἱ ἡλιακαὶ ἐκλείψεις προκύπτουσιν ἐκ τῆς σκιάς τῆς Νέας Σελήνης (ἡ Σελήνη ἐν συζυγίᾳ μετὰ τοῦ ἥλιου) ἐρριμένης ἐπὶ τῆς ἐπιφανείας τῆς Γῆς· ταῦτα ἐγίνωσκον οἱ Χαλδαῖοι.

Ἔνεκα τῶν περιοδικῶν φαινομένων, οἷων τῆς κανονικῆς περιστροφῆς τῶν ὠρῶν, τῶν φάσεων τῆς Σελήνης, τῶν μηνῶν καὶ τῶν ἐτῶν οἱ ἀστρονόμοι τοῦ πόργου τοῦ Βήλου ἔπρεπε νὰ ἐξετάσωσιν ἐναρῖς ἐὰν αἱ ἐκλείψεις συμβαίνωσιν εἰς τὴν αὐτὴν περίοδον. Ἐδίδον βεβαίως μεγάλην σημασίαν εἰς τὴν λύσιν τοῦ προβλήματος τούτου· διότι ἐκ τούτου ἐξηρτάτο τὸ προλέγειν τὰς ἐκλείψεις. Ἀλλὰ διὰ νὰ λύσῃσι τοῦτο ἔπρεπε κατὰ πρῶτον, νὰ ἀποκτήσωσιν ἀκριθεῖ γνῶσιν τοῦ θεμελιώδους ὄρου πάσης συμβαιούσης ἐκλείψεως. Ὁ δὲ ὄρος οὗτος εἶναι ὅτι τὸ πλάτος τῆς Σελήνης ἢ ἡ ἀπόστασις αὐτῆς πρὸς τὴν ἐκλειπτικὴν δὲν ὑπερβαίνει τὴν ἔκτασιν τοῦ ἡμιδιαμέτρου τοῦ ἥλιου, ἢ μένει κατωτέρα κατὰ τὸ ἡμιτυ ἐνὸς βαθμοῦ τοῦ κύκλου. Λοιπὸν ἡ τροχιά τῆς Σελήνης περὶ τὰ δεσμὰ ἢ μᾶλλον εἰς αὐτὰ τὰ δεσμὰ τῆς σεληνιακῆς τροχιάς δικόπτει τὴν ἐκλειπτικὴν ἔνθα συμβαίνει ἡ σκιά τοῦ ἀστρου. Ὅθεν τὸ φαινόμενον τοῦτο ἐπειδὴ δὲν συμβαίνει καθ' ὅλους τοὺς μῆνας, εἶναι πασίδηλον ὅτι ἡ ἀπόστασις τῆς Σελήνης μεταβάλλεται καθ' ἕκαστον μῆνα. Ἀλλ' ἐπρόκειτο λοιπὸν νὰ γινώσκωσι μετὰ πόσας συνοδικὰς περιστροφὰς ἢ μετὰ ποσάκις περίπου εἴκοσιν ἐννέα καὶ ἡμισυ ἡμέρας (χαρμικὸν διάστημα περιελθόμειον μετὰξὺ δύο συζυγιῶν συνακολουθῶν ἢ ἀντιθέσεων) ἡ τροχιά καθίσταται αὐθις ἐκλειπτικῆς, ἢ γοῦν ἰκανὴ νὰ παράσχη ἐκλείψεις. Ἀλλ' ἐν αὐτῇ ταύτῃ τῇ γραμμῇ εἶναι συνδεδεμένη ἡ ἀπόστασις τοῦ ἥλιου εἰς τὰ δεσμὰ τῆς σεληνιακῆς τροχιάς. Λοιπὸν δὲν ἀρκεῖ διὰ νὰ προκύψῃ ἐκλείψις νὰ

*) Βλ. Σωφίαν ἐν σελ. 247.

παρέλθη μεταξύ πρώτης και δευτέρας ημερομηνίας ακριβής αριθμός τῶν εἰκοσιν ἑννέα καὶ ἡμισυ ἡμερῶν, καὶ ἐκτὸς τούτων εἶναι ἀνάγκη προσέτι νὰ ἐπανέλθῃ ὁ ἥλιος εἰς τὴν αὐτὴν θέσιν ἀναφορικῶς εἰς τὰ δεσμὰ τῆς τροχιάς τῆς Σελήνης. Λοιπὸν ὁ χρόνος τὸν ὁποῖον ὁ ἥλιος δαπανᾷ ὅπως ἐπανέλθῃ εἰς τὰ αὐτὰ δεσμὰ εἶναι ὁ ἀριθμὸς τῶν τριακοσίων τεσσαράκοντα ἕξ ἡμερῶν καὶ μερίδος τινὸς τῆς ἡμέρας (346 ἡμ. 62), περιστροφὴ συντομωτέρα τῆς τῶν ἰσημεριῶν, ἕνεκα μεγάλης ἐκτοπίσεως ἐκάστου σεληνιακοῦ δεσμοῦ ἐξ ἀνατολῶν πρὸς δυσμὰς 1). Λοιπὸν τοῦτο θὰ γίνῃ μετὰ πολλαπλᾶς τριακοσίας τεσσαράκοντα ἕξ ἡμέρας καὶ μέρος τι τῆς ἡμέρας, ὅπως καταλάβῃ αὖθις ὁ ἥλιος τὰς θέσεις ἔνθα αἱ ἐκλείψεις παρατηρήθησαν. Καθόλου εἰπεῖν, διὰ νὰ λυθῇ τὸ πρόβλημα, πρέπει τὸ μεταξύ τῶν δύο περιόδων περιλαμβανόμενον διάστημα ἔνθα παράγονται αἱ αὐταὶ ἐκλείψεις νὰ εἶναι ἴσον, ἀφ' ἑνὸς, εἰς πολλαπλασιασμὸν τῶν εἰκοσιν ἑννέα καὶ ἡμισυ ἡμερῶν, καὶ ἀφ' ἑτέρου, εἰς πολλαπλοῦν τριακοσίων τεσσαράκοντα ἕξ ἡμερῶν, εἰς στρογγύλους ἀριθμοὺς· εὕρισκεται λοιπὸν ὅτι ὅταν πολλαπλασιασθῶσιν 29 1)2 ἐπὶ 223 ἔχομεν σχεδὸν τὸ αὐτὸ γινόμενον ὅπερ πολλαπλασιαζόντες καὶ 347 ἐπὶ 19. Τὸ γινόμενον τοῦτο (6570) διαιρούμενον διὰ 365 (ἀριθμοῦ τῶν ἡμερῶν τοῦ ἔτους), δίδει πηλίκον 18, ὅπερ εἶναι ὁ ἀριθμὸς τῶν ἐτῶν παρεχόντων τὴν ζητούμενην περίοδον 2). Οὕτω λοιπὸν, μετὰ 18 ἔτη ἡλιακῶν περιστροφῶν,

1) Τὴν κίνησιν τῶν σημείων τῶν εὕρισκομένων μεταξύ τῆς τροχιάς τῆς Σελήνης καὶ τῆς ἐκλειπτικῆς, τῶν δεσμῶν τούτων παντελῶς ἀναλόγων ταῖς ἡλιακαῖς ἰσημερίαῖς, εἶναι φανερώτατον ὅτι οἱ Καλδαῖοι τὴν ἠγνώσαν· ἥτις δὲ δυνατόν ν' ἀγνοῶσι τὴν κίνησιν τῶν ἰσημεριῶν, ἥτις δὲν εἶναι οὔτε λεπτοῦ (50') κατ' ἔτος. Ἐπρεπεν ὁμῶς νὰ γνωρίσωσι τὴν τῶν ἐκτοπιζόντων ἡλιακῶν δεσμῶν κατὰ τὴν αὐτὴν περίοδον καὶ ἐν αὐτῇ τῇ θέσει (ἐξ ἀνατολῶν πρὸς δυσμὰς), περιπλέον 19 βαθμῶν ἢ μᾶλλον ἀκριβῶς τῶν 19° 20' 29", 7, τοῦθ' ὅπερ ἀντιστοιχεῖ τῷ 3' 40", 6, καθ' ἑκάστην. Δὲν ὑπῆρχε λοιπὸν ἀνάγκη μεγίστης ἐμπειρίας τῆς θεωρίας διὰ νὰ παρατηρηθῇ ὅτι ἐὰν, ἐπὶ παραδείγματι, ὁ ὑψόμενος δεσμὸς ἴστατο πλησίον ἀστέρος τινὸς κατὰ τὴν ἀρχὴν σεληνιακῆς τινὸς περιόδου, θὰ ἐφαίνετο εἰς τὴν ἀρχὴν τῆς ἐπομένης σεληνιακῆς περιόδου τοποθετημένος πλησίον δυσμικωτέρου τινὸς ἀστέρος ἐνὸς καὶ ἡμίσεως περίπου βαθμῶν (1° 30' 49", 6).

2) Ἐφαρμόζοντες ἐπὶ τῶν ἀκριβεστέρων ἀριθμῶν, ἔχομεν ἀφ' ἑνὸς μὲν, 29 ἡμ, 53 X 223 = 6585, 19, καὶ ἀφ' ἑτέρου, 346 ἡμ, 62 X 19 = 6585, 78. Ἐὰν δὲ ἀπολούθως διαιρέσωμεν τὸν ἀριθμὸν 6585, 19, ὅστις εἶναι

ὁ ἥλιος θὰ ἐπανέλθῃ εἴτε εἰς ἀντίθεσιν (διὰ τὰς ἐκλείψεις τῆς Σελήνης), εἴτε εἰς συζυγίαν (διὰ τὰς ἐκλείψεις τοῦ ἡλίου), εἰς τὴν αὐτὴν ἀπόστασιν τῶν δεσμῶν τῆς σεληνιακῆς τροχιάς ἔνθα εὕρισκετο ἐν ἀρχῇ τῆς περιόδου· ἐν ἄλλαις λέξεσιν, αἱ ἐκλείψεις συμβαίνουσι καθὲς 18 ἔτη, εἰς τὰς αὐτὰς ἡμέρας τοῦ ἔτους, κατὰ τὴν αὐτὴν τάξιν καὶ κατὰ τὸ αὐτὸ μέγεθος. Ἐπομένως ἤρκει νὰ παρατηρήσωσι τὰς ἐκλείψεις κατὰ περίοδον τῶν 18 ἐτῶν διὰ νὰ δυνηθῶσι νὰ προβλέγωσιν ἐκεῖνας ὅσαι ἐμελλοῦν νὰ συμβῶσιν εἰς δευτέραν, εἰς τρίτην, εἰς τετάρτην περίοδον καὶ καθεξῆς τῆς αὐτῆς διαρκείας.

Ἴθου λοιπὸν ὅλον τὸ μυστήριον τοῦ Σάρου τῆς περιόδου ταύτης καθ' ἣν μετεχειρίζοντο αὐτὸν οἱ Καλδαῖοι διὰ νὰ προβλέγωσι τὰς ἐκλείψεις 1). Τινὲς δὲ καὶ ἐκ τῶν ἐλλήνων φιλοσόφων ἰδίως δὲ ὁ Θαλῆς ἐγίνωσκον αὐτὰ.

Ἡ ἡμέρα ὅταν εἶναι ἴση μὲ τὴν νύκτα κατὰ εἰς ἡμέρας τῆς ἰσημερίας, οἱ βαβυλώνιοι ἀστρονόμοι, φαίνεται, ἐξελέξαντο τὴν ἐποχὴν ταύτην διὰ νὰ διαίρῳσι τὸ νυχθήμερον εἰς εἴκοσι τέσσαρα ἴσα μέρη, δώδεκα διὰ τὴν ἡμέραν καὶ δώδεκα διὰ τὴν νύκτα 2). Τοῦτο δὲ καλεῖται ὥρα ἰσημεριναί. Ὁ Ἡρόδοτος διαβεβαιῶι θετικῶς ὅτι ἡ διαίρεσις αὕτη παρὰ τῶν Βαβυλωνίων μετεδόθη εἰς τοὺς Ἕλληνας.

ἡ διάρκεια τῶν 223 σεληνιακῶν μηνῶν, διὰ τοῦ 365 ἡμ. 2422, τῆς διαρκείας ταύτης τοῦ ἡλιακοῦ ἔτους θὰ ἔχομεν πηλίκον τὸν ἀριθμὸν 18 2)3.

4) Καίτοι ἡ περίοδος αὕτη τῶν 18 ἐτῶν δὲν εἶναι παντελῶς ἀκριβῆς (διότι πρέπει νὰ εἶναι 18 ἐτῶν καὶ 8 μηνῶν), ἐξ αἰτίας τῶν ἐπὶ πολλὸν χρόνον ἀπαρατηρήτων μηνασῶν κινήσεων, ἐν τούτοις καταβάλλονται ἐπιπροσπάθειαι διὰ νὰ προσδιορίσωσι προηγουμένως τὰς συζυγίας καὶ τὰς ἀντιθέσεις τὰς δυναμείας νὰ καταστῶσιν ἐκλειπτικαὶ καὶ νὰ χρησιμεύσωσι πρὸς ἐκτέλεσιν τῆς παραλλαγῆς καὶ τῆς κλίσεως τῆς σεληνιακῆς τροχιάς ἀναφορικῶς πρὸς τὸ μέγεθος τῆς ἐκλείψεως.

2) Ἡ δὲ ἑβδομάς ὡς εἶπομεν ἐν τῷ ὄ φυλαδίῳ σ 246 ἀντιστοιχεῖ τῇ διαρκείᾳ ἐκάστης τῶν κυριωτέρων φάσεων τῆς Σελήνης. Αἱ δὲ ἡμέραι αὐτῆς ὠνομάσθησαν ἐκ τῶν ἐπτὰ πλανητῶν γνωστῶν ἀπὸ παλαιωτάτων χρόνων· Ὁ ἥλιος, ἡ Σελήνη, ὁ Ἄρης, ὁ Ἔρως, ὁ Ζεὺς, ἡ Ἀφροδίτη ὁ Ἑρότης, ἡ δὲ διάταξις τῶν ἡμερῶν, ὡς φαίνεται, προσδιωρίσθη ἐκ τοῦ ἔθους, ὅπερ εἶχον οἱ ἀρχαῖοι νὰ καθιερώσιν εἰς τοὺς ἐπτὰ πλανήτας τὰς εἴκοσι τέσσαρας ὥρας τῆς ἡμέρας. Ἐκάστη λοιπὸν ἡμέρα ἔλαβε τότε τὸ ὄνομα τοῦ πλανήτου εἰς ὃν ἦτο καθιερωμένη ἡ πρώτη αὐτῆς ὥρα. Ἐξηγουσιν οὕτω πῶς συμβαίνει ἡ τάξις τῶν ἀλλεπαλλήλων ἡμερῶν τῆς ἑβδομάδος νὰ μὴ εἶναι ἡ φυσικὴ τάξις τῶν

Αἱ κλιμακαὶ ὥραι ἦσαν διάφοροι τῶν ἰσημερινῶν ὥρων. Ἡ δὲ διάρκεια αὐτῶν μεταβάλλετο κατὰ τὰς ὥρας ἢ κατὰ τὴν ἑκτασιν τῆς διαμονῆς τοῦ Ἡλίου ἐπὶ τοῦ ὀρίζοντος· ἦταν δὲ ἔπομένως μεγαλύτεραι κατὰ τὸ θέρος καὶ μικρότεραι τῶν ἰσημερινῶν ὥρων κατὰ τὸν χειμῶνα. Ἡ πρώτη ὥρα τῆς ἡμέρας καὶ ἡ πρώτη ὥρα τῆς νυκτὸς ἤρχιζον ἢ μὲν ἀπὸ τῆς ἀνατολῆς ἢ δὲ ἀπὸ τῆς δύσεως τοῦ ἡλίου· καὶ ἡ μὲν ἀκριβὴς μεσημβρία συνέπιπτε περὶ τὴν ἑβδόμην ὥραν τῆς ἡμέρας, τὸ δὲ μεσονύκτιον περὶ τὴν ἑβδόμην ὥραν τῆς νυκτὸς. Ἡ δὲ χρῆσις τοῦ μέσου χρόνου φαίνεται ὅτι τότε ἔτι ἦτο ἄγνωστος. Ἐν τούτοις ὁμοιόμορφος διαιρέσις τοῦ χρόνου ἦτο ἀναγκαία διὰ τὴν ἀκριβείαν τῶν ἀστρονομικῶν θεωριῶν. Ἐπίσης οἱ Χαλδαῖοι ὑπέθετο ὅτι εἶχον ἀστρονομικὰ ἐργαλεῖα διὰ νὰ καταμετρώσιν ὁμοιόμορφως τὸν χρόνον καὶ νὰ εὑρωσι τὸν μέσον χρόνον. Ἐγένισκον δ' ὡς φαίνεται τοὺς σκιαθήρας, τοὺς γνώμονας καὶ τὰς κλεψύδρας· Ἄλλ' ὡς πρὸς αὐτὰ δὲν ἔχομεν ἀκριβεῖς πληροφορίας.

(Ἐκ τοῦ Γαλλικοῦ.)

ΣΥΜ. Ι. ΚΥΠΡΙΑΝΙΔΗΣ.

πλανητῶν ὅποια τοῦλάχιστον ἦτο γνωστὴ τοῖς ἀρχαίοις ἀστρονόμοις. Ἡ δὲ τάξις αὕτη ἦτο ὡς ἐξῆς· Ὁ Ἡλιος, ἡ Ἄφροδίτη, ὁ Ἑρμῆς, ἡ Σελήνη, ὁ Κρόνος, ὁ Ζεὺς καὶ ὁ Ἄρης. Καὶ ἡ μὲν πρώτη ὥρα τῆς πρώτης ἡμέρας ἦτο καθιερωμένη εἰς τὸν Ἡλίον, ἡ δευτέρα εἰς τὴν Ἄφροδίτην. κτλ., συμβαίνει ὥστε ἡ μὲν πρώτη ὥρα τῆς δευτέρας ἡμέρας νὰ εἶναι καθιερωμένη εἰς τὴν Σελήνην, ἡ δὲ πρώτη ὥρα τῆς τρίτης ἡμέρας εἰς τὸν Ἄρηνα καὶ οὕτω καθεξῆς.

ΠΕΡΙ ΤΗΣ ΑΤΜΟΣΦΑΙΡΑΣ ΤΗΣ ΞΕΛΗΝΗΣ.

Ἡ ἀτμόσφαιρα εἶναι βεβαίως τὸ κυριώτερον πάντων τῶν στοιχείων ἐξ ὧν σύγκειται ἡ φυσικὴ λεγομένη ὑπὸς ἐκάστου ἀστρου. Ἄνευ ἀτμοσφαιρας, ἄνευ τοῦ ἀερίωδου τούτου περιειλήματος, ἐξ οὗ τὰ ἐνόργανα ὄντα ἀντλῶσιν ἀενάως· τοῦθ' ὅπερ διατηρεῖ τὴν ὑπαρξίν των, δυνάμεθα νὰ διαφυλάξωμεν μόνον τὴν ἀκίνησιάν ἡμῶν καὶ καὶ τὴν σιγὴν τοῦ θανάτου. Οὔτε ζῶα, οὔτε φυτὰ καὶ αὐτὰ τὰ ἐλάχιστον ὄργανισμὸν ἔχοντα ἐν οὐδενὶ ἄλλῳ δύνανται νὰ ζῶσι καὶ νὰ ἀναπτύσσωνται εἰμὴ μόνον ἐν τῷ μέσῳ τοῦ ἀερίωδου, ἐλαστικοῦ καὶ κινητοῦ τούτου ὑγροῦ οὔτινος τὰ μόρια διατελοῦσιν εἰς διηνεκὴ μεταλλαγὴν τῶν δυνάμεων αὐτῶν πρὸς τὸν δισοργανισμὸν των. Ἀναμφιρῆστως πόρρω ἀπέχομεν τοῦ νὰ γινώσκωμεν ὅλους τοὺς τρόπους ἐξ ὧν ἀπορρέει ἡ ζωὴ. Ἀλλὰ τοῦλάχιστον ὅταν διέλθωμεν πρὸς τὰ πράγματα πρακτικὰ καὶ σκεπθῶμεν διὰ τῆς καθαρᾶς ἡμῶν φαντασίας, ἀνάγκασόμεθα νὰ ὁμολογήσωμεν ὅτι ἡ ἀτμόσφαιρα εἶναι ὅρος ἐκ τῶν ὧν οὐκ ἄνευ ἢ ὑπαρξίς των ἐνοργάνων ὄντων.

Τοιαύτη λοιπὸν εἶναι ἐὰν πιστεύσῃ τις τὴν ὑπὸ τῶν ἀστρονόμων γενικῶς παρεδεδεγμένην γνώμην ἢ φυσικὴν κατάστασις τοῦ ἡμετέρου δορυφόρου.

Τοῦτο δὲ εἶναι ἔργον τοσοῦτω πλείστου λόγου ἄξιον καθόσον δὲν δυνάμεθα νὰ ἐνοήσωμεν τοὺς λόγους, οὓς παραδέχεται ἡ ἐπιστήμη, κατὰ τὰς θεωρίας αἵτινες κατέστησαν τὴν ἀπόδειξιν αὐτοῦ πιθανήν.

Τὴν ὑπόστασιν τοῦ περὶ τι ἀστρου ἀερίωδου ἢ ἀτμώδου περιειλήματος δυνάμεθα νὰ καταλάβωμεν κατὰ πλείστους τρόπους.

Ἄς ἐξετάσωμεν λοιπὸν αὐτοὺς ἕνα πρὸς ἕνα.

Μεταξὺ τῶν κηλίδων αἵτινες ποικίλλουσι τὸν δίσκον τῆς Σελήνης ὑπάρχουσί τινες κινηταὶ καὶ μεταβληταί· τοιαύτην κατὰ πρῶτον ἔρευναν ὤψαιλον νὰ ἐπιχειρησθῶσιν οἱ ἀστρονόμοι διὰ νὰ ζητήσωσιν ἀποδείξεις τῆς ὑπάρξεως ἀτμοσφαιρας.

Πραγματικῶς ἐν τῇ Σελήνῃ εἶναι περιειλημένη ἐξ ἀερίωδων περιστροφμάτων, εἶναι πιθανὸν ὅτι ἐν τῷ μέσῳ τῶν περιστροφμάτων τούτων αἱ

ατμοσφαιρικοί μεταβολαί αἱ προσρχόμεναι ἐκ τῆς κινήσεως διαφόρων μερῶν τῆς Σελήνης πρὸς τὸν ἥλιον παρέχουσιν αἰτίαν εἰς συμπυκνώσεις ἀέρος ἀναλόγως τῶν συννέφων ἡμῶν. Ἡ διαχώρισις τῶν ἀεριωδῶν τούτων σωρῶν ἕνεκα τῆς ψυχρότητος ἢ ἐξάτμησις αὐτῶν ἕνεκα πλεονασμοῦ θερμότητος, τέλος τὰ ἀεριώδη βεύματα τοῦ ἀτμοσφαιρικοῦ σωροῦ δὲν θὰ λείψωσι παράγοντα ἀπαύστους κινήσεις ὡς συμβαίνουσι καὶ εἰς τὴν ἡμετέραν Γῆν. Ἡ παρουσία σεληνιακοῦ νέφους μᾶς καλύπτει τὸ μέρος ὅπου ῥίπτεται, ὃ δὲ ἀφανισμὸς αὐτοῦ δείκνυσιν ἡμῖν αὐτὸ ἐκ νέου.

Παρατηροῦνται δὲ παραπλήσια φαινόμενα ἐπὶ τοῦ δίσκου τῆς Σελήνης; Ὅχι. Οὔτε διὰ γυμνῶν ὀφθαλμῶν οὔτε δι' ἰσχυροτάτων τηλεσκοπίων ἠδυνήθησαν ἂν ἀνακαλύψωσι μεταξὺ τῶν κηλίδων, αἰτινές εἰσι δισκορπισμέναι ἐπὶ τῆς Σελήνης, τί ὅπερ νὰ ὑποδείξῃ τὴν ὑπόστασιν ἐλαχίστου νέφους. Οὐδέποτε ἢ εὐκρίνεια ἐλαχίστων ὄρατῶν κηλίδων ἠδυνήθη νὰ ἑτεροιωθῇ ὑπὸ ἐλαχίστου συμβάντος, γνωρίζουσι δὲ ὅτι νέφος ἔχον ἑκατὸν μέτρων διάμετρον εὐχερῶς ἤθελε διακριθῆ. Δὲν ὑπάρχουσιν ἔχνη κινήτων ταινιῶν εἴτε ζοφοδῶν, εἴτε φωτεινῶν καθὼς ἐν τῷ Δι' κα κινήτων κηλίδων ὡς ἐν τῷ Ἄρει. Ὁ οὐρανὸς τῆς Σελήνης προφανῶς εἶναι ὁλοσχερῶς αἴθριος.

Τοῦτο δὲ δὲν ἀρκεῖ μὲν πρὸς ἀπόδειξιν τῆς ὑπάρξεως ἀεριώδους περιελήματος. Ἀλλ' ἤδη δύναται τις νὰ εἴπῃ ὅτι ἡ ἀτμόσφαιρα τῆς Σελήνης, ἐὰν ὑπάρχῃ, οὐδόλως περιέγει ἀτμούς ἐπιδεικτικούς φλυκτανώδους συμπυκνώσεως.

Λοιπὸν ἡ ἀτμόσφαιρα τῆς Σελήνης θέλει εἶναι πάντοτε λίαν διαυγής; Ἄλλος τρόπος πρὸς ἀπόδειξιν τῆς ὑπάρξεως ἀεριώδους περιελήματος εἶναι ὁ ἑξῆς.

Τὰ ἀεροειδῆ βευστὰ, οἱ ἀτμοὶ καὶ γενικῶς πάντα τὰ διαφανῆ σώματα ἔχουσιν ἰδιότητά τινα γνωστὴν ἐν τῇ φυσικῇ ὑπὸ τὸ ὄνομα διαθλαστικῆς ἢ ἀκτίνος φωτὸς ἐὰν τύχῃ νὰ τὰ διέλθῃ, ἐπειδὴ ἡ ὁδὸς τῆς εἶναι ἀποπεπλανωμένη, διαθλάται, καὶ ὅταν φθάσῃ εἰς τὸν ὀφθαλμὸν, δεικνύει τὸ ἀντικείμενον δι' οὗ ἐκπέμπει τὸ φῶς ἀλλαχοῦ ἢ ἐν τῇ πραγματικῇ διευθύνσει τοῦ τοῦτο δὲ εἶναι φαινόμενον γνωστὸν ὑπὸ τὸ ὄνομα διαθλαστικῆς ἢ παρεκτοπῆς.

Ἐὰν ἡ Σελήνη ἔχῃ ἀτμόσφαιραν, ἡ ἀτμόσφαιρα αὕτη ἔπρεπε νὰ διασχίσῃ τὰς ἀκτίνας τῆς Σελήνης αἰτινες τὴν διαπερῶσι καὶ νὰ τὰς διαθλάσῃ ἴσομεν δὲ ὅποιον μέλλει νὰ γίνῃ τὸ ἀποτέλεσμα ἐπὶ ἄστρου, ὅπερ διαβαίνει ὀπισθεν τοῦ δίσκου αὐτῆς, διὰ παρατηρητὴν τινα τὸν ἐπὶ τῆς Γῆς θεωροῦντα τὸ φαινόμενον. Πάραυτα τὸ φωτεινὸν σημεῖον θὰ εὐρεθῆ ὀπισθεν τοῦ ἀεριώδους περιστρώματος, τοῦ περιλαμβά-

νοντος τὸν δίσκου, ἢ δὲ διάθλασις θὰ τὸ δείξῃ ἀπομακρυσμένον τοῦ ἄκρου παρ' ὅτι εἶναι πράγματι εἰς ἐκάστην στιγμὴν τῆς κινήσεως αὐτῆς. Εἰς αὐτὴν λοιπὸν τὴν κίνησιν θὰ συμβῆ κατ' ἀρχῆς προσδευτικὴ ὑψεσις. Τέλος καθ' ἣν στιγμὴν ἀκριβῶς ὁ ἀστὴρ θέλει καταλυθῆ ὑπὸ τοῦ δίσκου, ἢ διάθλασις ἀπομακρύνουσα αὐτὴν ἐκ τῆς ἀληθοῦς θέσεως αὐτῆς θὰ εἶναι δυνατόν νὰ φαίνηται ἀκόμη. Ἐνὶ λόγῳ, ἡ παρεμβολὴ ἀτμοσφαιρας μέλλει νὰ ἔχῃ ὡς ἀποτέλεσμα νὰ βραδύνῃ τὴν στιγμὴν καθ' ἣν ὁ ἀστὴρ γίνε-ται ἀφανής.

Διὰ τὸν αὐτὸν λόγον, ὁπόταν τὸ φωτεινὸν σημεῖον εἶναι εἰσέτι κεκαλυμμένον ὑπὸ τῆς πρὸς τὴν Σελήνην ἀντικειμένης πλευρᾶς, ἢ διάθλασις ἐν τούτοις θὰ μᾶς τὸ δείξῃ, προβαίνουσα οὕτως εἰς τὴν στιγμὴν καθ' ἣν ὁ ὀφθαλμὸς τοῦ παρατηρητοῦ θὰ διακρίνει τὴν λῆξιν τῆς ἀφανίσεως. Κατὰ πάντα τρόπον ἡ διάρκειά τῆς ἐκλείψεως τοῦ ἀστέρος θὰ εἶναι σύντομος. Ὅλον λοιπὸν τὸ ζήτημα εἶναι τὸ γινώσκειν ἐὰν εἶναι δυνατόν νὰ βεβαιωθῇ τις ὅτι τὰ πράγματα συμβαίνουσιν οὕτως ἢ ὄχι.

Ἡ κίνησις τῆς Σελήνης ἐπὶ τοῦ ἐνάστρου μέρους τοῦ οὐρανοῦ εἶναι ἐκ τῶν προτέρων λελογισμένη μετὰ πλήρους ἀκριβείας, διὰ τῶν τύπων καὶ τῶν πινάκων δυνάμεθα νὰ ὑπολογίσωμεν τὸν ἀκριβῆ χρόνον, ὃν διδόμενός τις ἀστὴρ ὀφείλει ν' ἀναλισκῇ διατρέχων, ὀπισθεν τῆς σεληνιακῆς περιφερείας, τὴν γραμμὴν τὴν σημειῶσαν τὸ ἀόριστον μέρος τῆς τροχίως τῆς. Ἐν τοῖς πίναξι τούτοις καταμετροῦνται μόνον ἡ κίνησις τῆς Σελήνης καὶ αἱ διαστάσεις τοῦ στερεοῦ αὐτῆς μέρους. Ἐπομένως, ἐὰν ὑπάρχῃ ἀτμόσφαιρα, ἡ θεωρία μέλλει νὰ εὐρεθῇ εἰς ἀσυμφωνίαν μετὰ τῶν ὑπολογισμῶν, ἢ δὲ διάρκειά τῆς παρατηρημένης ἐπιπροσθήσεως μέλλει νὰ εἶναι βραχυτέρα τῆς διάρκειας τῆς λελογισμένης ἐπιπροσθήσεως. Κατὰ πόσον δέ; Τοῦτο ἐξαρτᾶται, κατὰ τὴν περίστασιν, ἐκ τῆς κατὰ τὸ μᾶλλον ἢ ἥττον πλείστης συμπυκνώσεως τοῦ ἀεριώδους περιελήματος.

Οὐδὲν παραπλήσιον ἀπεδείχθη ἐὰν λοιπὸν ὑπάρχῃ σεληνιακὴ ἀτμόσφαιρα, ἢ πυκνότης αὐτῆς εἶναι ἐλάσσων 20000 τῆς μέσης πυκνότητος τῆς γῆνιου ἀτμοσφαιρας. Εἶναι δὲ ἀραιότερα τοῦ κενοῦ ὑπάρχοντος, μετὰ πείραμα ὅσον τὸ δυνατόν ἐπιτυχῆς ἐντῷ κώδωνι τῶν καλλιτέρων πνευματικῶν ἡμῶν μηχανῶν.

Τὸ πρᾶγμα τοῦτο εἶναι ὠρισμένον καὶ ἤθελεν ἀποδείξῃ πραγματικῶς ὅτι ἡ Σελήνη δὲν ἔχει ἀτμόσφαιραν ἢ τοῦλάχιστον ἀτμόσφαιραν ἐπαισθητὴν ἡμῖν, ἐὰν ἡ ἐναργὴς διάμετρος τῆς Σελήνης ἦτο καταμετρημένη καὶ ἐγνωσμένη μεθ' ἱκανῆς ἀκριβείας. Πραγματικῶς ἔχει οὕτως; Ὅποια εἶναι ἡ ἀντιλογία ἣτις ὑφίσταται εἰσέτι, καὶ τίς θὰ

διεγερωθῆ, ἐὰν ἢ ἀπὸ πολλοῦ χρόνου προτεινομένη ὑπὸ τοῦ Francois Arago μέθοδος ἐτέθη εἰς ἐνέργειαν, τοῦθ' ὕπερ ἀγνοοῦμεν. 4)

Ἄλλως τε ἡ περίμετρος τοῦ δίσκου τῆς Σελήνης, εἶον παρατηρούμεν αὐτὴν ἐκ τῆς Γῆς, φαίνεται ἡμῖν ὀμαλὴ μόνον διότι καλύπτουσιν αἱ ὄρειαι τραχύτητες ἀλλήλας διὰ μέσου τῆς σκιαγραφίας. Αἱ θεωρίαι περὶ ὧν ὠμιλήσαμεν πρὸ ὀλίγου, ἀποδεικνύουσι λοιπὸν μόνον ὅτι δὲν ὑπάρχει σεληνιακὴ ἀτμόσφαιρα, εἰς τὸ ὕψωμα τῶν περὶ ὧν ὁ λόγος κορυφῶν. Ἡ ἀτμόσφαιρα αὕτη θὰ εἶναι περιωρισμένη, ὡς ὑπέθεταν αὐτὴν ἐν τῇ ἐπιφανείᾳ τῶν ἐδάφων ἢ ἐν τῷ πυθμένει τῶν κρατήρων. Ἐν τῇ περιστάσει ταύτῃ, αἱ ἐπιπροσθήσεις τῶν ἀστέρων μέλλουσι νὰ ἀποκαλύψωσι τὴν διαθλαστικὴν ἐνέργειαν τῆς ἀτμοσφαιρας, ὅσας τις ἤθελον συμβῆ εἰς τὰ μέρη τῆς περιφέρειας ἧς τινὸς ἢ ἐπιφάνεια δὲν ὑπερβαίνει τὴν μέσσην περιφέρειαν τῶν σεληνιακῶν ἐπιπέδων. Οὐδεμίαν βεβαίαν θεωρίαν τοῦ εἶδους τούτου ἐσημειώθη ἀπὸ δεκατεσσάρων ἐτῶν ὅποτε ὁ κ. P. de Cuppris προσήλκυσε τὴν προσοχὴν τῶν ἀστρονόμων ἐπὶ τοῦ ἀντικειμένου τούτου. Ἡ διάθλασις ἢ ἀφορώσα τὴν σεληνιακὴν ἀτμόσφαιραν ἐπρεπεν ἐπίσης νὰ φανερωθῆ εἰς τὰς ἐκκλείψεις τοῦ Ἡλίου, εἴτε μερικὰς εἴτε ὀλικὰς. Καὶ τῇ ἀληθείᾳ, τὰ φαινόμενα ὑπὸ τὸ ὄνομα ὀδοντοειδῶν ἐντομῶν τοῦ Baily (dentelures de Baily) τὸ στρογγύλον καὶ ἠκρωτηριασμένον σχῆμα ἐκ τῶν κεράτων τοῦ ἡλιακοῦ ἡμικυκλίου παρατηρηθέντος εἰς τὴν ὀλικὴν ἐκλείψιν τοῦ Ἰουλίου 1860 ὑπὸ κ. Laussedat ἠδύναντο νὰ ἀποδείξωσιν ἀτμόσφαιραν. Ἀλλ' ἤδη ὑπολείπεται ἡμῖν νὰ γνωρίσωμεν ἐὰν τὰ ὀπτικά ταῦτα φαινόμενα δὲν εἶναι ἐπιδεικτικά ἄλλου εἶδους ἐξηγήσεως.

Ἄλλα μέσα ὑπάρχουσιν ἐτι διὰ νὰ βεβαιωθῶμεν ἐὰν ἢ Σελήνη ἔχει ἀτμόσφαιραν ἢ ὄχι. Εἰς τὴν ἀπόστασιν ἐν ἣ εἴμεθα μετὰ τοῦ ἡμετέρου δορυφόρου, ἀπόστασιν ἐλαχίστην ὥστε νὰ δυνάμεθα νὰ παρατηρήσωμεν τὴν λάμψιν ἣν παρέχει τὸ φῶς τῆς Γῆς εἰς τὰς νύκτας αὐτῆς, τὰ λυκόφωτα ἐπρεπεν εὐκόλως νὰ ἀναγνωρίζωνται. Ἡ γραμμὴ τοῦ διαχωρισμοῦ τοῦ φωτὸς ἐκ τῆς σκιάς, ἀντὶ νὰ χωρίζεται εὐκρινῶς δεφεῖται νὰ ἀφανισθῆ ὑπὸ φωτεινῆς χροίας μειουμένης ἐντάσεως εἰς τὸ ζοφερὸν μέρος τοῦ δίσκου. Ἐκεῖ λοιπὸν, ἢ θεωρία δείκνυσι καλῶς τραχύτητας

1) Ὁ Arago προτείνει νὰ καταμετρηθῆ ἡ διάστασις τοῦ ἐκλειπομένου ἀστέρος εἰς τι γειτνιαζόν ἄστρον καὶ νὰ παρατηρηθῆ ὀλίγον πρότερον τῆς ἐπιπροσθήσεως, ἐὰν ἢ διάστασις αὕτη ἔβαινε ἐλαττωμένη βαθμηδόν· τοῦτο δὲ ἐπρεπε νὰ συμβῆ, ἅμα ὡς τὸ φῶς τοῦ πρώτου ἀστέρος ἤθελε νὰ εἰσδύσῃ εἰς τὸ ἀεριοῦδες περιβάλλον διαλαμβάνον τὸν δίσκον.

ὀδοντοειδεῖς ἐντομάς, αἵτινες εἶναι κεχωρισμένοι λίαν εὐκρινῶς, καὶ δεκνύουσι προφανῶς μεγάλας μόνον διαφορὰς εἰς τὰς ἐπιφανείας ὄρειου καὶ ἀνομάλου ἐπιπέδου. Μόνος δὲ ὁ Schroeter φαίνεται παρετήρησε φαινὸν λυκαυγές, ἢ διακρίνας ἐπὶ τῆς ἄκρας τῶν κεράτων τοῦ ἡμισελήνου, ὑπόφωσιν ἣτις διέβαινε ἐξασθενούσα ἐκ τοῦ γνοφώδους μέρους τοῦ δίσκου. Ἡ ὑπαύγεια αὕτη δὲν ἠδύναντο νὰ εἶναι συγκεχυμένη μετὰ τοῦ κεντρικοῦ φωτὸς, ἀφοῦ ἐωράθη ἐν στιγμῇ, καθ' ἣν τὸ γήινον λυκόφως ἦτο ἐτι ζοφερὸν διὰ νὰ καταστήσῃ ἀοράτους τοὺς τόπους τῆς Σελήνης τοὺς ἀπωτάτους ἀπὸ τοῦ φωτεινοῦ ἡμισελίνου.

Πῶς γίνεται ἢ τοσοῦτον σπουδαία ἔρευνα οὐδόλως νὰ μὴ ἀποπειραθῆ ἐκ νέου; Τοῦτο εἶναι τοιοῦτον ζήτημα εἰς ὃ δὲν θὰ ἠδυνάμεθα ν' ἀπαντήσωμεν καὶ ὕπερ ἤθελε παρουσιασθῆ εἰς πλεῖστα εἰσέτι ἄλυτα προβλήματα τῆς φυσικῆς ἀστρονομίας.

Ὁ Schroeter ἐξήγαγεν ἐκ τῆς πράξεως ταύτης τὴν ὑπαρξιν ἀτμοσφαιρας τῆς Σελήνης ὑπερβαλλούσης 450 μέτρα τὴν μέσσην ἐπιφάνειαν τῶν πεδιάδων.

Τέλος ὅταν ἐξερευνησώμεν τὰς σκιάς τὰς προσερχομένας ἐκ τῶν ἀκρωριῶν, τῶν κρατήρων καὶ ἐν γένει ἐκ πάντων τῶν τοσοῦτων πολυαριθμῶν ὑψωμάτων ἐν διαφόροις μέρεσι τῆς Σελήνης, παρατηροῦμεν ὅτι αἱ σκιά αὐταὶ εὐκρινῶς καὶ πανταχοῦ φαίνονται παραπλησίως ἐν τε τῇ κορυφῇ ὡς καὶ ἐν τῇ βάσει τῶν ὄρειων· οὐδαμῶς δὲ τῶν χρωμάτων παρουσιάζουσι τὴν βαθμιαίαν ταύτην ἐλάττωσιν ἣτις ἤθελεν εἶναι φυσικὴ ἀπόρροια τῆς παρεμβολῆς τῶν ἀεριοῦδων περὶ στρωμάτων αὐξήσεως πυκνώσεως.

Ἐνὶ λόγῳ, καὶ ἐν τῇ παρούσῃ περιστάσει τῶν ἀστρονομικῶν γνώσεων οἱ ἄλλοι οἱ ὑπερβηθούοντες τὴν ὑπαρξιν σεληνιακῆς ἀτμοσφαιρας εἰσὶ πολὺ μάλον κρισιμότεροι τῶν ἀντιθέτων λόγων, καὶ φαίνεται βέβαιον ὅτι ἢ Σελήνη δὲν ἔχει αἰσθητὴν ἀτμόσφαιραν.

Ὅθεν, ἐὰν τοῦτο πραγματικῶς ἔχῃ οὕτως, ὅπως συμπεραίνομεν ἐκ τῆς θέας ἣν ἀείποτε παρουσιάζουσι τὰ σεληνιακὰ σκιαγραφήματα ὡς πρὸς τὸ φῶς καὶ τὰς σκιάς· πάντα τὰ ἀντικείμενα τὰ ἀμέσως δεχόμενα τὰς ἡλιακὰς ἀκτῖνας στίλβουσι μετὰ λάμψεως ἣν οὐδέποτε ἐλαττόνει ἢ ἀπόστασις. Αἱ σκιά πανταχοῦ ἔχουσι τὴν αὐτὴν ἔντασιν ὥστε δὲν δυνάμεθα νὰ ὀρθῶμεν τὰ ἀντικείμενα τὰ ὑπ' αὐτῶν περιελημένα εἰμὴ μόνον διὰ τῶν ἀνταυγιστῶν τῶν γειτνιαζόντων φωτεινῶν σωμάτων, διότι ἢ διάχυσις τοῦ ἡμερινοῦ φωτὸς ὑπὸ τῶν ἀεριοῦδων μορίων καθίσταται ἀδύνατος. Ἐν τῇ ὀρίζοντι αἱ διάμετροι τῶν σωμάτων διαχωρίζονται

μετά μεγάλης τραχύτητος ἐπὶ τῆς μελαίνης ἐπιφανείας τοῦ οὐρανοῦ. 1) Ἐνθα οἱ ἀστέρες καὶ πάντα τὰ ἄλλα ἄστρα λάμπουσιν ἐν πλήρει μεσημβρίᾳ. Ὁ δὲ δίσκος τοῦ Ἡλίου διαχωρίζεται καὶ αὐτὸ εὐκρινῶς ἐν τῷ μέσῳ ἐνάστρου οὐρανοῦ οὐτινος ἢ ζοφώδης χροιά οὐδὲν μέρος παρουσιάζει ἐπιδεχόμενον βαθμιαίαν χροίματος ἐλάττωσιν. Ἐν αὐτῷ δὲν ὑπάρχει ἀεριώδης σκιαγραφία, οὐδεμία κίνησις φωτὸς τῶν ἀεριώδων τούτων χροίων τῶν παρεχουσῶν ἀδιαλείπτως τοσοῦτον γόητρον καὶ ἠέλγητρον εἰς τὰ γήινα σκιαγραφήματα. Οὔτε κνέφας ὑπάρχει τὸ ἑσπέραν, οὔτε ἀμφιλύκη τὰς πρωίας· διότι ἡ νύξ καὶ ἡ ἡμέρα διαδέχονται ἀλλήλας ἀμέσως, ἐκτὸς εἰς τὰ σημεῖα ἔνθα καὶ τὰ ὑπὸ τῶν ἡλιακῶν ἀκτίνων φωτιζόμενα ἐστὶ ὑψηλὰ ὄρη ἀντανακλῶσι τὸ ζωηρὸν αὐτῶν φῶς εἰς τὰ βᾶθη τῶν σκότιων τῶν βασιλευόντων εἰς τὴν ἐστίαν τῶν.

Τὰ ὀπτικά φαινόμενα τὰ ἐκ τῆς παρουσίας ἀεριώδους ὕλης ἢ ἐκ τῆς τῶν ὑδατωδῶν ἀτμῶν παρεχόμενα οὐδόπως ὑπάρχουσιν ἐπὶ τῆς ἐπιφανείας τῆς Σελήνης. Ἡ διάθλασις ἐκεῖ δὲν διαλύει τὸ λευκὸν φῶς εἰς ἑπτὰ χρώματα καὶ μυριάς ποικίλας ἀποχρώσεις. Ἡ ἴρις, οἱ τοσοῦτον ὠραιοὶ χρωματισμοί, οἵτινες ἐπὶ τῆς ἡμετέρας Γῆς πορφυροῦσι τὸν δριζόντα κατὰ τὴν ἀνατολὴν καὶ τὴν δύσιν τοῦ Ἡλίου ἐκεῖ εἰσὶν παντελῶς ἄγνωστοί.

Ἡ ἔλλειψις ἀέρος ἐπὶ τῆς ἐπιφανείας τῆς Σελήνης συνεπιφέρει καὶ τὴν ἔλλειψιν ὕδατος. Ἐὰν ὑπῆρχον ἐν αὐτῇ λίμναι, θάλασσαι, ἢ ἀπλῶς ποταμοί, τὰ ὑγρὰ τὰ σχηματίζοντα ὑδροδοχεῖα ἢ τὰ ρεύματα ταῦτα, θὰ μετεβάλλοντο αὐτομάτως εἰς ἀτμὴν, διὰ μόνον τὸν λόγον ὅτι οὐδέποτε ἤθελον διατηρηθῆ ἕνεκα τῆς ἀτμοσφαιρικῆς πίεσεως. Ἀλλ' ἡ θερμότης τοῦ Ἡλίου ἐπιδρῶσα μετὰ πλείστης ἐστὶ ἐνεργείας θὰ παρήγεν ἀεριώδεις περὶ αὐτὴν περιεῖλημα πυκνῶν νεφῶν ἀτμοῦ. Νέφος δὲ ἔχον διάμετρον 200 μέτρων θὰ ἐφαίνετο εὐχερῶς. Λοιπὸν, εἶπομεν πρὸ ὀλίγου ἀνωτέρω ὅτι, οὐδεμία κινήτῃ κηλὶς ἐθεάθη ἐπὶ τοῦ δίσκου τῆς Σελήνης.

1) Τὸ χρώμα τοῦ οὐρανοῦ ἐπὶ τῶν ὑψηλῶν ὄρεων δύναται νὰ παράσχη ἰδέαν θεᾶς ἣν παρουσιάζει ὁ οὐράνιος θόλος διὰ παρατηρητὴν ἰστάμενον ἐπὶ τῆς ἐπιφανείας τῆς Σελήνης. Ὁ Saussure εἰς τὴν ἐπὶ τοῦ Λευκοῦ ὄρους, Mont-Blanc, ἀνάβασιν του κατὰ τὰ 1787, τὴν χροίαν τοῦ οὐρανοῦ ἀφωμοίασεν εἰς διαφόρους ἀποχρώσεις βεβαμμένου χάρτου ἀπὸ τοῦ γαλαζίου ἀσικτοῦ μέχρι σχεδὸν τοῦ κυανομέλανος. Ἐν μέσῳ τῆς ἡμέρας ὁ οὐρανὸς ἦτο σχεδὸν ἄρφνινος ὡς ζοφερωτάτῃ ἀπόχρωσις. Εἶναι δὲ πρόδηλον ὅτι τὴν νύκτα ἢ χροιά τοῦ ἐνάστρου οὐρανοῦ προσεγγίζει εἰς αὐτὸ τὸ μέλαν χρώμα.

Ὅθεν οὐδεὶς ἀὴρ ὑπάρχει ἐν αὐτῇ οὔτε ὕδωρ· ἀλλ' ἀπόλυτος ἔλλειψις ἀέμων καὶ ρευμάτων, ἀκίνησις δὲ διατελεῖ πανταχοῦ ἐν τε τῷ οὐρανῷ καὶ ἐπὶ τοῦ ἐδάφους. Τὸ μόνον δὲ ὑπερδυνατὸν νὰ συμβῆ ὑπὸ τὴν ἐπίδρασιν τῶν ἐναλλάξ ἐπανερχομένων θερμότητος καὶ ψύχους, εἶναι ἡ διάλυσις ὑλῶν καὶ ἡ διάρρηξις τῆς ἰσορροπίας βαρέων σωμάτων προξενούσα τὴν πτώσιν θραυσμάτων βράχων, ταραττόντων τὴν μονοτονίαν ἀκινήσεως καὶ αἰωνίας σιγῆς. Διότι ὁ ψόφος, μὴ δυνάμενος νὰ ἐκτανθῆ, διὰ τινος ἀεριώδους ὕλης, ἔρχεται τὸ πολὺ εἰς συνάφειαν διὰ δονήσεων στερεῶν μορίων. Διὰ τὸν κάτωικον λοιπὸν τῆς Γῆς, ὁ φωστὴρ τῆς νυκτὸς, κατὰ τινὰ ἔκφρασιν τὸν Οὐμπόλδου εἶναι σιγηλὴ καὶ ἄφωνος ἔρημος.

(Ἐκ τῆς *la Lune* ὑπὸ Amédée Guillomin).

ΣΥΜ. I. ΚΥΠΡΙΑΝΙΑΗΣ.

ΠΕΡΙ ΚΑΛΛΙΕΡΓΕΙΑΣ ΤΩΝ ΧΡΥΣΟΜΗΛΩΔΩΝ.

Τὰ χρυσομηλώδη (λεμονοειδή) εἶνε τὰ ὠραιότερα τῶν καρποφόρων δένδρων, ὄχι μόνον διὰ τὴν καλλονὴν καὶ ὠφέλειαν τοῦ καρποῦ, ἀλλὰ καὶ διὰ τὴν ὠραιότητα καὶ τὸ ἀειθαλὲς αὐτῶν. Μεταξὺ τῶν ἀναριθμητῶν ποικιλιῶν, αἵτινες περιγράφονται εἰς τὸ σύγγραμμα τῶν Κυρίων Ῥισσῶ καὶ Ποατώ, ἰδοὺ αἱ κυριώτεραι καὶ γενικώτεραι.

Α'. Ἡ χρυσομηλέα, ἥτοι ἡ πορτοκαλέα καὶ ἡ νεραντζέα, περιλαμβάνουσα πολλὰ εἶδη γνωρίζομενα ἐκ τῶν καρπῶν· α) τὸ κοινὸν λεπτόφλοιον πορτοκάλιον· β) τὸ τουρκικόν, μὲ χονδρὸν φλοιόν· γ) τὸ αἱματοειδές, μὲ ἐρυθρὰς κηλίδας· δ) τὸ μυρτόφυλλον, παράγον μικρὰ καὶ ὀξυνὰ πορτοκάλια χρησιμεύοντα διὰ γλύκισμα· ε) τὸ κινεζικόν, παράγον ἐπίσης μικρὰ καὶ γλυκέα πορτοκάλια χρησιμεύοντα διὰ γλύκισμα· ς) τὸ μανδανίνιον, ποικιλία τοῦ ἀνωτέρω· ζ) τὸ ἰσπανικόν, παράγον τρεῖς καὶ τέσσαρας φορὰς μεγαλύτερα τῶν συνήθων πορτοκαλίων, τῶν ὁποίων τὸ μέγιστον μέρος εἶναι φλοιδὸς χρησιμεύων διὰ γλύκισμα· η) τὸ περγαμνὸν, παράγον καρπούς ἀπιδομόρφους, γλυκεῖς, εὐόσμους καὶ μὲ ξανθὸν φλοιόν, θ) τὸ κοινὸν ὀξὺ (ξυνονέραντζον), ἔχον πέντε ποικιλίας καὶ καλλιεργούμενην κυρίως διὰ παραγωγὴν ἀνθέων χρησιμευόντων πρὸς κατασκευὴν ἀνθονέρου.

Β'). Ἡ λεμονέα, τῆς ὁποίας τὰ εἶδη γνωρίζονται ἐκ τῶν λεμονίων, εἶνε δὲ ταῦτα· α) τὸ κοινὸν ξυνολέμονον· β) τὸ ἀπιδομόρφον γλυκὺ· γ) τὸ γλυκολέμονον καὶ δ) τὸ τῆς Γενόβας.

Γ'. Ἡ κιτρέα, ὑποδιαιρουμένη, α) εἰς τὴν κοινὴν κιτρέαν· β) εἰς τὴν Ἰαπωνικὴν, τῆς ὁποίας ὁ καρπὸς συχνάκις ἔχει ὄρμενον ἢ σπάδικα (λύκι) προσκεκολλημένον ἐπ' αὐτοῦ καὶ ἀναζητεῖται ὑπὸ τῶν Ἰσραηλιτῶν διὰ τοῦτο

Τὰ χρυσομηλώδη δὲν καλλιεργοῦνται εἰς τὰς ἀνοικτὰς γαίας, εἰμὴ μέχρι τῆς 43ης μοίρας βορείου πλάτους, καὶ ὅπου τὸ μέρος εἶνε προπεφυλαγμένον ἐναντίον τοῦ ψύχους, εἰς τρόπον ὥστε εἰς βάθος 2 ἢ 3 ἐκποστῶν

τοῦ μέτρου ἢ θερμοκρασία νὰ εἶνε πάντοτε ἀνωτέρα τῆς πήξεως τοῦ ὕδατος. Συχνὰ τὸ θερμόμετρον καταβαίνει καὶ δέκα βαθμοὺς ὑπὸ τὸ μηδὲν, χωρὶς τὰ δένδρα ταῦτα νὰ καταστραφῶσιν, ὅταν ἡ ψύχρα δὲν διαρκῆ ἐπὶ πολλὰς ἡμέρας ὥστε νὰ διαπεράσῃ τὸ δένδρον, ὅταν αὕτη δὲν συνοδεύεται ὑπὸ χιόνος ἢ χαλάζης ἥτις νὰ διαμένη προσκεκολλημένη ἐπὶ πολλὰς ἡμέρας εἰς τὰ δένδρα καὶ τέλος ὅταν δὲν ἐρχεται ὕστερον ἀπὸ θερμὰς ἡμέρας καὶ κατὰ συνέπειαν ὁ χυμὸς δὲν ἤρχισεν ἀκόμη νὰ κυκλοφορῆ. Οὕτω λοιπὸν ἡ διαρκὴς ψύχρα εἶνε ἐπικίνδυνος, διότι ἔχει καιρὸν καὶ διαπερνᾷ τὸν ὄργανισμὸν τοῦ δένδρου, καθὼς καὶ ἡ ψύχρα ἥτις, ἔστω καὶ βραχυχρόνιος, ἐρχεται κατόπιν καλοκαιρίας. Ὁ κ. Ῥισσῶ ἀναφέρει ὅτι κατὰ τὸ 1811 χιὼν ἀφθονος ἔπεσεν εἰς Νικαίαν τῆς Γαλλίας, ἀλλὰ κανὲν δένδρον, οὔτε πορτοκαλέα οὔτε λεμονέα, δὲν ἔπαθε διότι ἡ χιὼν εἶχε καιρὸν καὶ ἔλυσεν, ἐνῶ ὁ οὐρανὸς ἦτο διαρκῶς συννεφώδης καὶ ὁ ἥλιος δὲν ἦτο παντάπασιν ὄρατός. Ἐὰν ὁ οὐρανὸς δὲν ἦτο συννεφώδης, ἡ θερμότης τοῦ ἡλίου ἤθελε ταχέως καταστρέψει ὄχι μόνον τὰς πορτοκαλέας καὶ λοιπὰ χρυσομηλώδη δένδρα, ἀλλὰ καὶ αὐτὰς τὰς ἐλαίας, διότι διαστέλλουσα τὰ συστατικὰ τοῦ φλοιοῦ, ὅστις εἶναι ἡ ζωὴ τοῦ δένδρου, ἤθελε προξενήσει σχισμὰς ἐπ' αὐτοῦ καὶ καταστρέψει τὰ δένδρα. Ἀπὸ τὰς πορτοκαλέας ἡ κοινὴ ἢ μανδανίνέα καὶ ἡ κινεζικὴ ἀντέχουσι μάλλον εἰς τὴν ψύχραν ἢ ἡ λεμονέα καὶ ἡ κιτρέα.

Ὅλα τὰ εἶδη τῶν χρυσομηλωδῶν ὑποφέρουσιν ἀπὸ τοὺς ἀνέμους, ἀρῆσκονται προπεφυλαγμένα ἀπὸ τὰ μέρη ὅθεν πνέουσι σφοδροὶ ἀνεμοί. Εἰς τοὺς τόπους ὅπου εἶνε συνήθεις οἱ σφοδροὶ ἀνεμοί, αἱ κοιλάδες καὶ αἱ φάραγγες, ἀπηλλαγμένα ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον ἀπὸ τῶν ἀνέμων, εἶνε αἱ καταλληλότεραι τοποθεσίαι διὰ τὴν καλλιέργειαν ταύτην.

Τὰ χρυσομηλώδη ἐπιτυγχάνουσιν εἰς οἰανδήποτε γῆν, εἴτε ἀργιλλώδη, εἴτε ἀμμώδη, εἴτε βαρεῖαν, εἴτε ἐλαφρὰν. ἀλλ' ἀπαιτοῦσι παχὺ φυσικὸν στῆμα καὶ ἀρκετὴν ὑγρασίαν, ὡς πάσχοντα ὑπερβολικῶς ἀπὸ τὴν ξηρασίαν· διὰ τοῦτο πρέπει νὰ προτιμῶνται αἱ φυσικὰ ὑγραὶ γαίαι ἢ αἱ ποτιστικαί. Ἐν πάσῃ ὅμως περιπτώσει τὸ πότισμα εἶνε ἀναγκαῖον, διότι τὰ χρυσομηλώδη περισσότερον ἀπὸ τὰ λοιπὰ δένδρα ἀναπνέουσι διὰ τῶν φύλλων τῶν, τὰ ὅποια μαραίνονται ἅμα λείψῃ τὸ ἀναγκαῖον ὕδωρ καὶ ὁ χυμὸς δὲν κυκλοφορεῖ. Δὲν πρέπει ὅμως πάλιν καὶ ἡ ὑγρασία νὰ εἶνε ὑπερβολικὴ, διότι τότε ἀναπτύσσεται ἡ ἀσθένεια, ἥτις ὀνομάζεται χλωρίαισις, ἐπικινδυνότερα τῆς ξηρασίας. Αἱ πορτοκαλέαι καὶ αἱ κιτρέαι ἀπαιτοῦσι περισστέραν ὑγρασίαν ἀπὸ τὰς λεμονίας καὶ τὰς νεραντζέας.

Ὁ πολλαπλασιασμὸς τῶν χρυσομηλωδῶν γίνεται κατὰ τρεῖς διαφόρους τρόπους· διὰ τῆς σπορᾶς, διὰ τῶν καταβολᾶδων καὶ διὰ τῶν φυταδίων

(τζένιων). Διὰ τῶν καταβολάδων καὶ διὰ τῶν φυταδίων πολλαπλασιαζόμενα τὰ δένδρα ταῦτα αὐξάνουσι καὶ καρποφοροῦσι ταχύτερον, διὰ δὲ τῆς σπορᾶς αὐξάνουσι μὲν καὶ καρποφοροῦσι βραδύτερον, παράγουσι ὁμῶς περισσότερους καρπούς, ἀντέχουσι πλείοτερον εἰς τὴν ψύχραν καὶ τὴν ἀνδρίαν καὶ δίδουσι καλλιτέρας ποιότητος καρπούς. Ὁ διὰ τῶν καταβολάδων καὶ διὰ τῶν φυταδίων πολλαπλασιασμός γίνεται κατὰ τὸν μῆνα Νοέμβριον ἢ Φεβρουάριον.

Τὸ φυτάδιον (τζένιον) εἶνε τεμάχιον κλώνου δύο περίπου σπιθαμᾶς μακρῷ, κεκαθαρισμένον ἀπὸ τὰ μικρὰ κλωνάρια του, τὸ ὅποιον ὡς μικρὸς πάσσαλος ἐμπήγεται εἰς τὴν γῆν κατὰ τὰ ἐννέα δέκατα αὐτοῦ, εἰς τρόπον ὥστε μερικὰ μάτια νὰ εὐρίσκωνται ἐκτὸς τῆς γῆς. Φυτεύεται δὲ ὁ πάσσαλος οὕτως κατὰ δύο τρόπους· ἢ ἀμέσως ἐπὶ τοῦ τόπου ὅπου τὸ δένδρον πρόκειται νὰ μένῃ ὀριστικῶς, ἢ εἰς φυτώριον (πρασιάν), ὅπῃθεν μετὰ τὸ δεύτερον ἢ τρίτον ἔτος, ἀφοῦ λάβῃ ἀνάπτυξιν τινα, μεταφυτεύεται. Αἱ καταβολάδες γίνονται διὰ τῶν παραφυάδων ἢ χαμηλῶν βλαστῶν τοῦ δένδρου, οἵτινες λυγίζονται καὶ θάπτονται εἰς τὴν γῆν, ὥστε ἡ μὲν κορυφή αὐτῶν νὰ μένῃ ἐκτὸς τοῦ ἐδάφους, τὸ μέσον ἐντὸς τῆς γῆς, ἡ δὲ βάσις νὰ διατηρῆ τὴν μετὰ τῆς μητρὸς συγκοινωνίαν. Ἀπὸ τὸ ἐντὸς τῆς γῆς θάπτομενον μέρος ἀφαιρεῖται· ἐν μέρει δὲ φλοιὸς διὰ νὰ εὐκολυνθῇ οὕτως ἡ ἀνάπτυξις τῶν ριζῶν· ὅταν δὲ μετὰ ἐν ἢ δύο ἔτη ἢ καταβολὰς ἀποκτήσῃ ἰδίας ρίζας, τότε ἀποκόπτεται ἀπὸ τοῦ δένδρου, ἢ μετὰ τῆς μητρὸς συγκοινωνία παύει καὶ τὸ μικρὸν δένδρον τρέφεται ἐξ ἰδίων του. Εἰς τὴν Σικελίαν, Σαρδηνίαν, καθὼς καὶ εἰς τὴν Κρήτην, προτιμᾶται ὁ διὰ φυταδίων καὶ καταβολάδων πολλαπλασιασμός τῆς πορτοκαλέας καὶ τῶν ποικιλιῶν αὐτῆς, ἀλλ' ὁ διὰ τῆς σπορᾶς εἶνε ἀλλοῦ συνηθέστερος, ὅπου κατὰ προτίμησιν μεταχειρίζονται τοὺς σπόρους τοῦ συνηθούς ὀξυνοῦ νεραντζίου, διότι τὰ ἐξ αὐτῶν παραγόμενα δένδρα εἶνε εὐρωστότερα καὶ ἀναπτύσσονται περισσότερο. Ἡ σπορὰ γίνεται κατὰ τὸν Μάιον ἢ Ἰούνιον ἐντὸς πρασιᾶς καλῶς κεκοπρισμένης καὶ ἐπιμελῶς ἐσκαλισμένης, ὅπου ποτίζουσι καὶ περιποιοῦνται τὰ νέα δένδρα μέχρι τοῦ τρίτου ἔτους, μεταφυτεύοντες κατόπιν κατὰ τὸν Φεβρουάριον ἢ Μάρτιον καὶ ἐμβολιάζοντες κατὰ τὰς ἀρχὰς τῆς ἐπομένης ἀνοιξέως. Τινὲς συνειθίζουσι νὰ ἐμβολιάζωσιν εἰς τὸ φυτώριον καὶ μετὰ ἐν ἔτος νὰ μεταφυτεύωσιν εἰς τὴν θέσιν τῶν τὰ μικρὰ δένδρα, ἀλλ' ὁ πρῶτος τρόπος εἶνε ὁ ἀσφαλέστερος. Οἱ σπόροι τοῦ πορτοκαλίου βλαστᾶν ἐπίσης ὡς καὶ οἱ τοῦ νεραντζίου, ἀλλ' ἀναπτύσσονται βραδύτερον. Ἐν τούτοις, κατὰ τὸν κύριον Ἰσσιῶ, τὰ προερχόμενα ἀπὸ σπόρους πορτοκαλέας δένδρα εἰσὶν εὐρωστότερα, ἀντέχουσι περισσότερον εἰς τὴν ψύχραν, καὶ ὅταν ἀναπτυχθῶσιν ἐντελῶς, παράγουσι καρπούς περισσότερους, καλλῆς ποιότητος καὶ μὲ λεπτοτάτους φλοιούς. Ἡ γνῶμη αὕτη ἐπιβεβαιούται καὶ

ἐκ τοῦ τρόπου μὲ τὸν ὅποιον τὰ καλλιεργοῦσιν ἐν Σετουβάλλῃ τῆς Πορτογαλλίας, ὅπου ὁ ἐμβολιασμός ἐγκατελείφθη πρὸ πολλοῦ. Ἡ πείρα ἀπέδειξεν εἰς τοὺς γεωργούς τῆς Σετουβάλλης, οἵτινες μετὰ περισσότερᾶς ἐπιτηδειότητος καὶ ἐπιτυχίας καλλιεργοῦσι τὰς πορτοκαλέας, τὰ ἀναμφισβήτητα προτερήματα τούτων, ὅταν προέρχονται ἀπὸ σπόρους πορτοκαλέας ἄνευ ἐμβολιασμοῦ. Αὐξάνουσι ταχύτερον, ἐντὸς τεσσάρων ἔτων ἀρχίζουσι νὰ καρποφορῶσι, καὶ κατὰ τὸν ἢ ἄτον ἔτος γίνονται ἐντελῆ δένδρα ἀντέχοντα εἰς τοὺς ἀνέμους καὶ τὸ ψύχος. Ἐνῶ ἀπ' ἐναντίας τὰ ἐπινεραντζεῖα ἐμβολιασθέντα ἀναπτύσσονται βραδύτερον, καρποφοροῦσιν ὀλιγώτερον καὶ εἶνε πολὺ εὐαίσθητα εἰς τὰς ἀτμοσφαιρικὰς μεταβολὰς. Διὰ τοῦτο δὲ εἰς τὸ μέρος ἐκεῖνο δὲν ὑπάρχουσι πλέον οὔτε δέκα δένδρα ἐξ ἐμβολιασμοῦ. Ὅταν ἡ γῆ ἦνε καλλῆς ποιότητος καὶ ἡ θέσις ἦνε προπεφυλαγμένη ἀπὸ τὸν πάγον καὶ τοὺς ἀνέμους, πρὸ πάντων τοὺς ἐκ τῆς ἀλαλάσης πνέοντας, καὶ ὅταν γίνωνται τακτικὰ τὸ ἀναγκαῖον κόπρισμα καὶ πότισμα, ἐντὸς 7 ἔτων ἐν Πορτογαλίᾳ ἀποκτάται πορτοκαλέων κάλλιστος διὰ τῶν σπόρων μόνον τοῦ πορτοκαλίου ἄνευ ἐμβολιασμοῦ. Ἐν Βαλεντία τῆς Ἰσπανίας, ὅπου ἐπίσης ἡ πορτοκαλέα καλλιεργεῖται ἐν ἐκτάσει, ὑπάρχουσι δύο τρόποι παραγωγῆς, διὰ σπόρων καὶ διὰ φυταδίων. Τὰ παραγόμενα ἐκ σπόρων δένδρα διαρκοῦσι περισσότερα ἔτη, ἀλλ' ἀναπτύσσονται βραδύτερον· διὰ τοῦτο προτιμῶνται τὰ φυτάδια, καὶ πρὸς τοῦτο μεταχειρίζονται τὰς ὑπὸ τὰ δένδρα φυομένας παραφυάδας, τὰς ὁποίας ἐμβολιάζουσι μετὰ τὴν φύτευσιν. Αἱ λεμονεαί, αἱ περγαμηναὶ πορτοκαλέαι καὶ αἱ κιτρεαὶ πολλαπλασιάζονται διὰ τῶν ἰδίων σπόρων των, ἀλλ' αἱ κιτρεαὶ πολλαπλασιάζονται ἐπίσης εὐκολώτατα καὶ διὰ καταβολάδων, ἐντελεστάτα δὲ διὰ φυταδίων· καὶ αἱ λεμονεαὶ πολλαπλασιάζονται λίαν ἐπιτυχῶς διὰ τῶν καταβολάδων, ἀλλ' ἡ πορτοκαλέα καὶ αἱ ποικιλίαι αὐτῆς σπανίως ἐπιτυγχάνουσι διὰ τῆς μεθόδου ταύτης. Ὁ ἐμβολιασμός δὲν εἶναι ἀναγκαῖος διὰ τὰ ἐκ σπόρων παραγόμενα δένδρα, ἀλλὰ διὰ τὰ ἐκ φυταδίων καὶ καταβολάδων δύναται μὲν νὰ γείνη, δὲν εἶνε ὁμῶς ἀπαραίτητος, εἰμὴ διὰ τὰς λεμονεὰς αἵτινες καθίστανται πολὺ ἀκανθώδεις ἄνευ ἐμβολιασμοῦ. Ἡ σπορὰ τῶν χρυσομηλωδῶν γίνεται κατὰ τὸν Ἀπρίλιον ἢ Μάιον καὶ ἡ μεταφύτευσις μετὰ δύο ἢ τρία ἔτη ἀπὸ τοῦ φυτωρίου εἰς τὴν προωρισμένην θέσιν.

Καθὼς πρέπειμεν ὅλα τὰ εἶδη τῆς γῆς ἐκτὸς τῶν τελμάτων καὶ τῶν ψυχρῶν γαιῶν εἶνε κατάλληλα διὰ τὴν καλλιέργειαν τῶν χρυσομηλωδῶν, ἀλλ' ἀπαιτεῖται πρὸς ἐπιτυχίαν θερμότης καὶ βαθμὸς ὑγρασίας ἀρκετός, ὥστε τὰ φύλλα νὰ μὴ μαραίνωνται· το δὲ πρὸς ποτισμὸν ὕδωρ πρέπει νὰ ἔχη θερμότητά τινα. Εἰς τὰ περὶχωρα τῆς Νικαίας ἐν Γαλίᾳ ἐβεβαιώθησαν ἐκ πείρας ὅτι ἡ χρῆσις ὑδάτων ἐκ πηγῶν ψυχρῶν καταστρέφει τὰς πορτο-

καλέας και διὰ τοῦτο φροντίζουσι νὰ πληρῶσι πρὸ τοῦ ποτισμοῦ δεξαμενάς ἐνὶ τῶν ὁποίων τὸ ὕδωρ θερμαίνεται ἐπὶ τινὰς ἡμέρας ὑπὸ τοῦ ἡλίου πρὶν τὸ μεταχειρισθῶσιν. Ἐν Νικαίᾳ ποτίζουν ἀπαξ τῆς ἐβδομάδος τὰς ἀμμόδεις και κατὰ δεκαπενθημερίαν τὰς συμπαγεῖς γαίας Ὁκ. Μολ λέγει ὅτι ἐν Ἀλγερία, ὅπου τὸ κλίμα ὁμοιάζει πρὸς τὸ τῆς Κρήτης, ποτίζουν ἀπαξ τῆς ἐβδομάδος, μεταχειριζόμενοι 200 κυβικά μῆτρα ὕδατος ἢτοι 100, 000 ὀκάδας περίπου, δι' ἑκτασιν ἑπτὰ κρητικῶν μουζουριῶν γῆς. Ἐν γένει τὸ πότισμα πρέπει νὰ ἐπαναλαμβάνηται τοσοῦτον συχνότερον ὅσον τὸ κλίμα εἶνε θερμότερον και ἡ γῆ ἐλαφροτέρα ἀλλὰ συνήθως ἡ πείρα και ἡ συχνὴ παρατήρησις ὀδηγοῦσι τὸν γεωργὸν διὰ τὴν ἐκάστοτε ἀνάγκην, ἢ μὴ τοῦ ποτισματος· διότι τὰ φύλλα κιτρινίζουσι και τὸ δένδρον πάσχει ἀπὸ τὴν χλωρίασιν, ὅταν τὸ πότισμα ἐπαναλαμβάνηται ὑπὲρ τὸ δέον, και τὸ ὕδωρ ὑπερβαίνει τὰς δυνάμεις τῆς βλαστήσεως.

Αἱ πορτοκαλέαι φυτεύονται εἰς ἀπόστασιν ἕξ μέτρων γαλλικῶν ἀπ' ἀλλήλων, καθὼς και αἱ λεμοναί, ὥστε εἰς ἑκτασιν γῆς ἐνὸς μουζουρίου εἰσέρχονται 40 ἕως 50, ἀλλ' αἱ κιτρέαι, τὰ σινικὰ και τὰ μανδάρνια ὡς μικρότερα, πρέπει νὰ φυτεύωνται εἰς δύο μόνον ἢ τριῶν μέτρων ἀπόστασιν ἀπ' ἀλλήλων ὥστε νὰ χωρῶσιν 160 περίπου εἰς ἑκτασιν ἐνὸς μουζουρίου. Αἱ πορτοκαλέαι καλλιεργούμεναι φθάνουσι εἰς ὕψος 3 ἕως 4 μέτρων κατὰ τὸ 12 — 14 ἔτος τῆς ἡλικίας των· και ὅταν μὲν ἔχωσι τὰς ἀναγκαίαις περιποιήσεις διατηροῦνται πλεῖστα ἔτη, ἀνανεούμεναι διὰ τῶν παραφυάδων, ἀλλ' ὅταν δὲν τὰς ἔχωσι και μάλιστα ὅταν δὲν κοπρίζονται συχνά, ξηραίνονται κατὰ τὸ 20ὸν ἔτος περίπου, ἀφοῦ ἐξαντλήσωσιν ἐντελῶς πᾶσαν ἰκμάδα τῆς γῆς. Τὸ αὐτὸ συμβαίνει και εἰς τὰ λοιπὰ εἶδη τῶν χρυσομηλωδῶν.

Ἡ μεταφύτευσις πρέπει νὰ γίνηται οὕτως ὥστε ὁ κορμὸς τῶν μικρῶν δένδρων νὰ σκεπάζεται ἀπὸ τὸ χῶμα ἕως εἰς τὸ ἴδιον ὕψος ὅπου ἐσκεπάζετο ὅταν ἦτο εἰς τὸ φυτώριον. Ἡ γῆ σκάπτεται πρὸ τῆς μεταφύτεσεως εἰς βάθος ἡμίσεως γαλλικοῦ μέτρου και καλλιεργεῖται ὁ ἀραβόσιτος και τὰ κολοκυνθώδη μεταξὺ τῶν δένδρων κατὰ τὰ πρῶτα ἔτη ὅταν ὅμως τὰ δένδρα ἀναπτυχθῶσιν ἀρκούντως, ὥστε ἡ σκιά αὐτῶν νὰ σκεπάζῃ τὴν γῆν, ἢ καλλιέργεια ἄλλων φυτῶν παύει, σκαλίζονται δὲ αἱ πορτοκαλέαι κατὰ τὴν ἀνοιξιν εἰς βάθος 25 ἑκατοστῶν τοῦ μέτρου κόπτονται αἱ ρίζαι, αἷτινες πλησιάζουσι τὴν ἐπιφάνειαν και κοπρίζονται συγχρόνως· μετὰ δὲ τὸ τέλος τοῦ ἔαρος ἢ κατὰ τὴν ἀρχὴν τοῦ θέρους σκαλίζεται μόνον ἢ ἐπιφάνεια τοῦ ἐδάφους μίαν ἢ δύο φορές πρὸς καταστροφὴν τῶν ἀγριοχόρτων. Ἡ προφύλαξις τῶν πορτοκαλεῶνων ἀπὸ τοὺς σφοδροὺς ἀνέμους οἵτινες, καθὼς εἶπομεν, βλάπτουσι πολὺ ὅλα τὰ χρυσομηλωδῆ, πρέπει νὰ εἶνε τὸ κύριον μέλημα τοῦ κηπουροῦ. Ἐν Πο-

ρτογαλίᾳ φυτεύουσι τὴν πικροδάφνην περίξ τῶν φυτειῶν, ἧτις ὑψουμένη εἰς 7 ἕως 8 γαλλικῶν μέτρων ὕψος προφυλάττει αὐτὰς ἀπὸ τοὺς σφοδροὺς ἀνέμους. Τὴν αὐτὴν προφύλαξιν κάμνουσι και αἱ κυπάρισσοι, ἀλλ' αὐξάνουσι βραδέως και ἕνεκα τούτου σπανίως γίνεται χρῆσις αὐτῶν. Ἐν Κρήτῃ νομίζομεν ὅτι αἱ ἔλαιαι φυτεύονται πλησίον ἀλλήλων εἰς δύο σειράς θὰ φέρωσι τὰ αὐτὰ ἀποτελέσματα.

Ἡ ποσότης τῆς κόπρου ἧτις τίθεται εἰς τὰ χρυσομηλωδῆ εἶνε ἀνάλογος τῶν προϊόντων. Κατὰ τὰ πρῶτα ἔτη τῆς φύτεσεως τὸ περίσσευμα τῆς κόπρου, ἢν μεταχειρίζονται διὰ τὰ κολοκυνθώδη και τὸν ἀραβόσιτον ἀρκεῖ διὰ τὴν νέαν φυτείαν· ἀλλὰ μετὰ ταῦτα, ὅταν τὰ δένδρα μείνωσι μόνον κύρια τῆς γῆς, ἢ ποσότης τῆς ἐφαρμοζομένης κόπρου πρέπει νὰ εἶνε ἀνάλογος τῶν παραγομένων προϊόντων· μία κόφφινος κόπρου ἀρκεῖ δι' ἑκαστον δένδρον κατ' ἔτος. Ἐπειδὴ δὲ εἰς τὰ μέρη ἔνθα καλλιεργοῦνται τὰ χρυσομηλωδῆ ἢ κόπρος τοῦ σταύλου ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον ἐλλείπει, διὰ τοῦτο γίνεται χρῆσις τῶν ὀσπῶν, τῶν κεράτων, τῶν παλαιῶν μαλλίνων ὑφασμάτων, τῶν πηρήνων τῶν ἐλαιωδῶν καρπῶν, τοῦ αἵματος τῶν σφαγείων μεμιγμένου μὲ 2 μέρη ὕδατος κτλ. Τὰ χρυσομηλωδῆ ὅταν τὰ περιποιῶνται, καθὼς προείπομεν, αὐξάνουσι ταχέως παράγουσι πολλοὺς καρποὺς και ἄνθη, και ἐν γένει ἀνταμείβουσι τὸν γεωργὸν και διὰ τοὺς κόπους του και διὰ τὰ ἐξοδά του ἐνθ' ὅταν τὰ παραμελοῦν, ἐξασθενοῦσιν ἀμέσως, παράγουσι μικροὺς καρποὺς, οἱ κλάδοι αὐτῶν ξηραίνονται ὀλίγον κατ' ὀλίγον και τὸ δένδρον μόλις ζῇ. Συμβουλευόμεν τοὺς ἰδιοκτῆτας ὅταν ἔχωσι πορτοκαλεῶνας νὰ ἀποκόπτωσιν ὅλους τοὺς κλώνους και νὰ ἀφίνωσι μόνον τὸν κορμόν, νὰς νὰ ἀποκόπτωσιν ὅλους τοὺς κλώνους και νὰ ἀφίνωσι μόνον τὸν κορμόν, ἔπειτα νὰ καλλιεργῶσι και κοπρίζωσι καλῶς τὴν γῆν· διότι τότε ἐντὸς δύο ἢ τριῶν ἔτων θὰ ἀποκτήσωσι νέα δένδρα εὐρωστα και πλουσιόκαρπα. Τὸ κλάδευμα τῶν χρυσομηλωδῶν συνίσταται εἰς τὴν ἀποκοπὴν τῶν ἀσθενῶν τῶν διασταυρουμένων και μὴ εὐθῶν κλώνων, καθὼς και τῶν κλωναρῶν τῶν ἐμφραττόντων τὸ ἐσωτερικὸν τοῦ δένδρου· Αἱ ἐργασίαι αὐταὶ γίνονται κατὰ τὸ τέλος τοῦ χειμῶνος ἢ τὰς ἀρχὰς τῆς ἀνοιξέως.

Ἡ συγκομιδὴ τῶν ἀνθέων τῆς πορτοκαλέας και νεραντζέας γίνεται κατὰ τὸν Μάιον ἢ τὸν Ἀπρίλιον, και ἐνίοτε ἐπαναλαμβάνεται κατὰ τὸ φθινόπωρον. Πρὸς τοῦτο ἐξαπλώνουν σινδόνια ὑπὸ τὰ δένδρα ἅτινα σείουν ἰσχυρῶς ἐπαναλαμβάνοντες τὴν ἐργασίαν ταύτην κάθε δύο ἡμέρας, μετὰ τὴν ἀπορρόφωσιν τῆς πρωϊνῆς ὑγρασίας, ὅταν τὰ ἄνθη εἶνε ξηρά. Τὰ ἄνθη τῆς λεμονέας και τῆς κιτρέας ἔχοντα πολὺ ὀλίγον ἄρωμα δὲν εἶνε ἐπιζήτητα. Πορτοκαλέα 25 ἕως 30 ἔτων ἡλικίας δίδει κατ' ἔτος 20—30 ὀκάδας ἀνθέων και 2000—500 πορτοκαλία, ἢ νεραντζέα τῆς αὐτῆς ἡλικίας δίδει 30—60 ὀκάδας ἀνθέων ἀξίας μεγαλητέρας και 2000—4000 νεραντζία, ἢ κιτρέα δὲν παράγει κατ' ἔτος εἰμὴ 20—30 κίτρα, ἢ περγαμνὴ πορτοκαλέα·

200—300 πορτοκάλια και τέλος η λεμονά εν πλήρει ευφορία δίδει εως 8000 λεμόνια κατ' έτος. Άξιον σημειώσεως εινε οτι οι καρποι των χρησμομηλωδων εινε τοσοϋτον ογκώδεις οσον τα δένδρα εινε νεώτερα.

Η συγκομιδή των καρπων και πρό πάντων των πορτοκαλιων γίνεται τρις του έτους, τον Οκτώβριον, άμα αρχίσωσι να κιτρινίζωσιν, οτε δεν εινε εισέτι ώριμα, άλλ' αντέχουσιν εις τα μακρυνά ταξειδια, κατὰ τον Δεκέμβριον, οτε εινε μισογινόμενα και αντέχουσιν επίσης διά μακρυνά ταξειδια και τελευταίον κατὰ τον Μάρτιον και Απρίλιον οτε εινε εντελώς ώριμα, άλλά δεν αντέχουσιν εις την μεταφοράν και διά τουτο καταναλίσκονται ως επί το πλείστον επιτοπίως. Η εποχή της συγκομιδής των λοιπων χρυσομηλωδων κανονίζεται επίσης από την απόστασιν του τόπου της καταναλώσεως.

Εν Βαλεντία της Ισπανίας πορτοκαλιων εκτάσεως ενός μουζουριου γής περιέχων 158 πορτοκαλιές μη κοπριζόμενας δίδει εισόδημα καθαρών δι' εκαστον δένδρον 1,62 φράγκα, ήτοι εν όλω 250 φρ. Αλλά εν Βαλεντία οπως και εν Κρήτη, η τιμή των πορτοκαλιων εινε λίαν εϋτελής. Εν Χανίοις η χιλιάς των πορτοκαλιων πωλείται κατὰ μέσον όρον 40 γρ. Κήπος περιέχων 50 δένδρα επί εκτάσεως ενός μουζουριου γής δίδει 40,000 πορτοκάλια, ήτοι 890 πορτοκάλια εκαστον δένδρον, αξίας 1600 γροσίων εκ των οποίων μόλις τα 600 γρόσια μένουσιν ως καθαρών κέρδος εις τον ιδιοκτήτην, τα δε λοιπά χιλια δαπανώνται εις τα έξοδα της κοπρίσεως, του ποτίσματος, των σκαλισμάτων και λοιπων εργασιων. Υπάρχουσιν όμως εν Χανίοις και πορτοκαλιώνες καλώς διατηρούμενοι, οτινες δίδουσι περισσότερον εισόδημα, οπερ εξαρτάται επίσης και εκ της τιμής της χιλιάδος, ήτις ποικίλλει κατ' έτος.

Εν Πορτογαλλία, πρό της αναπτύξεως των φυτειων του ειδους τουτου εν Άλγερία και πρό του πολλαπλασιασμου των μέσων της συγκοινωνίας, διά πορτοκαλιών εκτάσεως γής επτά μουζουριων (ένος εκταριου γαλλικου) έχρειάζοντο κατ' έτος τα εξής έξοδα:

Ενιαίσιος τόκος του υπό της γής, ποτιστικής ούσας, αντιπροσωπευόμενου κεφαλαίου. φρ. 163, διά ποτισμόν φρ. 37, διά τρία σκαλισματα κατ' έτος φρ. 70, διά κοπρισμόν φρ. 1085, το όλον έξοδα κατ' έτος φράγκα 1355.

Εκάστη πορτοκαλιέ παρήγε κατ' έτος 2 χιλ. πορτοκάλια και 10 χιλιογράμμα ανθέων έχόντων την αξίαν 333 πορτοκαλιων, εκάστη χιλιάς των οποίων εκάστιζεν εις τον κηπουρόν 2,75 φραγκα. Επί του τόπου της εξαγωγής εις τους λιμένας της Πορτογαλλίας, εκάστη χιλιάς επιμάτο αντι 2,75 φραγκα, εκ τουτων εκπέσωμεν τα έξοδα των 2,75 φραγκων, τα υπολειπόμενα 57, 25 φράγκα, ήτοι 300 γρ. περίπου, ήσαν καθαρών

κέρδος δι' εκάστην χιλιάδα πορτοκαλιων. Εν άλλοις λόγοις η εκτασις ενός εκταριου, οπερ κατὰ τ' ανωτέρω παρήγε 453 χιλιάδας πορτοκαλιων, εδίδε πρός φρ. 57, 25 κέρδος 37, 384 φράγκων, η δ' εκτασις ενός μουζουριου εσοδουαρμούντος πρός το έβδομον επάνω κάτω του εκταριου 5, 340 φρ. ήτοι γρ. 26, 000 περίπου! Το αποτέλεσμα τουτο φαίνεται υπερβολικόν εν τουτοις ειδήμονες αγρονόμοι εκτιθεσθαι οτι τοιοϋτον ήτο το κέρδος των πορτοκαλιών της Πορτογαλλίας, οτινες εκκαλιεργούντο κατὰ τους κανόνας της δειδροκομίας πρός πενήκοντα έτων. Αλλά μετά τον πολλαπλασιασμόν των πορτοκαλιών εν τη μεσημβρινή Ευρώπη και εν Αφρικη, και μετά την πρόδοον του έμποριου διά των σμερινων μέσων της συγκοινωνίας, το κέρδος του Πορτογαλλου κηπουρου ήλαττώθη κατὰ πολύ. Ουχ ήπταν το είδος τουτο της καλλιεργίας εξακολουθει πάντοτε υφιστάμενον εν Πορτογαλλία και τουτο εινε απόδειξις οτι γίνονται ακόμη κέρδη αρκετά πρός ίκανοποίησιν των καλλιεργούντων.

Εάν λοιπόν πνεύμα πρακτικώτερον εφώτιζε την Συνέλευσιν της Κρήτης, αντί να ψηφίση κατ' έτος υπερόγκους μισθούς διά την πολυτελή και εν μέρει άχρηστον υπαλληλίαν μας, να ψηφίση οπως μέρος των χρημάτων τουτωι δαπανηθη και διά την ανάπτυξιν των μέσων της συγκοινωνίας της νήσου διά θαλάσσης και διά ζηράς, εάν εζητεί να εξεύρη τρόπον πρός απαλλαγήν του πτωχου και ανάγκην ανακουφίσεως έχοντος γεωργου εκ του όλου η μέρους της δεκάτης και εάν οι παρι την εξαγωγήν ασχολούμενοι κατέβαλλον περισσοτέραν επειμέλειαν πρός εξόδωσιν του προϊόντος τουτου, και εξαπλωσιν του ειδους τουτου του έμποριου, η καλλιέργεια των χρυσομηλωδων περιωρισμένη νυν εις δύο μόνον σημεία εν τη νήσω θα ελάμβανε διαστάσεις σπουδαίας καθ' όλην την νήσον, διότι και θέσις προπεφυλαγμένη από των ανέμων υπάρχουσι και πηγαί άφθονοι και κλίμα καταλληλότατον πρός επειτυχίαν αυτης.

« Έβδομάς ».

ΔΗΛΗΤΗΡΙΩΔΗ ΔΕΝΔΡΑ ΤΗΣ ΙΑΒΑΣ.

Ούπας (*Upas Strychnos Tieulé*)

Μέγας αριθμός δένδρων παράγει τὸ δηλητήριο. Τοιαῦτα δ' εἰσὶ τὸ Κουράρε (*Curare*), τὸ αὐξάνον εἰς τὰς ἄχθας τοῦ Ουρενόκου· τὸ Γουράβα (*woorava*), τὸ ἐκτεινόμενον παρὰ τὸν ποταμὸν τῶν Ἀμαζόνων· πλὴν τὸ μᾶλλον τρομερὸν, περὶ οὗ μέλλομεν νὰ δμιλήσωμεν, εἶναι τὸ Δουχο-Ούπα (*Duho-upas*), ὅπερ αὐξάνει εἰς πλείστα μέρη τῆς Ἰνδίας, Ἰάβας, Βόρνεο, Σουμάτρας καὶ Κελέβας.

Ὁ Ρόμφ (*Rumph*), ὅστις περιέγραψε τὸ δένδρον τούτο, τὸ ὀνομάζει *Arbor Toxicaria*. Τὸ δένδρον τοῦτο ἔχει τὸν κορμὸν μὲν χονδρῶσθ, τοὺς δὲ κλάδους ἐκτενεῖς καὶ ὁ μὲνφλοῖός του εἶναι φαιὸς καὶ ἀνώμαλος· τὸ δὲ ξύλον του σκληρὸν, κιτρινωπῆς ὠχρότητος καὶ πλήρες μελανῶν κηλίδων. Ἐκ τῶν διαφόρων στριχνοειδῶν εἰδῶν (ὁπόθεν ἐξάγουσι τὴν Στριχνίνην) τοῦτο εἶναι τὸ μόνον μετὰ τὸ ἐμετικὸν κάρυον (*noix vomique*), τοῦ ὁποίου τὸ δηλητήριο ἔχει τὴν μεγαλύτεραν σφοδρότητα. Ἐξαιρετα γεγονότα καὶ ἀλλοκότους μύθους διηγοῦνται ἐπὶ τοῦ ἀντικειμένου τούτου· πλὴν ἡμεῖς θὰ προφυλαχθῶμεν νὰ γείνωμεν ἢ ἤχῃ τῶν ἄλλων. Ἄλλως τε καὶ αἱ γενόμεναι πραγματικαὶ παρατηρήσεις ἐπὶ τοῦ δένδρου τούτου εἰσὶ τὰ μάλα περιέργου. Ἰδοῦ— πλὴν ὑπὸ ἐπιφύλαξιν εἰσέτι — τί περὶ τούτου λέγει ὁ Θύμπερ (*Thunberg*), ὁ βοτανικὸς τοῦ Upsal.

Ὁ Ούπας (*Upas*) ἀναγνωρίζεται πολὺ μακρόθεν διότι εἶναι αἰωνίως πράσινος. Καὶ ἡ γῆ αὐτοῦ περὶ εἶναι γυμνή, καὶ νομίζει τις ὅτι εἶναι κεκαυμένη. Ὁ δὲ χυμὸς του εἶναι χρώματος φαιοῦ βαθέος ὧν ἀναλυομένου ὑπὸ τῆς θερμότητος ὀπωκαὶ αἰθῆλαι ρητίναι. Τὸν συλλέγουσι δὲ μετὰ μεγίστης προφυλάξεως· περιελκίοντες τὴν κεφαλὴν, τὰς χεῖρας καὶ ὅλον τὸ σῶμα, ἵνα προφυλαχθῶσι ἀπὸ τὰς συνεπειὰς τοῦ δένδρου, καὶ πρὸ πάντων τῶν πιπτουσῶν σταγόνων τοῦ χυμοῦ. Προσέτι ἀποφεύγουσι νὰ προσέλθωσι πλησίεστατα πρὸς τὸ ἔχοντες ἰνδοκαλάμους, ἀπολήγοντας εἰς χαλυβδίνην ἄκραν καὶ κοιλινομένους ὧν βυθίζουσιν εἰκοσάδα τινὰ ἐντὸς τοῦ κορμοῦ τοῦ δένδρου. Ὁ χυμὸς λοιπὸν διατρέχει τὸ μήκος τῆς ἐντομῆς τοῦ χάλυδος, ἐν τῇ κοιλώ-

τητι τῶν ἰνδοκαλάμων, μέχρι τοῦ πρώτου κόμβου. Ἀφίνουσιν αὐτοὺς οὕτως ἐπὶ τρεῖς ἢ τέσσαρας ἡμέρας, ἵνα ὁ χυμὸς πληρῶσθ αὐτοὺς καλῶς καὶ πηγῇ· εἶτα προσέρχονται νὰ τοὺς συλλέξωσι. Διαχωρίζουσι δὲ τὴν περιλαμβάνουσαν τὸ δηλητήριο μερίδα, καὶ τὸ περιτυλίττουσι μετὰ μεγίστης φροντίδος. Τὸ δηλητήριο τούτο χάνει μέρος τῆς ἰσχύος του κρατούμενον ἐν ἔτος.

Αἱ δὲ ἀναθυμιάσεις τοῦ δένδρου ἐπιφέρουσι σπασμούς καὶ νάρκωσιν. Ἐάν τις διέλθῃ κάτωθεν μὲ κεφαλὴν γυμνήν, χάνει τὰς τρίχας του. Σταγὼν τοῦ χυμοῦ πίπτουσα ἐπὶ δέρματος παράγει σφοδρὰν φλόγωσιν. Τὰ πτηνὰ δυσκόλως ὑπερίπτανται, καὶ ἂν τι ἀναπαυθῇ ἐπὶ τῶν κλάδων, πίπτει νεκρὸν. Πλησίον τὸ ἔδαφος εἶναι ὅπως ἄγονον μέχρις ἀποστάσεως βολῆς λίθου. Οἱ ὑπὸ ἀκοντίου δηλητηριώδους προσβαλλόμενοι δοκιμάζουσιν ἐν τῷ ἅμα σφοδρὰν θερμότητα ἀκολουθουμένην ὑπὸ σπασμῶν, καὶ θνήσκουσιν προτοῦ νὰ παρέλθῃ τέταρτον τῆς ὥρας. Μετὰ τὸν θάνατον τὸ δέρμα περιβάλλεται ἀπὸ κηλίδας, τὸ πρόσωπον εἶναι μελανὸν καὶ πελιδνόν, καὶ τὸ λευκὸν τοῦ ὀφθαλμοῦ καθίσταται κίτρινον.

Ὁ Φοερσέτ (*Foersel*) ἀναφέρει πειράματα γενόμενα μετὰ τῆς ρητίνης τοῦ Ούπα. «Ἐυρίσκόμενος, λέγει, εἰς Σούρα Τσάρτα (*Soura-Charta*) παρευρέθην εἰς τὴν καταδίκην δεκατριῶν γυναικῶν. Κατὰ τὴν ἐνδεκάτην ὥραν τῆς πρωῆς τὰς ὠδήγησαν ἐπὶ τῆς ἀπέναντι τῶν ἀνακτόρων θέσεως, ὁ δικαστὴς ἐπέρασεν ὑπὲρ τὰς κεφαλὰς των τὴν ἀπόφασιν τοῦ δικαστηρίου ἧτις τὰς κατεδίκασεν· εἶτα ταῖς ἐπαρουσίασαν τὸ Ἀλκοράν (*Alcoran*) ἵνα τὰς ὀκίσωσιν, ὅτι ἡ ἀπόφασις αὕτη ἦτο δικαία, ὅπερ ἔπραξαν θέτουσαι τὴν μίαν χεῖρα ἐπὶ τοῦ βιβλίου καὶ τὴν ἑτέραν ἐπὶ τοῦ στήθους, καὶ ὑψώουσαι τοὺς ὀφθαλμούς εἰς τοὺς οὐρανοὺς. Εἶτα ὁ δῆμιος προέβη εἰς τὴν ἐκτέλεσιν διὰ τοῦ ἀκολουθοῦ τρόπου :

«Ἡτοίμασαν δεκατρεῖς δοκοὺς, καὶ προσέδεσαν τὰς ἐνόχους. Αὗται δὲ ἴσταντο ἐν τῇ θέσει ἐκείνῃ, μιγνύουσαι τὰς προσευχὰς αὐτῶν μὲ τὰς τῶν παρευρισκομένων, μέχρις ὅτου, τοῦ δικαστοῦ δόντος τὸ σημεῖον, ὁ δῆμιος τὰς διετρύπησεν εἰς τὸ στήθος διὰ τινος ξιφιδίου βεβαμμένου διὰ ρητίνης τοῦ Ούπα. Ἐν τῷ ἅμα ἐδοκίμασαν τινὰ γυμνὸν τινὰ ἀκολουθούμενον ὑπὸ σπασμῶν, καὶ μετὰ ἕξ λεπτὰ οὐδεμία ἐκ τούτων ἐπέζη. Εἶδον ἐπὶ τοῦ δέρματος των μελανὰς κηλίδας· τὸ πρόσωπόν των ἦτο παχύτερον, ἢ ὅφισ των κυανόλευκος, καὶ οἱ ὀφθαλμοὶ των κίτρινοι.

«Ἐσχον τὴν εὐκαιρίαν νὰ ἴδω καὶ ἑτέραν θανατικὴν ἐκτέλεσιν εἰς Σαμαράν (*Samarang*). Ἐθανάτωσαν ἑπτὰ Μαλαιούς διὰ τοῦ αὐτοῦ τρόπου, καὶ εἶδον τὰ αὐτὰ ἀποτελέσματα.»

Ὁ περιγράφων ταῦτα Ὀλλανδὸς ἐξιστορεῖ καὶ ἄλλας εἰσέτι διηγήσεις, ἀς νομίζομεν μυθώδεις. Πλὴν ὅπως κατὰ τὰ προμνημονευθέντα γεγονότα ἐ-

πιθεβαιούμενα και υπό άλλων περιηγητών και αποδεικνυόμενα υπό της σφοδρότητος του δηλητηρίου τούτου—ὕπερ θανατόνει διὰ μόνου μικροῦ ἐν τῷ δακτύλῳ ἐμβολιάσματος—παραδεχόμεθα μετὰ τοῦ μεταφραστοῦ τοῦ Δάρβιν 1) (Darwin) τὰς σχετικὰς πρὸς τὸ δένδρον τοῦτο τῆς Ιάβας παρατηρήσεις

Τὰ δάση τῆς Ιάβας εὐλόγως παρέχουσι τὰ θέλητρα εἰς τοὺς Εὐρωπαϊοὺς περιηγητὰς· τοῦλάχιστον αἰσθητὰ τι φόβου συνήθως μιγνύεται μετὰ τῆς περιεργείας. Πανταχόθεν, λέγει ὁ Σχλήδεν (Schleiden), ὑψηλοὶ φοίνικες, ἀκανθαί, κάλαμοι μὲ κοπτερὰ φύλλα, κόπτοντα ὡς τὸ ξίφος, ἀποκρούουσι μὲ τὰ ἐπικινδύνα αὐτῶν ὅπλα τὸν θέλοντα νὰ εἰσχωρήσῃ ἐν μέσῳ αὐτῶν, πανταχόθεν προσέτι ἐν τῷ πυκνῷ πούτῳ δάσει καταθλιβόμενον ὑπὸ φθερῶν ἰπταμένων κινδῶν. Μεγάλοι μελανοὶ μύρμηκες βασανίζουσι τὸν ταξειδιώτην διὰ τῶν ἐπικινδύνων αὐτῶν δηγημάτων, καὶ σμήνη ἀναριθμητῶν ἐντόμων τὸν ἀκολουθοῦσι καὶ τὸν καταδιώκουσιν Ἀφοῦ. δὲ κατανικήσει ἢ ἀπομακρύνει πάντα τὰ προσκόμματα ταῦτα, φθάνει πρὸ τῶν ὄγκων τῶν ἰνδοκαλάμων, οἵτινες ὑψοῦσι τὰ στελέχη αὐτῶν, χονδρὰ ὡς ὁ βραχίον, μέχρι 50 ποδῶν ὕψους, καὶ παρουσιάζουσι φλοιδὸν σκληρὴν καὶ ὑαλώδη, ἀντέχοντα καὶ εἰς αὐτὰ τὰ ἰσχυρότερα τοῦ πελέκως κτυπήματα. Τέλος ὅποτε καὶ τὸ νέον τοῦτο πρόσκομμα κατανικηθῆ, εἰσέρχεται ἐντὸς τῶν μεγαλοπρεπῶν δωμάτων τῶν ὄντως παρθένων δασῶν Γιγάντιοι κυρτοὶ δένδρων, ἐκ ξύλου Τέκ (teck), σκληροῦ ὡς ὁ σίδηρος, δένδρα μὲ λαμπρὰ ἀθροίσματα ἀνθέων. Βαρρὶνκτονίαι (harringtonia), συκέαι καὶ δάφναι, σχηματίζουσι τὰς δεινροστοχίας, αἵτινες ὑποβαστάζουσι τὸν εὐθαλῆ καὶ σπάνιον θόλον. Ἀπὸ κλάδου εἰς κλάδον βλέπει τοὺς πιθήκους πηδῶν, τὸν ἐρεθίζωντας καὶ αὐτῷ ρίπτωντας καρπούς. Μάλις προχωρήσῃ, βλέπει τὸν Οὐραγγοτάγκον μὲ τὸ αὐστηρὸν αὐτοῦ καὶ μετέγγολον ὕψος πηδῶντα ἀπὸ λίθου τινὸς κεκαλυμμένου ὑπὸ βρύων, καὶ ἐπὶ τῆς ράβδου αὐτοῦ στηριζόμενον, ἢ ἀφανίζηται ἐντὸς τοῦ πυκνοῦ τοῦ δάσους φυλλώματος. Πανταχοῦ ἀπαντᾷ τις ζῶα, ἅπερ καθιστῶσι τὰ δάση ταῦτα διάφορα τῶν πλείστων δασῶν τῆς κεντρικῆς Ἀμερικῆς, ἅτινα σιγῶσιν ἐν ἐρημίᾳ καὶ ἀπομονώσῃ. Βλέπει τις ἐνταῦθα ἀναφυόμενα φυτὰ, ἅτινα ἀνυψοῦσι ἐλικοειδῶς τὰ ὀφιοειδῆ αὐτῶν στελέχη, καὶ περιπλέκονται εἰς ὕψος 160 ποδῶν περίεξ καὶ τῶν μᾶλλον γιγαντιαίων δένδρων, ὥστε θὰ ἐνόμιζε τις ὅτι θέλουσι νὰ τὰ ὑποκρίψωσιν. Μεγάλα πράσινα καὶ

1) Ἰατροὺς καὶ ποιητῆς Ἀγγλὸς τοῦ τελευταίου αἰῶνος (1731—1802) συγγραφεὺς τῶν Ἐρώτων τῶν Φυτῶν καὶ πολλῶν ἄλλων βοτανικῶν ἔργων. (Magasin Pittoresque, t. I. 1833.)

στίβοντα φύλλα λάμπουσι μὲ τὰ νήματα αὐτῶν καὶ εὐώδη σκιάν των, ἀφθόνως πλουτισμένην μὲ λευκὰ ἄνθη καὶ χρῶμα πρασινωπῶν. Τὸ φυτὸν τοῦτο, τῆς οἰκογενείας τῶν Ἀποκύνων (Apoeynes, εἶνε τὸ Τζεττέ (Jettel) τῶν αὐτοχθόνων (Ptrychnos hente), αἰρητῖναι τοῦ ὁποῦ παραγοῦσι τὸ τρομερὸν Οὐπα Ρατζά ἢ τὸ δηλητήριον τῶν πριγκίπων. Εἰς τὴν μικροτάτην πληγῆν, παραγομένην ἐπὶ τοῦ σώματος τῆς Τίγρεως δι' ὄπλου θεθαμμένου ἐν τῷ δηλητηρίῳ τούτῳ, ἢ διὰ τινος σκληροῦ ξυλίνου βέλους, ἐξεποστειλομένου διὰ τοῦ στενοῦ σωλήνος, τὸ ζῶον τρέμει, μένει ἀκίνητον ἐπὶ ἐν λεπτὸν, καὶ τέλος καταπίπτει κεραυνόπληκτον καὶ ἐκπνέει μετὰ ταχυτάτων σπασμῶν. Τὸ μέρος τοῦ δένδρου τούτου ὕπερ ἀναπτύσσεται ἀνωθεν τῆς γῆς εἶναι ἀβλαβές. Ἀκολουθῶν τὴν πορείαν τοῦ ὁ ταξειδιώτης δὲν βραδύνει ν' ἀπαντήσῃ δένδρον τι, οὗτινος ὁ ὑψηλὸς κορμὸς ὑπερβυίνει ἅπαντας, τοὺς περικυκλοῦντας. Ὁ κορμὸς ἀκριβῆς κυλινδρικός καὶ λείος, ὑψοῦται μέχρι 60-80 πόδας, καὶ φέρει ἐξαιρετὸν ἡμισφαιρικὴν στεφάνην, ἣτις ἀγαρῶως δεσπόζει ἐφ' ὅλων τῶν περίεξ ἀπλουμένων ταπεινῶς δένδρων, Δυστυχῆς ὁ ταξειδιώτης, οὗτινος τὸ δέρμα ἐγγίσει τὸν γαλακτώδη χυμὸν ἐν ὁ φλοιδῷ περικλείει, αἰωνίως ἑτοιμὸς ἵνα ἀνοιγῇ. Ἐν τῷ ἅμα σχεδὸν φλύκταιναι, ὀδυνηραὶ πληγαί, καὶ μᾶλλον φοβεραὶ τῶν ὑπὸ τοῦ δηλητηριώδους θάμνου παραγομένων, ἀναφαίνονται. Εἶναι τὸ καλούμενον Ὀτζάρ (autjar) τῶν Ιάβανων, τὸ Ποχάν Οὔπα (Pohan upas) τῶν Μαλαίνων (τὸ τοῦ δηλητηριώδους δένδρου), τὸ Οὔπο (ypo) τῶν κατοίκων τῆς Κελέθης καὶ τῶν Φιλιππίνων νήσων. Παράγει τὸ κοινὸν οὔπα, ὅπερ ἐχρησίμευε πρὸς δηλητηριάσιν τῶν βελῶν, συνήθεια ἣτις φαίνεται διεδεδομένη καθ' ὅλας τὰς νήσους τῆς Νοτίας θαλάσσης, πλην ἣτις ἠλαττώθη κατ' αὐτὰς, ἐνῶ ἡ τῶν πυροβόλων κατέστη γενικῆ. Συγχρόνως δὲν ὑπάρχει τι μᾶλλον ὑψηλὸν μᾶλλον ἐξαισιον ἢ τὸ ὕψος τῶν ὄρεων τῆς χώρας ταύτης, ἅτινα, ὡς καὶ αἱ ἴδιαι νήσου, ὀφείλουσι τὴν ὑπαρξίν των εἰς ἠφαιστειώδεις ἐκρήξεις.

(Ἐκ τοῦ Les Merveilles de la Végétation).

M. Δ. Α.

Εἰς ἀπολεσθεῖς ἀεροναύτης.

Εἰς τὴν χορείαν τῶν μέχρι τοῦδε καταστραφέντων ἀεροναυτῶν νέον θῦμα καταγράφουσι αἱ ἐξ Εὐρώπης ἐφημερίδες. Τὴν 18 παρελθόντος εἰς νεαρός γυμναστής, Αὐγουστος Ναβάρ, ἐγκατέλιπε μετὰ τῆς Μογγολφιέρας, μέσῳ τῶν γενικῶν τοῦ πλήθους χειροκροτημάτων τὴν Courbevoie. Ἀνήλθε μέχρι τοῦ ὕψους τῶν 600 μέτρων, ποιῶν πάντοτε διαφορὰς ἐπὶ τοῦ τραπέζιου ριφοκινδύνους κινήσεις, καὶ χειροκροτούμενος πάντοτε, ὅτε γενικὴ ὀδύνη κραυγὴ διέφυγε πάντων τῶν χειλέων. Ὁ δυστυχὴς ἀεροναύτης ἐξοβελίσθη ἐκ τοῦ ὕψους ἐκείνου, πίπτων ὀριζοντιῶς μετὰ ταχύτητος οἴαν μόλις ὁ ὀφθαλμὸς δύναται νὰ παρακολουθήσῃ. Ὅτε ἤδη ἔπεσεν ἐπὶ τοῦ ἐδάφους ἦτο νεκρός. Καθ' ὅλα δὲ τὰ φαινόμενα δυνάμεθα νὰ ὑποθέσωμεν ὅτι ὁ δυστυχὴς ἀεροναύτης ἀπέθανε πρὶν ἢ εἶτι φθάσῃ ἐπὶ τῆς γῆς. Ὅσον δ' ἀφωρᾷ τὴν Μογγολφιέραν αὐτοῦ, αὕτη ἐθεάθη περὶ τὸ ἑσπέρας διερχομένη ἄνωθεν τῷ Παρισίῳ, ὅπου καὶ κατέπεσεν, ἀπολέσασα βαθμηδὸν ἅπαν τὸ ἐν αὐτῇ περιεχόμενον ἀέριον.

Ἐξαφάνισις ὀλοκλήρου ἀμαξοστοιχίας.

Πολλάκις μέχρι τοῦδε ἀνηγγέλθη ἡ ἐξαφάνισις ἀτμοπλοίων, δὲν ἠκούσθη ὅμως οὐδέποτε ἡ παντελής ἐξαφάνισις ὀλοκλήρου ἀμαξοστοιχίας. Καὶ ἐν τούτοις ἡ Ἀμερικὴ—ὁ τόπος οὗτος τῶν παραδοξοτήτων καὶ πρωτοτυπιῶν—δεικνύει ἡμῖν τὸ πρῶτον παράδειγμα. Πρὸ τινος καιροῦ ἡ ἐταιρεία τοῦ Kausas-Pasific ἀνησυχεῖ τὰ μέγιστα, μὴ γνωρίζουσα τὴν τύχην μιᾶς ὀλοκλήρου ἀμαξοστοιχίας αὐτῆς. Αἱ ἀναζητήσεις καὶ τὰ δι' αὐτάς ἐξοδὸν ἀπέβησαν εἰς μάτην. Ἰδοὺ δὲ αἱ δυνατόι ὑποθέσεις, εἰς αἷς ἠδυνήθησαν νὰ φθάσωσι. Πρὸ τινος καιροῦ τρομερὰ θύελλα ἐνέσκηψεν εἰς τὸ χωρίον Monotony, δι' οὗ ὁ σιδηροδρόμος τοῦ Εἰρηνικοῦ ὠκεανοῦ διέρχεται. Τὰ ἔλματα τοῦ σιδηροδρόμου μετετοπίσθησαν εἰς μῆκος πλέον ἐνός χιλιομέτρου, ἡ γραμμὴ κατεστράφη, καὶ αἱ περὶ τὰ πεδιάδες κατεκλίσθησαν ὑπὸ ὕδατος μέχρις ὕψους δύο μέτρων καὶ ἐπέκεινα. Ἐκ τούτου συμπεραίνουσι ὅτι περὶ τῆς πρόκειται ἀμαξοστοιχία, εἰσεχώρησεν ἐντὸς τῶν κατακεκλυμένων τούτων πεδιάδων, καὶ ἠφανίσθη εἰς τι χαμήλωμα τοῦ ἐδάφους. Τοσοῦτο δὲ μᾶλλον ὑποθέτουσι τοῦτο, καθ' ὅσον καὶ κατὰ τὸ 1878 καὶ ἑτέρα ἀμαξοστοιχία ἠφανίσθη ὀλοτελῶς ὑπὸ παρομοίας καταστροφῆς.

Ο ΣΤΑΥΡΟΣ.

Ὀλίγα βήματα μακρὰν τινος Μοναστηρίου, ἐπάνω βράχου μοναχοὶ ἐνέπηξαν μὲ σέβας μέγαν ξύλινον σταυρὸν, καὶ πέραν τοῦ ὁρίου αὐτοῦ κρατοῦσιν αὐστηρῶς τὰ θήματα τῆς Εὐας. . . Δύει ὁ ἥλιος . . . ὠχρὰς ἀκτίνας ἀκοντίζει καὶ μόλις ἤδη τὸν σταυρὸν ἐκείνον χρωματίζει.

Ἐσπέρας εἶναι τῆς Μονῆς τὸ σήμαντρον σημαίνει εἰς προσευχὴν ἑσπερινὴν τοὺς μοναχοὺς συναζόν. Καὶ ὁ ποιμὴν ἤδη ἐκεῖ πλησίον διαβαίνει τὸ ποιμνιὸν τοῦ ὀδηγῶν ἀθρόον καὶ βελάζον. Φεύγ' ἡ ἡμέρα ἡ χρυσὴ καὶ ἄρχεται ἡ γλυκεῖα νὰ καταβαίῃ σιωπὴ καὶ ἡ πυκνὴ σκοτία.

Ἡ φύσις ὅλη εἰς σιγὴν πρωίας διαμένει, Νομίζει τις ὅτ' ἡ αὐγὴ προβάλλει, κάλλους πλήρης. . . Ἀλλ' ὅμως τις τὴν ἀτραπὸν τοῦ βράχου ἀναβαίνει, καὶ ὀδηγεῖ πρὸς τὸν σταυρὸν τὸ ἔθμα του μονῆς; Ἐπὶ τοῦ βράχου τί ζητεῖ ὁ ἄγνωστος ἐκεῖνος; Πρὸς τί τὴν φύσιν θεωρεῖ τὴν πέριξ ἐπωδύνως; . . .

Τὸ πρόσωπόν του τὸ ὠχρὸν λαλεῖ μὲ εὐγλωττίαν. ἀπὸ τὸ πῦρ τὸ ἄσβεστον τοῦ στήθους του δρμάται. Ὁ πόνος δάκνει ἀπηνῶς τὴν νέαν του καρδίαν καὶ δι' αὐτὸ εἰς τὰ θουὰ καὶ εἰς τοὺς δρυμοὺς πλανᾶται. Ἄ! τὴν ψυχὴν τὴν εὐγενῆ ὅταν σπαράσσουσι πόνου, φάρμακον ἔχει δι' αὐτὴν ἡ ἐρημία μόνη.

Ἀπὸ πολλοῦ βλέμμα πικρὸν καὶ ἄσκοπον τὸ βῆμα εἰς ὄρη ἄθατα πλανᾷ ὁ ἐρημίτης νέος. Καὶ ἂν μακρόθεν τοῦ σταυροῦ δὲν ἔβλεπε τὸ σχῆμα ἴσως θὰ εὕρισκεν ἐκεῖ τὸν θάνατον ταχέως. Ἀλλ' ἴδετέ τον' εἶν' ἐγγύς τὰς χεῖρας συνενόνει καὶ λέγει κλίνων πρὸ αὐτοῦ τὸ κεκμηκός του γόνου.

«Ὁχι, κανείς δὲν μ' ἀγαπᾷ. κανείς, εἰς στήθος φίλου
παλμόν τινα ὑπὲρ ἐμοῦ δὲν ἤκουσα ποτέ μου.
Ἄλλ' ὅμως σὺ ὁ σταυρωθεὶς ἐπὶ αὐτοῦ τοῦ ξύλου
μὲ βλέπεις ἐκ τοῦ οὐρανοῦ καὶ μ' ἐλεεῖς, Χριστέ μου,
Συγγνώμην ἀνὰ πρό τοῦ σεπτοῦ σταυροῦ σου γονατίζω,
γνωρίζω πόσον ἀγαπᾷς τοὺς δυστυχεῖς, γνωρίζω.

Ἄ! τίνα δὲν ἀντήμειψεν ἡ χεὶρ μου εὐγνωμόνως ;
Ὅλους ἠγάπησα, Χριστέ, μὲ ἄδαλον καρδίαν.
Ἄλλ' ἐμισήθην, ἐμείνα ἐπὶ τοῦ κόσμου μόνος
καὶ ἦδη . . . φέρομαι μακρὰν ἀπὸ τῆν καιωνίαν.
Ὅμως, Χριστέ μου, ἀγνοῶ ποῦ φέρομαι, ποῦ βαίνω,
Βοήθησάν με, ἔρημος δὲν δύναμαι νὰ μένω . . .

.....

Μόλις αὐτὰ τοῦ δυστυχούς ἔπρόφερε τὸ στόμα
κ' ἐρρίφθη πάραυτα ἐντὸς σιγῆς τινὸς βαθείας . . .
Ἄλλὰ μετὰ τινὰς στιχμάς . . . εἰς τὸ ρεμβόν τοῦ ὄμμα
ἀντήχησεν ἡ συντριβὴ τῆς μαύρης τοῦ καρδίας.
Ἐν δάκρυ, δάκρυ ἱερὸν, ἐσπόγγισε μὲ πάνον
-ὅμως τὸν ἔσωσεν αὐτὸ τὸ δάκρυόν του μόνον.

.....

Ὡ εἶθε ἕκαστος θνητὸς νὰ ἔβαινε 'στὸ μνημα
εἶθε ν' ἀπῆρχατο τῆς γῆς, ν' ἀπέθνησκε ταχέως
μ' ὅσον γαλήνην ψυχικὴν ἀπέσυρε τὸ θῆμα
ἀπὸ τοῦ τόπον τοῦ σταυροῦ τὸν ἅγιον ὁ νέος.
— Ἄ θποι ἐλέπομεν σταυρὸν δὲν πρέπει νὰ περῶμεν
χωρὶς νὰ γονατίζωμεν ἢ νὰ τὸν προσκυνῶμεν.

Εἶν' ὁ σταυρὸς ἡ ἀνοικτὴ τοῦ Ἰησοῦ ἀγκάλη
ἢ προσκαλοῦσα τοὺς θνητοὺς εἰς τὴν εὐδαιμονίαν.
Εἶναι ἀκτὴ εἰς ναυαγὸν παρέχουσα εὐδίαν
Ὅστις προστρέχει εἰς αὐτὸν τὰ πάντα καταβάλλει.
Πηγὴ ἐλέους ὁ σταυρὸς, λιμὴν τῆς δυστυχίας,
πληροῦ τὸν νοῦν καὶ τὴν ψυχὴν μ' ἀκτίνας οὐρανίας.

ΓΕΩΡΓΙΟΣ Π. ΒΟΝΤΖΑΛΙΑΔΗΣ.